

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ & ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

Διπλωματική Εργασία

**ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ:
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ ΣΤΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΔΗΜΟΥ ΔΙΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ**

ΤΟΥ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΑΛΑΜΑΡΑΣ

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια

Ελένη Μαυραγάνη

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης
στη διοίκηση τουριστικών επιχειρήσεων & οργανισμών

Θεσσαλονίκη, Απρίλιος, 2019

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία καλύπτεται στο σύνολό της νομικά από δημόσια άδεια πνευματικών δικαιωμάτων Creative Commons:

Αναφορά Δημιουργού - Μη Εμπορική Χρήση - Παρόμοια Διανομή

Μπορείτε να:

- **Μοιραστείτε:** αντιγράψετε και αναδιανέμετε το παρόν υλικό με κάθε μέσο και τρόπο
- **Προσαρμόστε:** αναμείξτε, τροποποιήστε και δημιουργήστε πάνω στο παρόν υλικό

Υπό τους ακόλουθους όρους:

- **Αναφορά Δημιουργού:** Θα πρέπει να καταχωρίσετε αναφορά στο δημιουργό, με σύνδεσμο της άδειας, και με αναφορά αν έχουν γίνει αλλαγές. Μπορείτε να το κάνετε αυτό με οποιονδήποτε εύλογο τρόπο, αλλά όχι με τρόπο που να υπονοεί ότι ο δημιουργός αποδέχεται το έργο σας ή τη χρήση που εσείς κάνετε.
- **Μη Εμπορική Χρήση:** Δε μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το υλικό για εμπορικούς σκοπούς.
- **Παρόμοια Διανομή:** Αν αναμείξετε, τροποποιήσετε, ή δημιουργήσετε πάνω στο παρόν υλικό, πρέπει να διανείμετε τις δικές σας συνεισφορές υπό την ίδια άδεια Creative Commons όπως και το πρωτότυπο.

Αναλυτικές πληροφορίες νομικού κώδικα στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/legalcode>

Υπεύθυνη Δήλωση

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις που προβλέπονται από τον Κανονισμό Σπουδών του Μεταπτυχιακού Προγράμματος στη Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων & Οργανισμών του Αλεξάνδρειου ΤΕΙ Θεσσαλονίκης, δηλώνω υπεύθυνα ότι:

- Η παρούσα Διπλωματική Εργασία αποτελεί έργο αποκλειστικά δικής μου δημιουργίας, έρευνας, μελέτης και συγγραφής.
- Για τη συγγραφή της Διπλωματικής μου Εργασίας δεν χρησιμοποίησα ολόκληρο ή μέρος έργου άλλου δημιουργού ή τις ιδέες και αντιλήψεις άλλου δημιουργού χωρίς να γίνεται σαφής αναφορά στην πηγή προέλευσης (βιβλίο, άρθρο από επιστημονικό περιοδικό, ιστοσελίδα κλπ.).

Θεσσαλονίκη, 4/4/2019

Ο/Η Δηλών: Αθανάσιος Καλαμάρας

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία επιχειρεί να εξετάσει μέσω της βιβλιογραφικής ανασκόπησης αλλά και της πρωτογενής έρευνας την σύνδεση του τουρισμού με τον πολιτισμό με νέες μεθόδους ανάδειξης προορισμών όπως είναι οι πολιτιστικές διαδρομές. Το πρώτο κεφάλαιο αποσαφηνίζει έννοιες, όπως είναι η πολιτιστική κληρονομιά, πολιτισμός, τουρισμός, εναλλακτικός τουρισμός και πολιτιστικός τουρισμός. Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζεται η έννοια των πολιτιστικών διαδρομών και η συμβολή τους στην τουριστική ανάδειξη και ανάπτυξη μιας περιοχής, όπως αυτές διατυπώθηκαν στο διεθνή επιστημονικό χώρο. Στη συνέχεια διερευνάται μέσω της ποιοτικής έρευνας η δυνατότητα ανάπτυξης προτεινόμενων πολιτιστικών διαδρομών στην περιοχή του δήμου Δίου Ολύμπου. Ακόμη διερευνάται μέσω της ποσοτικής έρευνας η αντίληψη των κατοίκων και των επισκεπτών της περιοχής Δίου Ολύμπου, ως προς την ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού όπως ο πολιτιστικός τουρισμός και το ενδιαφέρον, των εν δύναμη επισκεπτών, για την συμμετοχή τους σε πολιτιστικές διαδρομές. Αναμφίβολα, η έρευνα κατέδειξε το περιθώριο ανάπτυξης εναλλακτικού-πολιτιστικού τουρισμού, την δυνατότητα ανάπτυξης πολιτιστικών διαδρομών προβάλλοντας την πολιτιστική και φυσική κληρονομιά ως κύριο άξονα ανάπτυξης του πολιτιστικού τουρισμού και το μεγάλο ενδιαφέρον συμμετοχής σε αυτές.

Λέξεις Κλειδιά: Πολιτιστική κληρονομιά, πολιτισμός, τουρισμός, εναλλακτικές μορφές τουρισμού, πολιτιστικός τουρισμός, πολιτιστικές διαδρομές, Δίου Ολύμπου

ABSTRACT

This postgraduate assignment aimed at studied through to bibliographical review and research the connection between tourism and culture with new methods of showing destinations such as cultural routes.

The first chapter defines concepts, such as cultural heritage, culture, tourism, thematic tourism and cultural tourism through bibliographical review.

To continue with second chapter, defining the concept of cultural routes and the contribution for an area or a bigger destination, as they were expressed on international scientific standards.

Then, welcoming advance of possible cultural routes is going to get highlighted, focusing on the municipality of Dion Olympus, based on qualitative research.

Also, based on quantitative research analyzing the perception of the residents and visitors of the area of Dion Olympus for thematic tourism, such a cultural tourism. Moreover analyzed the interest of the visitors about their participation in cultural routes.

Undoubtedly, this research has shown up the possibility of developing and promoting the cultural routes, by highlighting the cultural and natural heritage as core development point of view cultural tourism, side by side with a great interest for everyone to be a unique part of them.

Keywords: heritage, culture, tourism, thematic tourism, cultural tourism, cultural routes, Dion Olympus

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία δεν θα είχε ολοκληρωθεί χωρίς τη συμβολή ορισμένων ανθρώπων, στους οποίους θεωρώ υποχρέωση μου να αναφερθώ. Ευχαριστώ θερμά την επιβλέπουσα Καθηγήτρια Ελένη Μαυραγάνη, για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε και για τις χρήσιμες συμβουλές και την υποστήριξη που μου παρείχε. Επιπλέον ευχαριστώ θερμά για την άψογη συνεργασία, σε όσους συνέβαλαν στο ερωτηματολόγιο και μου παραχώρησαν συνέντευξη στο πλαίσιο της διεξαγωγής της έρευνας. Τέλος ευχαριστώ την οικογένειά μου για την αμέριστη συμπαράσταση καθώς και για την οικονομική και ηθική υποστήριξή που μου παρείχαν.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εισαγωγή	12
----------------	----

Κεφάλαιο 1^ο

Πολιτιστική κληρονομιά, Πολιτισμός, Πολιτιστικός Τουρισμός

1.1 Μνημείο και Πολιτιστική κληρονομιά	14
1.2 Η έννοια του Πολιτισμού.....	17
1.3 Η έννοια του Τουρισμού.....	18
1.4 Ιστορική σχέση Πολιτισμού και Τουρισμού.....	20
1.5 Από το Μαζικό τουρισμό στις Εναλλακτικές μορφές τουρισμού	21
1.6 Εννοιολογική προσέγγιση του Πολιτιστικού Τουρισμού	23
1.7 Χαρακτηριστικά Πολιτιστικού Τουρισμού.....	24
1.8 Κατηγορίες Πολιτιστικού Τουρισμού.....	27
1.9 Το προφίλ του Πολιτιστικού Τουρίστα	30

Κεφάλαιο 2^ο

Πολιτιστικές Διαδρομές

2.1 Ευρωπαϊκές Πολιτιστικές Διαδρομές	34
2.2 Έννοια και ορισμός της Πολιτιστικής διαδρομής	42
2.3 Τύποι πολιτιστικών διαδρομών	45
2.4 Τα οφέλη των Πολιτιστικών Διαδρομών	46
2.5 Πολιτιστικά δίκτυα	47
2.6 Πολιτιστική Επικοινωνία	48
2.7 Μάρκετινγκ των Πολιτιστικών διαδρομών	50
2.8 Οι Πολιτιστικές Διαδρομές ως κείμενο	53
2.9 Οι πολιτιστικές διαδρομές ως δημιουργικός τουρισμός	54

Κεφάλαιο 3^ο

Μεθοδολογία

3.1 Μεθοδολογία Έρευνας.....	55
3.2 Ερευνητική μέθοδος Ποιοτική Έρευνα	59
3.3 Ερευνητική μέθοδος Ποσοτική Έρευνα	68
3.3.1 Ερευνητικό εργαλείο.....	68
3.3.2 Δειγματοληψία.....	70
3.3.3 Αποτελέσματα	70
3.3.4 Συμπεράσματα	89

Κεφάλαιο 4^ο

4.1 Γενικά συμπεράσματα-Προτάσεις.....	92
--	----

Βιβλιογραφία	95
---------------------------	-----------

Παράρτημα

A. Εκπόνηση σχεδίου προτεινόμενων πολιτιστικών διαδρομών.....	103
---	-----

B. Χάρτες προτεινόμενων πολιτιστικών διαδρομών

1. Χάρτης συνολικής απεικόνισης πολιτιστικών πόρων.....	104
2. Χάρτης διαδρομής Ο Μύθος στο φαράγγι του Ενιπέα	106
3. Χάρτης διαδρομής Αρχαιολογικά Μονοπάτια.....	108
4. Χάρτης διαδρομής Βόλτα στα Χωριά του Ολύμπου	111
5. Χάρτης διαδρομής Ο μύθος του Ρέμα Ορλιά	112
6. Χάρτης διαδρομής Εκκλησιαστικά και Πολιτιστικά σύμμεικτα Ολύμπου ...	113

Γ. Κατάλογος Εικόνων	119
----------------------------	-----

Δ. Ερωτηματολόγια	130
-------------------------	-----

i. Ερωτηματολόγιο ποιοτικής έρευνας.....	130
ii. Ερωτηματολόγιο ποσοτικής έρευνας.....	131

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Σχεδιάγραμμα 1 Βασικές μορφές εναλλακτικού τουρισμού	22
Σχεδιάγραμμα 2 Τυπολογία Πολιτιστικών Τουριστών Silberberg	31
Σχεδιάγραμμα 3 Τυπολογία Πολιτιστικών Τουριστών Mc Kercherand Du Cros	33
Γράφημα 1 Άποψη για το που οφείλεται ο τουρισμός στη περιοχή του δήμου Δίου Ολύμπου	71
Γράφημα 2 Άποψη ως προς τη κατεύθυνση του εναλλακτικού τουρισμού	72
Γράφημα 3 Άποψη για το κύριο τουριστικό αξιοθέατο της περιοχής	72
Γράφημα 4 Άποψη ως προς την ανάπτυξη της περιοχής με βάση τη πολιτιστική κληρονομιά	74
Γράφημα 5 Άποψη για τις επιπτώσεις του πολιτιστικού τουρισμού	75
Γράφημα 6 Άποψη για τις επιπτώσεις του πολιτιστικού τουρισμού	75
Γράφημα 7 Άποψη για τις επιπτώσεις του πολιτιστικού τουρισμού	76
Γράφημα 8 Άποψη για τον ορισμό των πολιτιστικών διαδρομών	77
Γράφημα 9 Άποψη ως προς τη συμμετοχή σε πολιτιστικές διαδρομές στο παρελθόν	77
Γράφημα 10 Άποψη ως προς το ενδιαφέρον για συμμετοχή σε πολιτιστικές διαδρομές στην περιοχή του δήμου Δίου Ολύμπου	78
Γράφημα 11 Άποψη για το τρόπο συμμετοχής στις πολιτιστικές διαδρομές	78
Γράφημα 12 Άποψη για το αρνητικό	79

ενδιαφέρον συμμετοχής στις πολιτιστικές διαδρομές	
Γράφημα 13 Άποψη για τη συμμετοχή σε προτεινόμενες πολιτιστικές διαδρομές	80
Γράφημα 14 Άποψη για τη συμμετοχή σε προτεινόμενες πολιτιστικές διαδρομές	80
Γράφημα 15 Άποψη για τη συμμετοχή σε προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες	81
Γράφημα 16 Άποψη για τη συμμετοχή σε προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες	82
Γράφημα 17 Άποψη για τη συμμετοχή σε προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες	82
Γράφημα 18 Άποψη για τη συμμετοχή σε προτεινόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες	83
Γράφημα 19 Άποψη ως προς τη τιμή συμμετοχής σε μια πολιτιστική διαδρομή	83
Γράφημα 20 Άποψη ως προς τις επιπάσεις των πολιτιστικών διαδρομών	84
Γράφημα 21 Άποψη ως προς τις επιπάσεις των πολιτιστικών διαδρομών	85
Γράφημα 22 Φύλο	86
Γράφημα 23 Ηλικία	86
Γράφημα 24 Μορφωτικό Επίπεδο	86
Γράφημα 25 Περιοχή Κατοικίας	87
Γράφημα 26 Εθνικότητα	87
Γράφημα 27 Επαγγελματική Ιδιότητα	88
Γράφημα 28 Οικογενειακή Κατάσταση	89

Εισαγωγή

Στο πλαίσιο της έρευνας της παρούσα μεταπτυχιακής εργασίας, εξετάστηκαν έννοιες όπως η πολιτιστική κληρονομιά, πολιτισμός τουρισμός, εναλλακτικές μορφές τουρισμού, πολιτιστικός τουρισμός, πολιτιστικές διαδρομές, πολιτιστικά δίκτυα, πολιτιστική επικοινωνία, δημιουργικός τουρισμός. Αφού εξετάστηκαν οι παραπάνω έννοιες, οι πολιτιστικές διαδρομές τονίστηκαν ως μια καλή πρακτική αειφόρους ανάπτυξης και προβολής των πολιτιστικών αγαθών μιας περιοχής.

Σύμφωνα με το καθιερωμένη από την UNESCO έννοια τους όρου, η πολιτιστική κληρονομιά περιλαμβάνει τα υλικά, και άυλα στοιχεία, αντικείμενα, χαρακτηριστικά, μιας κοινωνίας. Τα οποία έχουν παραδοθεί από τις παλαιότερες γενιές στις επόμενες, διατηρούνται και είναι κατοχυρωμένα για το όφελος των επόμενων γενεών. Η πολιτιστική κληρονομιά μιας περιοχής που αποτελείται από τα πολιτιστικά αγαθά της, στα πλαίσια της σωστής διαχείρισης, μπορούν να συμβάλουν στην ανταγωνιστικότητα και ανάπτυξη μιας περιοχής, προβάλλοντας την αξία και την μοναδικότητα τους. Επίσης η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί αναπόσπαστο χαρακτηριστικό του πολιτιστικού τουρισμού και ως εκ τούτου των πολιτιστικών διαδρομών.

Έρευνες δείχνουν ότι τα τελευταία χρόνια ο πολιτιστικός τουρισμός έχει αναδειχτεί μια από τις ταχύτερα αυξανόμενες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, με ένα ποσοστό 15% ετησίως. Οι τουρίστες όλο και περισσότερο φεύγουν από την ιδέα του ήλιος και θάλασσα και μετατοπίζονται στον τουρισμό των ειδικών ενδιαφερόντων. Όλο και περισσότερο ενδιαφέρονται για την αυθεντικότητα και τις σε βάθος εμπειρίες όπως τοπικά ήθη και έθιμα, γαστρονομία, περιηγήσεις σε μνημεία, προσκυνήματα κλπ.

Οι πολιτιστικές διαδρομές με τη σειρά τους αποτελούν οικονομικό εργαλείο ανάπτυξης μίας περιοχής, συμβάλλοντας στην αξιοποίηση, ανάδειξη, διαφοροποίηση και την ανταγωνιστικότητα μιας μικρής ή και ευρύτερης περιοχής, προωθώντας το ρόλο του πολιτιστικού τουρισμού ως παράγοντας βιώσιμης και οικονομικής ανάπτυξης.

Σύμφωνα με την παραπάνω τάση, της αυθεντικότητας και της βαθιάς εμπειρίας του επισκέπτη, προτάθηκε ο σχεδιασμός πολιτιστικών διαδρομών, που αφορά τη σύνδεση των μνημείων, αρχαιολογικών χώρων, ιστορικών και μυθικών αφηγήσεων,

προσκυνήματα, γαστρονομία, παραδοσιακούς οικισμούς, ήθη και έθιμα της περιοχής του δήμου Δίου Ολύμπου, όπου ενώνονται σε ένα πολιτιστικό δίκτυο με στόχο την ανάδειξη και ανάπτυξη της περιοχής.

Ο ερευνητικοί σκοποί της έρευνας είναι, η διερεύνηση της δυνατότητας δημιουργίας πολιτιστικών διαδρομών, όπου θα συνδέει υλικά και άυλα στοιχεία πολιτιστικής κληρονομιάς στην περιοχή του δήμου Δίου Ολύμπου. Επιπλέον διερευνάται η αντίληψη των κατοίκων και επισκεπτών, ως προς την ανάπτυξης των ειδικών μορφών τουρισμού όπως ο πολιτιστικός τουρισμός. Ταυτόχρονα σκοπός της έρευνας είναι η διερεύνηση του ενδιαφέροντος, των εν δύναμη επισκεπτών, για την συμμετοχή τους σε μια πολιτιστική διαδρομή, όπου θα συνδέεται με εναλλακτικές βιωματικές δραστηριότητες.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν είναι:

- Μπορεί να εφαρμοστεί ένα εγχείρημα όπως οι πολιτιστικές διαδρομές στην περιοχή του δήμου Δίου Ολύμπου;
- Τι πιστεύουν οι κάτοικοι και οι επισκέπτες ως προς την ανάπτυξη του εναλλακτικού –πολιτιστικού τουρισμού στην περιοχή του δήμου Δίου Ολύμπου;
- Ενδιαφέρονται οι πολίτες για την συμμετοχή στις πολιτιστικές διαδρομές στην περιοχή του δήμου Δίου Ολύμπου;

Το περιεχόμενο της εργασίας αρθρώνεται σε πέντε κεφάλαια: Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύονται έννοιες όπως μνημείο και πολιτιστική κληρονομιά. Ακολουθούν οι έννοιες πολιτισμός, τουρισμός. Γίνεται αναφορά στο πέρασμα του μαζικού τουρισμού στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Ακολουθεί η ιστορική αναδρομή του πολιτιστικού τουρισμού, επιπλέον γίνεται αναφορά στον ορισμό, τα χαρακτηριστικά, και τις κατηγορίες του πολιτιστικού τουρισμού, τέλος αναλύεται το προφίλ του πολιτιστικού τουρίστα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται προσδιορισμός των όρων πολιτιστικών διαδρομών. Αρχικά γίνεται αναφορά στις ευρωπαϊκές πολιτιστικές διαδρομές, έπειτα εξετάζεται η έννοια των πολιτιστικών διαδρομών, η έννοια των πολιτιστικών δικτύων, η πολιτιστική επικοινωνία και το μάρκετινγκ των πολιτιστικών διαδρομών και ο δημιουργικός τουρισμός.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται η μεθοδολογία της ποιοτικής και ποσοτικής έρευνας που ακολουθήθηκε για την επίτευξη της εργασίας και παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο καταγράφονται τα γενικά συμπεράσματα της έρευνας. Τέλος παρουσιάζονται συγκεντρωμένες οι βιβλιογραφικές αναφορές που χρησιμοποιήθηκαν για την εκπόνηση της εργασίας και το παράρτημα όπου παρατίθενται οι προτεινόμενες διαδρομές, το ερωτηματολόγιο της ποιοτικής έρευνας, το ερωτηματολόγιο της ποσοτικής έρευνας και οι φωτογραφίες από τους σταθμούς των διαδρομών.

Κεφάλαιο 1^ο

1.1 Μνημείο και Πολιτιστική Κληρονομιά

Το πρώτο κεφάλαιο εξετάζει έννοιες όπως μνημείο, πολιτιστική κληρονομιά, πολιτισμός, τουρισμός, εναλλακτικές μορφές τουρισμού, και πολιτιστικός τουρισμός, με βάση τη δευτερογενή έρευνα.

Η λέξη **μνημείο** προέρχεται από το ρήμα μνάομαι-μνώμαι και το μεταγενέστερο μιμνήσκω-μιμνήσκομαι ή στα λατινικά το ρήμα moneo και από εκεί monumentum. Σημαίνει η ανάμνηση κάποιου γεγονότος ως κάποιο ενθύμιο και συνδέεται με τις υποθήκες που αφήνουν οι παλαιότερες γενιές στις σύγχρονες και τις επόμενες. Η έννοια του μνημείου συνδέθηκε με κτίσματα, τη μνήμη ενός προσώπου ή μιας κοινότητας, μιας πολιτείας ή ενός ιστορικού γεγονότος. Με τη πάροδο του χρόνου η έννοια του μνημείου εξελίχθηκε, η σημερινή προσέγγιση του όρου περιλαμβάνει τα υλικά κατάλοιπα του ανθρώπινου παρελθόντος(ανθρώπινα έργα, κατάλοιπα ανθρώπινων δραστηριοτήτων) και με την ευρύτερη έννοια του πολιτιστικού αγαθού και της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς (Μαλλούχου Tufano, 2016).

Ο ορισμός της **πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς** όπως δόθηκε από την σύμβαση της UNESCO για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς, αποτελείται από τα απτά κινητά και ακίνητα αγαθά (μνημεία, έργα τέχνης, επιγραφές, μουσειακά εκθέματα, σπήλαια, αρχαιολογικοί και ιστορικοί τόποι κ.α.) (Κονσολά, Η Διεθνής προστασίας της Παγκόσμιας Πολιτιστικής

Κληρονομιάς, 1994) και την άυλη πολιτιστική κληρονομιά, που είναι οι ζωντανές εκφάνσεις, εθιμικές επιτελέσεις, γνώσεις και πρακτικές, παραδόσεις που είναι βαθιά ριζωμένες μέσα στο χρόνο καθορίζοντας την συλλογική μνήμη και ταυτότητά αλλά και αυτογνωσία του ανθρώπου (Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά της Ελλάδας).

Από **οικονομικής** πλευράς τα αγαθά(υλικά ή άυλα) που συνδέονται με την πολιτιστική κληρονομιά αυξάνουν την ανταγωνιστικότητα μιας περιοχής αφού σε αντίθεση με άλλους οικονομικούς πόρους διατηρούν τη μοναδικότητα τους. Η μοναδικότητα αυτή έχει ως αποτέλεσμα τη δυνατότητα τους να κινητοποιούν πολλαπλάσιους οικονομικούς πόρους από αυτούς που επενδύονται σε αυτά (Διάζωμα, 2015). Έτσι η απτή και άυλη πολιτιστική κληρονομιά αποτελούν ένα βασικό πόλο έλξης προσέγγισης τουριστών. Η ίδρυση νέων μουσείων, αποκατάσταση, η ανάπλαση και επανάχρηση ιστορικών κέντρων των πόλεων, καθώς και γενικότερα η διατήρηση και ανάδειξη των χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελούν μερικά από τα μέσα της σύγχρονης πολιτικής για την τουριστική ανάπτυξη (Κονσολά, Στρατηγικό Σχέδιο Πολιτιστικού Τουρισμού). Επιπλέον η αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς αυξάνεται όταν αξιοποιείται σε συνδυασμό με τον τουρισμό και άλλες δημιουργικές βιομηχανίες όπως κινηματογράφος, τηλεόραση, events που συνδυάζουν ψυχαγωγία στο χώρο του πολιτισμού, τοπικά αναμνηστικά προϊόντα κ.α. (Διάζωμα, 2015).

Κυβερνήσεις κρατών που διαθέτουν σημαντική πολιτιστική κληρονομιά την οποία αξιοποιούν στο πλαίσιο της τουριστικής βιομηχανίας (Μ. Βρετανία, Ισπανία, Γαλλία) μελετούν συστηματικά τις επιπτώσεις της πολιτιστικής κληρονομιάς στην οικονομία. Σύμφωνα πάλι, με την έρευνα από το project για την πολιτιστική κληρονομιά της περιφερειακή κυβέρνησης Καστίλλη και Λεόν σε συνεργασία με την ευρωπαϊκή επιτροπή τα συμπεράσματα κατέδειξαν ότι η πολιτιστική κληρονομιά οφείλει να σταματήσει να θεωρείται ως βάρος στο οποίο οι επενδύσεις γίνονται μόνο σε περιόδους οικονομικής ανάπτυξης και να αντιμετωπιστεί ως ένα μη ανανεώσιμο αγαθό που πρέπει να έχει διαρκώς δημόσια υποστήριξη, αφού η δημόσια και ιδιωτική επένδυση σε αυτό έχουν υψηλό επίπεδο κοινωνικής αποδοχής (Διάζωμα, 2015).

Μελέτες που πραγματοποιήθηκαν στην Ισπανία με τη μεθοδολογία Satellite Accounton Culture (μέρος του Εθνικού Στατιστικού Σχεδίου της Ισπανίας), προκύπτει ότι από την συμμετοχή των πολιτιστικών δραστηριοτήτων, στο Ισπανικό

ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 10 δις ευρώ από το 2000 ως το 2009, με μέσο όρο ετήσιας αύξησης 4,6% και ο τομέας εκπροσωπούσε το έτος εκείνο το 3% του Ισπανικού ΑΕΠ (Διάζωμα, 2015).

Από την άλλη, έρευνες δείχνουν ότι η σύνδεση τουρισμού και πολιτισμού δεν έχει μόνο θετικές επιπτώσεις καθώς κρύβει και κινδύνους για τους χώρους της πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως οι φθορές στα μνημεία από την μαζικότητα του τουρισμού η εμπορευματοποίηση του πολιτισμού ακόμη και οι αυθαίρετες ανακατασκευές και η ψεύτικη αυθεντικότητα σε τουριστικό θέαμα (Κονσολά, Η Διεθνής προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, 1994).

Προκειμένου να επιτευχθεί η βέλτιστη δυνατή σύνδεση του τουρισμού με τους χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς έχουν διατυπωθεί μια σειρά από διεθνής πρακτικές. Με την υπογραφή της Χάρτας του Πολιτιστικού Τουρισμού στο πλαίσιο του ICOMOS, της διεθνής οργάνωσης μνημείων και τόπων δημιουργήθηκε ένα πλαίσιο το οποίο τονίζει τις αρχές που πρέπει να διέπει ο πολιτιστικός τουρισμός ώστε να είναι βιώσιμος: (Πούλιος, και συν., 2015)

- Ο εσωτερικός και διεθνής τουρισμός αποτελούν φορείς πολιτιστικών ανταλλαγών. Και τα μέλη της κοινότητας αλλά και οι επισκέπτες θα πρέπει να έχουν ευκαιρίες για άμεση γνωριμία και κατανόηση με την πολιτιστική κληρονομιά και τον πολιτισμό.
- Η σχέση του τουρισμού και των πολιτιστικών τόπων είναι δυναμική και μπορεί να δημιουργούνται συγκρουόμενες αξίες. Η διαχείριση της σχέσης αυτής θα πρέπει να έχει ως αποτέλεσμα την εξασφάλιση της βιωσιμότητας των πολιτιστικών τόπων για τις παρούσες και μελλοντικές γενιές.
- Ο τουριστικός σχεδιασμός θα πρέπει να εξασφαλίζει την ότι ο επισκέπτης θα έχει μία πλούσια σε περιεχόμενο εμπειρία στον πολιτιστικό προορισμό που θα επισκεφτεί.
- Για τον τουριστικό σχεδιασμό θα πρέπει να υπάρχει συνεργασία της τοπικής κοινότητας με τον εντόπιο πληθυσμό (Πούλιος, και συν., 2015).

Η Χάρτα της Μάλτας για τον Διεθνή Πολιτισμικό τουρισμό, προσυπογράφει την παραπάνω Χάρτα και καλεί το σύνολο των εμπλεκόμενων φορέων σε τοπικό, κρατικό και ευρωπαϊκό επίπεδο να υιοθετήσουν την κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης. Ακόμη το πρόγραμμα για την Παγκόσμια Πολιτιστική Κληρονομιά(Word Heritage

and sustainable Tourism Programme), επικεντρώνεται με δράσεις που πραγματοποιεί στη προστασία και ανάδειξη χώρων παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της Unesco (Πούλιος, etal., 2015).

1.2 Η έννοια του Πολιτισμού

Ο πολιτισμός αποτελεί μια περίπλοκη έννοια προσέγγισης, αφού εντάσσει ένα σύνολο νοημάτων, εμπειριών, αγαθών και υπηρεσιών. Δεν υπάρχει ένα διεθνές αναγνωρισμένο πλαίσιο για το τι είναι πολιτισμός για κάθε χώρα. Αν προσεγγιστεί ο πολιτισμός από ανθρωπολογική και κοινωνιολογική σκοπιά είναι ένα σύνολο από διακριτά, πνευματικά, και υλικά χαρακτηριστικά μιας κοινωνίας, τα οποία εμπεριέχουν αξίες, συμπεριφορές, πιστεύω, παραδόσεις και ήθη. Άλλες έρευνες προσεγγίζουν την έννοια του πολιτισμού, ως οι δραστηριότητες των ανθρώπων που έχουν ως αποτέλεσμα τη παραγωγή προϊόντων τα οποία αναφέρονται στις πνευματικές, ηθικές και καλλιτεχνικές εκφάνσεις της ζωής (Αντωνιάδου, Μαυραγάνη, & Πούλιος, 2015). Ο διεθνής όρος που αναφέρεται για την προσέγγιση της έννοιας του πολιτισμού είναι ο όρος *culture* (κουλτούρα), που κατά έναν από τους πολλούς ορισμούς της, είναι το σύνολο των προτύπων συμπεριφοράς και σκέψης των ανθρώπων που ζουν στις ανθρώπινες κοινωνίες, και προσδιορίζουν τα πιστεύω τη συμπεριφορά, τη γλώσσα, τη τέχνη, τη θρησκεία, την τεχνολογία, τα πολιτικά και οικονομικά συστήματα, τον τρόπο έκφρασης, ένδυσης, διατροφής κλπ (Σφακιανάκης, 2000).

Σύμφωνα με τον Tylor (1871) πολιτισμός είναι ένα σύνθετο σύνολο που περιλαμβάνει τη γνώση, τη πίστη, τη τέχνη, το νόμο, τα ήθη και τα έθιμα καθώς επίσης οποιοσδήποτε άλλες δεξιότητες και συνήθειες που απέκτησε ο άνθρωπος ως μέλος της κοινωνίας (Csapo, 2012). Ο ορισμός που δίνει το εγκυκλοπαιδικό λεξικό Webster's πολιτισμός είναι τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα ενός λαού, συμπεριλαμβανομένου και των πεποιθήσεων, των καλλιτεχνικών και υλικών αγαθών και των κοινωνικών θεσμών (Csapo, 2012). Ενώ σύμφωνα με το Roshan Cultural Heritage Institute ο πολιτισμός αναφέρεται στους ακόλουθους τρόπους ζωής αλλά δεν περιορίζεται μόνο σε αυτούς:

- Γλώσσα: Ο παλαιότερος ανθρώπινος θεσμός και το πιο εξελιγμένο μέσω έκφρασης.
- Τέχνες και Επιστήμες: Οι πιο προηγμένες και εκλεπτυσμένες μορφές έκφρασης.
- Σκέψη: Οι τρόποι με τους οποίους οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται, ερμηνεύουν και κατανοούν τον κόσμο γύρω τους.
- Πνευματικότητα: Το σύστημα αξιών που μεταδίδεται από γενεά σε γενεά, για την εσωτερική ευημερία των ανθρώπων, που εκφράζονται μέσα από τη γλώσσα και των δράσεων.
- Κοινωνική δραστηριότητα: οι κοινοί στόχοι μέσα σε μία πολιτιστική κοινότητα, και παρουσιάζονται σε διάφορες εορταστικές εκδηλώσεις
- Αλληλεπίδραση: Οι κοινωνικές πτυχές της ανθρώπινης επαφής, επιπροσθέτως της δοτικής και ανταποδοτικής πτυχής της κοινωνικοποίησης, της διαπραγμάτευσης, των πρωτοκόλλων και των συμβάσεων (Roshan Cultural Heritage Institute, n.d.).

1.3 Η έννοια του Τουρισμού

Σύμφωνα με το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ταξιδιού και οργανισμού (WTTC) ο τουρισμός αποτελεί την μεγαλύτερη βιομηχανία στον κόσμο και προβλέπεται ότι θα αυξάνεται συνεχώς μέσα στον 21 αιώνα (Κώστας & Υφαντίδου, 2015). Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (UNWTO) υπολογίζει ότι ο αριθμός των διεθνών τουριστών ξεπέρασε τα 1 δις το 2012 και το 1,1 δις το 2014 και αναμένεται να φτάσει στο 1,8 δις μέχρι το 2030. Η Ευρώπη στο διάστημα αυτό αναμένεται να αυξήσει τον τουρισμό της από τα 479 στα 738 εκ. (Διάζωμα, 2015).

Ο τομέας του τουρισμού δεδομένου ότι αποτελεί ένα σύνθετο σύστημα που καλύπτει πολλούς παράγοντες όπως τον άνθρωπο, την ανάπτυξη, τους πόρους τα προϊόντα, τα κίνητρα, τις υπηρεσίες τα οφέλη και παράλληλα βρίσκεται σε σχέσεις αλληλεξάρτησης με αυτούς, μεταβάλλεται συνεχώς οικονομικά κοινωνικά και πολιτιστικά (Global Report on Cultural Routes and Itineraries, 2015).

Η λέξη τουρισμός προήλθε από την Γαλλική λέξη *tour*, και την αγγλική *touring* και σημαίνει γύρος, περιήγηση και έχει να κάνει με τη μετακίνηση των ανθρώπων από

την μόνιμη κατοικία τους σε μία άλλη για ψυχαγωγικούς, ερευνητικούς και επαγγελματικούς σκοπούς (Κώστας & Υφαντίδου, 2015). Σήμερα ο τουρισμός μπορεί να ορισθεί από δύο πλευρές από την πλευρά της προσφορά και από την πλευρά της ζήτησης (Trofimov, 2015). Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (UNWTO), από την πλευρά της ζήτησης, ο τουρισμός είναι οι δραστηριότητες των ανθρώπων που ταξιδεύουν και διαμένουν σε μέρη εκτός του συνήθη τόπου περιβάλλοντος τους και όχι περισσότερο από ένα έτος για λόγους ψυχαγωγικούς, επαγγελματικούς ή άλλους λόγους (Trofimov, 2015).

Στον παραπάνω ορισμό εντάσσονται οι παρακάτω παράγοντες για την καλύτερη κατανόηση της έννοιας του τουρισμού:

- Ο τουρισμός απορρέει από τους ανθρώπους που μετακινούνται και διαμένουν από την περιοχή διαμονής τους σε διάφορα μέρη και προορισμούς.
- Υπάρχουν δύο χαρακτηριστικά του τουρισμού, το ταξίδι σε έναν προορισμό, και η διαμονή σε έναν προορισμό.
- Το ταξίδι και η διαμονή είναι έξω από το οικείο περιβάλλον κατοικίας και εργασίας, έτσι οι άνθρωποι που κάνουν τουρισμό μπορούν να λάβουν δράση σε δραστηριότητες στις οποίες δεν μπορούν στη μόνιμη κατοικία τους.
- Η μετακίνηση στους προορισμούς είναι προσωρινή.
- Οι λόγοι επίσκεψης ενός προορισμού (Παππάς, 2008).

Από την πλευρά της προσφοράς, σύμφωνα με τον ορισμό από την UNSTAT(Τμήμα στατιστικής των Ηνωμένων Εθνών), η τουριστική βιομηχανία αποτελείται από όλες τις επιχειρήσεις, εγκαταστάσεις και οργανώσεις που έχουν σκοπό να εξυπηρετήσουν τις συγκεκριμένες ανάγκες και επιθυμίες των τουριστών (Trofimov, 2015).

Για να χαρακτηριστεί κάποιος **τουρίστας** πρέπει το ταξίδι σε μία άλλη χώρα από αυτήν που κατοικεί για χρονικό διάστημα τουλάχιστον 24 ωρών. Τα άτομα που ταξιδεύουν για λιγότερο των 24 ωρών θεωρούνται εκδρομείς. Σύμφωνα με τον ορισμό του ΟΗΕ ως επισκέπτης (visitor) ορίζεται κάθε άτομο που ταξιδεύει σε μια χώρα άλλη από αυτήν που κατοικεί, για οποιοδήποτε λόγο, εκτός από την εργασία. Οι επισκέπτες μπορούν να διακριθούν σε:

- Τουρίστες (tourist): που είναι κάθε άτομο που παραμένει προσωρινά στη χώρα που επισκέπτεται πάνω από 24 ώρες και που σκοπός της επίσκεψης του

είναι: η ψυχαγωγία (διακοπές), υγεία, σπουδές, θρησκευτικοί λόγοι, οικογενειακοί ή επαγγελματικοί λόγοι, συμμετοχή σε συνέδρια.

- Εκδρομείς (excursionists): πού είναι οι προσωρινοί επισκέπτες που παραμένουν σε ένα προορισμό που επισκέπτονται λιγότερο από 24ώρες. Στους εκδρομείς συμπεριλαμβάνονται οι συμμετέχοντες σε κρουαζιέρα και καθώς και τα πληρώματα των αεροσκαφών (Τσάρτας, 1989).

1.4 Ιστορική σχέση Πολιτισμού και Τουρισμού

Οι πρώτοι ταξιδιώτες έκαναν ταξίδια για λόγους βιοποριστικούς. Στη συνέχεια οι άνθρωποι έκαναν ταξίδια με σκοπό την περιήγηση και την αναψυχή τους (Κοκκώσης & Τσάρτας, Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, 2011).

Πρώτοι οι Ρωμαίοι έκαναν ταξίδια, μελετώντας την ιστορία άλλων πολιτισμών όπως των Ελλήνων και των Αιγυπτίων (Μακρυγιώργου). Κατά τον Μεσαίωνα τα ταξίδια για θρησκευτικούς λόγους συνδέθηκαν με τον πολιτισμό, αφού η θρησκεία αποτελεί πολιτιστικό στοιχείο και οι περιηγήσεις είχαν σκοπό πέρα από το προσκύνημα την μελέτη άγνωστων τόπων (Κοκκώσης & Τσάρτας, Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, 2011). Την εποχή της Αναγέννησης ο τουρισμός εμπλουτίζεται με νέα κίνητρα, αφού οι άνθρωποι ταξιδεύουν με σκοπό την ευχαρίστηση καθώς και να ικανοποιήσουν την πολιτισμική περιέργεια τους (Βαρβαρέσος, 2000).

Το 17^ο αιώνα στην Αγγλία αναπτύσσεται το Grand Tour. Άγγλοι αριστοκράτες επισκέπτονται πόλεις της Ευρώπης που ήταν συνδεδεμένες με τον κλασικό πολιτισμό με σκοπό τη μελέτη της τέχνης και του πολιτισμού τους (Κοκκώσης & Τσάρτας, Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, 2011).

Το 19^ο αιώνα το ρεύμα των τουριστών αυξάνεται, λόγω του ελεύθερου χρόνου, της εξέλιξης μεταφορών (τραίνα, ατμόπλοια), καθώς και των εκδόσεων ταξιδιωτικών οδηγών με πολιτιστικό χαρακτήρα που σχεδίαζε ο Thomas Cook. Επιπλέον την ίδια περίοδο συλλέγονται αντικείμενα από όλες τις περιοχές του κόσμου και συγκεντρώνονται και εκτίθενται δημόσια από τα πρώτα μουσεία που ιδρύονται (Κοκκώσης & Τσάρτας, Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, 2011).

Τον 20^ο αιώνα, οι εξελίξεις μεταφορών με τα αυτοκίνητα, η αύξηση του ελεύθερου χρόνου και γενικότερα η μεγάλη οικονομική ανάπτυξη της Ευρώπης και της Αμερικής ιδιαίτερα μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο οδήγησαν στην εμφάνιση του μαζικού τουρισμού. Ο μαζικός τουρισμός συνδέθηκε με τα γραφεία των tour operator και στηριζόταν στην κατανάλωση προκαθορισμένων προϊόντων, όπου ως επί το πλείστον είχαν ελάχιστη σχέση με τον πολιτισμό. Τα συνακόλουθα προβλήματα του μαζικού τουρισμού ήταν ο υπερπληθυσμός και η ρύπανση των περιοχών (Μακρυγιώργου).

1.5 Από τον μαζικό στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού

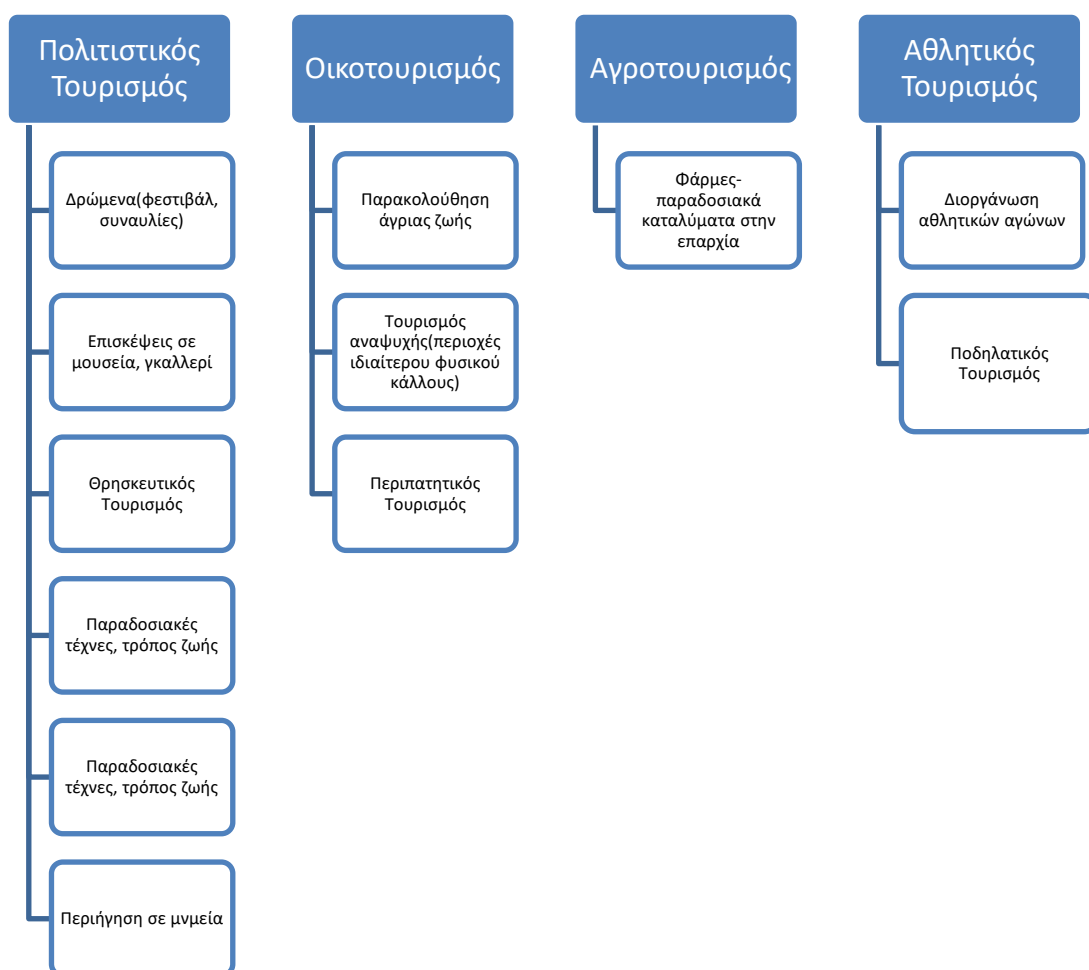
Η ανάπτυξη του τουρισμού στη διάρκεια της δεκαετίας του 70 και του 80 οδήγησε στο μοντέλο του πακέτου διακοπών που διαμόρφωσε την αγορά μαζικού τουρισμού χαμηλού κόστους (Διάζωμα, 2015). Στις θετικές συνέπειες του τουρισμού συγκαταλέγονται η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, οι νέες επενδύσεις, η ανάπτυξη υποδομών κ.α. Από την άλλη μεριά εκτός από τα θετικές συνέπειες, ο τουρισμός έχει και αρνητικές επιπτώσεις στους προορισμούς. Οι αρνητικές επιπτώσεις είναι η περιβαλλοντική μόλυνση, η αλλοίωση του πολιτισμού, η μεταμόρφωση περιοχών φυσικού κάλλους σε κορεσμένες αστικές περιοχές, η εμπορευματοποίηση των ανθρώπινων σχέσεων, ο μιμητισμός ξενόφερτων προτύπων από ντόπιους, κ.α. (Ανδριώτης, Ο εναλλακτικός τουρισμός και τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά του, 2003). Από τη δεκαετία του 90 άρχισε μια παράλληλη ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού που ανταποκρίνεται περισσότερο στις εξειδικευμένες ανάγκες των τουριστών, αλλά και στα νέα εργαλεία δικτύωσης, πληροφόρησης και συναλλαγών στα οποία πλέον μπορεί να έχει πρόσβαση ο μέσος καταναλωτής τουριστικών υπηρεσιών (Διάζωμα, 2015).

Ο τουρισμός ειδικών ενδιαφερόντων υπάρχει όταν το κίνητρο του επισκέπτη και η απόφαση του για ένα ταξίδι καθορίζεται από ένα ή περισσότερα ειδικά ενδιαφέροντα που του γεννιούνται, πριν ή κατά τη διάρκεια των διακοπών του σε έναν προορισμό. Συνεπώς, αφού οι επισκέπτες που επιλέγουν τον εναλλακτικό τουρισμό έχουν ειδικά ενδιαφέροντα, ο εναλλακτικός τουρισμός αποτελεί υποσύνολο του τουρισμού ειδικών ενδιαφερόντων (Ανδριώτης, Αειφορία και Εναλλακτικός τουρισμός, 2008). Ενώ με

τον όρο **εναλλακτικός τουρισμός ή εναλλακτικές μορφές τουρισμού** εννοούμε, μία μικρής κλίμακας και μη μαζικής μορφής ανάπτυξη τουριστικών προορισμών που προωθεί μια ενεργητική μορφή διακοπών φιλική προς το φυσικό περιβάλλον και τις κοινωνικές και πολιτιστικές αξίες και που κάνει δυνατή την αλληλεπίδραση και την κοινή συμβίωση μεταξύ των μελών διαφορετικών κοινωνικών ομάδων, (των τουριστών και των κοινωνιών υποδοχής τους). Και που αναπτύσσεται με την σύμφωνη γνώμη και συμμετοχή του ντόπιου κοινωνικού συνόλου (Ανδριώτης, Αειφορία και Εναλλακτικός τουρισμός, 2008).

Οι κατηγορίες με τις ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι πολλές και αυξάνονται συνεχώς, ανάλογα με τα εξειδικευμένα ενδιαφέροντα, τις ανάγκες και τα κίνητρα των τουριστών. Παρακάτω ομαδοποιούνται κάποιες από τις κυριότερες μορφές εναλλακτικού τουρισμού όπως έχουν αποδοθεί από την διεθνή βιβλιογραφία (Βερνίκος, Δασκαλοπούλου, Μπαντιμαρούδης, Μπουμπάρης, & Παπαγεωργίου, 2005).

Σχεδιάγραμμα 1. Βασικές μορφές εναλλακτικού τουρισμού

Πηγή: (Βερνίκος, Δασκαλοπούλου, Μπαντιμαρούδης, Μπουμπάρης, & Παπαγεωργίου, 2005)

1.6 Εννοιολογική προσέγγιση του όρου πολιτιστικού τουρισμού

Ο πολιτισμός έχει γίνει ουσιαστικό στοιχείο του τουριστικού συστήματος. Στη διεθνή βιβλιογραφία υπάρχουν πολλοί ορισμοί του πολιτιστικού τουρισμού και αυτό γιατί υπάρχουν πολλές και ολοένα αυξανόμενες πολιτιστικές δραστηριότητες όπου συμμετέχουν οι τουρίστες (Majdoub, 2009). Ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να καθοριστεί από δύο πλευρές. Η μία είναι αυτή της προσφοράς και η άλλη της ζήτησης. Η τουριστική προσφορά περιλαμβάνει υλικά και άυλα στοιχεία μιας περιοχής. Η πλευρά της ζήτησης αποτελείται από την επιθυμία των τουριστών να γνωρίσουν και να βιώσουν την κουλτούρα ενός προορισμού (Trofimov, 2015).

Ο **Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού** (World Organization of Tourism) έχει ορίσει δύο ορισμούς του πολιτιστικού τουρισμού. Ο πρώτος ορίζει πως ο πολιτιστικός τουρισμός περιλαμβάνει τις μετακινήσεις των ανθρώπων που γίνεται με βάση τα πολιτιστικά τους κίνητρα, όπως είναι τα πολιτιστικά ταξίδια, φεστιβάλ, και άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις, επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους μνημεία και μουσεία καθώς και την μελέτη του φυσικού περιβάλλον, του λαϊκού πολιτισμού αλλά και της τέχνης (Trofimov, 2015). Ο δεύτερος ορίζει πως ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελείται από τουρίστες που επιθυμούν να ικανοποιήσουν μια ανθρώπινη ανάγκη ευχαρίστησης για την αύξηση του πολιτιστικού τους επιπέδου μέσα από τις νέες γνώσεις και εμπειρίες (Trofimov, 2015).

Ένας από τους πιο διαδεδομένους ορισμούς του πολιτιστικού τουρισμού σύμφωνα με το Διεθνές Συμβούλιο Χώρων και Μνημείων (**ICOMOS**) είναι η δραστηριότητα που επιτρέπει τους ανθρώπους να βιώσουν τους διαφορετικούς τρόπους ζωής άλλων ανθρώπων, επιτρέποντας να κατανοήσουν τα έθιμα, τις παραδόσεις, το φυσικό περιβάλλον, τις ιδέες καθώς και να έχουν πρόσβαση σε χώρους με αρχιτεκτονικό, ιστορικό και αρχαιολογικό ενδιαφέρον, ή άλλου τύπου πολιτισμικής σημασίας (Csapo, 2012). Ενώ σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για το τουρισμό και την εκπαίδευση (**ATLAS**) ο πολιτιστικός τουρισμός βασίζεται στα κίνητρα και ορίζεται

ως η μετακίνηση των ανθρώπων μακριά από τη μόνιμη κατοικία τους, με σκοπό την συγκέντρωση νέων πληροφοριών και εμπειριών, για την ικανοποίηση των πολιτιστικών τους αναγκών (Richards, 2003).

Ο προορισμός στον οποίο ταξιδεύουν οι πολιτιστικοί τουρίστες είναι ένας τουριστικός προορισμός (πολιτιστικός προορισμός) όπου είναι γνωστός για τον πολιτισμό, την ιστορία, την αρχιτεκτονική, την γαστρονομία, την θρησκεία κλπ. (Richards, 2003). Με βάση τους Mc Kercher και Du Cros ο πολιτιστικός τουρισμός βασίζεται στη κατανάλωση τουριστικών εμπειριών και αγαθών, και στη κατανάλωση και χρήση στοιχείων πολιτιστικής κληρονομιάς (Majdoub, 2009).

Σύμφωνα με μια ενδιαφέρον κατηγοριοποίηση, η ECTARK (Europe ancenter for traditional and regional studies, 1989) κατηγοριοποιεί τους πόρους που εμπλέκονται με τον πολιτισμό και οι οποίοι μπορούν να αποτελέσουν στοιχεία προσέλκυσης τουριστών:

- Αρχαιολογικοί χώροι και μουσεία
- Αρχιτεκτονική (ερείπια, κτήρια. Ολόκληρες πόλεις
- Τέχνη, γλυπτική, χειροτεχνία, φεστιβάλ, γκαλερί, εκδηλώσεις
- Μουσική και χορός(κλασικός, παραδοσιακός, σύγχρονος)
- Δράμα (θέατρο, κινηματογράφος
- Γλωσσικές και λογοτεχνικές μελέτες, περιηγήσεις
- Προσκύνημα, θρησκευτικές επισκέψεις
- Κουλτούρα και υποκουλτούρα (Richards, 2003).

1.6 Χαρακτηριστικά Πολιτιστικού Τουρισμού

Ο τουρισμός και ο πολιτισμός είναι δύο από τις σημαντικότερες βιομηχανίες, και ο συνδυασμός αυτών των δύο έχει γίνει μία από τις πλέον επιθυμητές μεθόδους ανάπτυξης για πολλές χώρες, καθώς γίνονται όλο και πιο αναγνωρίσιμες οι ωφέλειες που δημιουργεί (Csapo, 2012). Ο πολιτιστικός τουρισμός θεωρείται από πολλές χώρες θελκτικό επειδή αποτελεί τουρισμό υψηλών εισοδηματικών κατηγοριών και περιοχών. Τα τελευταία χρόνια οι τάσεις της αγοράς τουρισμού στρέφονται από τα ποσοτικά στα ποιοτικά χαρακτηριστικά υπηρεσιών ενός προορισμού με μια αυξανόμενη ζήτηση για τις πολιτιστικές εμπειρίες που συχνά συνδέονται με άλλους

τομείς του τουρισμού, όπως ο γαστρονομικός, ο θρησκευτικός, ο τουρισμός των φεστιβάλ, η αυθεντικότητα του τόπου, και δημιουργικές βιομηχανίες (Διάζωμα, 2015). Σύμφωνα με έρευνες του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού ο πολιτιστικός τουρισμός αντιπροσωπεύει το 37% του παγκόσμιου τουρισμού, και αυξάνεται με ποσοστό 15% ετησίως (Richards, 2003). Εκτιμάται ότι το 2013 έγιναν πάνω από 430εκ. διεθνή ταξίδια με εν μέρει η κυρίως πολιτιστικό ενδιαφέρον (Διάζωμα, 2015).

Τα σημαντικότερα αίτια που συνέβαλλαν στην ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού είναι:

1. Μπορεί να θεωρηθεί και ως εκπαιδευτικός τουρισμός γιατί μέσα από την πολιτιστική-τουριστική δραστηριότητας που πραγματοποιεί ένας επισκέπτης μαθαίνει για τον πολιτισμό του τουριστικού προορισμού
2. Ευαισθητοποιεί και εκπαιδεύει την τοπική κοινωνία και τους τουριστικούς φορείς στην διαχείριση και προστασία των πολιτιστικών πόρων.
3. Αναπτύσσεται και συνδέεται παράλληλα με άλλες εναλλακτικές μορφές τουρισμού.
4. Είναι φιλική προς το περιβάλλον μορφή τουρισμού, αφού απαραίτητη προϋπόθεση είναι η προστασία και διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος (Σφακιανάκης, 2000).
5. Συμβάλλει αμοιβαία με κοινά οφέλη στην τουριστική και πολιτιστική ανάπτυξη.
6. Ενθαρρύνει τον ανταγωνισμό.
7. Προωθεί τα στοιχεία της πολιτιστική κληρονομιάς ενός προορισμού ως πόλο έλξης και τα χρησιμοποιεί τα αγαθά σας τουριστικά προϊόντα.
8. Τονίζει την ανάγκη αξιοποίησης της ιστορίας (Αναστασιάδου, 2016).

Η αλληλεπίδραση που δημιουργείται από τον πολιτιστικό τουρισμό αφορά και τους τουρίστες αλλά και τη τοπική κοινωνία μιας περιοχής. Έτσι δημιουργείται μια σχέση αμφίδρομης επίδρασης με θετικές και αρνητικές επιδράσεις (Έξαρχος & Καραγιάννης, 2004). Στις **θετικές** επιδράσεις συγκαταλέγονται η δημιουργία ευκαιριών για θέσεις εργασίας. Μπορεί να συνδράμει στην διατήρηση περιοχών με εξαιρετική φυσική ομορφιά, εφόσον λειτουργεί με την σεβασμό για την πολιτιστική

αξία της περιοχής (Hyde Park στην Αγγλία, Ακρόπολη στην Αθήνα). Ακόμη μπορεί να λειτουργήσει ως μέσω αναζωογόνησης στις αστικές περιοχές. Παράλληλα ο πολιτιστικός τουρισμός συμβάλει στην διατήρηση και αναβίωση της τέχνης, της χειροτεχνίας και των παραδοσιακών δραστηριοτήτων. Τέλος σημαντική είναι η συμβολή του στην τόνωση του ντόπιου πληθυσμού μιας περιοχής, αφού προωθεί την τοπική κοινότητα, προσελκύει νέους επισκέπτες, και ευνοεί την πραγματοποίηση τοπικών δραστηριοτήτων (Μακρυγιώργου).

Από την άλλη μεριά, παρατηρούνται και **αρνητικές** επιπτώσεις του πολιτιστικού τουρισμού. Μεγάλες επιχειρήσεις και τουριστικές μονάδες οδηγούν τον πολιτισμό της εκάστοτε τοπικής κοινωνίας σε εμπόρευμα, αφού σκοπός τους είναι μέσω της διαφήμισης της ομορφιάς του τόπου, μόνο το κέρδος (Μακρυγιώργου). Ακόμη όταν υπάρχει συνεχής μαζική ροή τουριστών μπορεί να προκληθεί φθορά των αρχαιολογικών και θρησκευτικών χώρων και μνημείων (Εξαρχος & Καραγιάννης, 2004). Επιπλέον με την συνεχή μαζική ροή επισκεπτών, όταν προβάλλονται ξενόφερτα στοιχεία συμπεριφοράς, δημιουργούνται αλλαγές καταναλωτικών προτύπων (Μακρυγιώργου).

Αξίζει να σημειωθεί πως τα πλεονέκτημά του πολιτιστικού τουρισμού είναι περισσότερα από τα μειονεκτήματα. Τα κυριότερα πλεονεκτήματα σύμφωνα με την βιβλιογραφία είναι:

- Αναδεικνύει, προστατεύει, και αξιοποιεί τον πολιτισμό και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά μιας περιοχής.
- Είναι ανεξάρτητος από την εποχικότητα, καθώς ο βαθμός επιρροής από τις κλιματολογικές συνθήκες είναι μικρός. Έτσι μπορεί να συμβάλει στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου μιας περιοχής εκτός της περιόδου αιχμής.
- Προσελκύει τουρίστες με την ανάδειξη νέων προορισμών σε λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές.
- Προσελκύει τουρίστες υψηλού εισοδήματος και μορφωτικού επιπέδου.
- Είναι φιλικός προς το φυσικό περιβάλλον, σε αντίθεση με το μαζικό.
- Δημιουργεί νέες ευκαιρίες απασχόλησης για ειδικευμένο προσωπικό.
- Αποτελεί από τα κυριότερα μέσα στρατηγικής ανάπτυξης ενός αστικού προορισμού (Κονσολά, Στρατηγικό Σχέδιο Πολιτιστικού Τουρισμού).

1.7 Κατηγορίες Πολιτιστικού Τουρισμού

Οι κύριες κατηγορίες πολιτιστικού τουρισμού που εντοπίζονται βάση της διεθνούς βιβλιογραφίας είναι οι ακόλουθες:

Τουρισμός Πολιτιστικής Κληρονομιάς: Αποτελεί μια από τις σημαντικότερες μορφές πολιτιστικού τουρισμού, βασίζεται στην εμπειρία των τόπων και των δραστηριοτήτων, που αντιπροσωπεύουν τους αυθεντικούς, ιστορικούς, πολιτιστικούς και φυσικούς πόρους μιας περιοχής (Csapo, 2012). Οι τουρίστες επισκέπτονται μνημεία, μουσεία, εκκλησίες, πόλεις, και άλλα μέρη ιστορικής και φυσικής κληρονομιάς. Επίσης τα ταξίδια τους έχουν σχέση με τις παραστατικές τέχνες και τη ψυχαγωγία, την παρακολούθηση πολιτιστικών εκδηλώσεων, θεατρικές παραστάσεις, μιας συναυλίας ή χορού (Κοκκώσης & Τσάρτας, Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, 2011).

Θεματικές Διαδρομές: Οι θεματικές διαδρομές είναι εκείνο το τουριστικό προϊόν πολιτιστικού τουρισμού, το οποίο καθιστά προσβάσιμα τα φυσικά και τεχνικά αξιοθέατα γύρω από ένα επιλεγμένο θέμα. Τα τελευταία χρόνια ο αριθμός των θεματικών διαδρομών πολλαπλασιάστηκε καθώς και το είδος των συνεργασιών. Η διαμόρφωση μιας συνεργασίας μπορεί να έχει πλεονεκτήματα αλλά και προκλήσεις για το δίκτυο συνεργασίας. Για τη δημιουργία της διαδρομής είναι σημαντικό η επιλογή ενός κεντρικού θέματος καθώς και η μέθοδοι διαχείρισης του. Η ανάπτυξη των θεματικών διαδρομών συμβάλλουν στην αξιοποίηση τουριστικών πόρων που είναι ανεκμετάλλευτοι, και να προσελκύσει νέες ομάδες ζήτησης για την πολιτιστική κληρονομιά.

Χαρακτηριστικά των θεματικών διαδρομών:

- Μπορούν να υλοποιηθούν με χαμηλή επένδυση.
- Μπορούν και διαφοροποιούν τη ζήτηση του τουριστικού προϊόντος χρονικά και χωρικά.
- Μπορούν να αξιοποιήσουν τους ανεκμετάλλευτους πόρους.
- Μπορούν να προσελκύσουν νέες ομάδες ζήτησης.
- Δίνουν κίνητρο για επενδύσεις στην τοπική κοινωνία.
- Μπορούν να υποστηρίξουν επενδύσεις, κτηριακών υποδομών και ανθρώπινου δυναμικού.

- Παρέχουν υπηρεσίες, που μπορεί να χρησιμοποιηθούν και από την τοπική κοινωνία.
- Συντελούν στην αύξηση εισοδήματος, λόγω αυξημένης ροής τουριστών.
- Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας (Csapo, 2012).

Αστικός Τουρισμός: Ο τουρισμός πόλης ή αστικός τουρισμός με πολιτιστικά κίνητρα αποτελεί τμήμα του πολιτιστικού τουρισμού. Ο αστικός τουρισμός ορίζεται ως το ταξίδι συνήθως μικρής περιόδου σε πόλεις με κίνητρα τις διακοπές, τον πολιτισμό, τις αγορές και γενικότερα την γνωριμία με το αστικό πολιτιστικό περιβάλλον της συγκεκριμένης πόλης (Κοκκώσης & Τσάρτας, Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, 2011).

Μία από τις πιο σημαντικές πρωτοβουλίες του αστικού τουρισμού που δημιουργήθηκε το 1985 είναι ο θεσμός της ευρωπαϊκής πολιτιστικής πρωτεύουσας, που έχει στόχο ως τη προβολή του πλούτου και της ποικιλομορφίας του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Μέσω των ευρωπαϊκών πολιτισμικών δεσμών, συνδέονται οι άνθρωποι από διαφορετικές ευρωπαϊκές χώρες, με διαφορετικές κουλτούρες, προωθώντας την αμοιβαία κατανόηση και την αίσθηση ευρωπαϊκής ιθαγένειας (Csapo, 2012).

Τουρισμός Παράδοσης-Εθνοτικός Τουρισμός: Ο εθνοτικός τουρισμός ή τουρισμός παράδοσης αναφέρεται στην κατηγορία τουριστών που επισκέπτονται μια περιοχή με σκοπό τη γνωριμία με το διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο των ανθρώπων μέσα από μια αυθεντική προσέγγιση. Σύμφωνα με τον ορισμό του Sanyal (2009) εθνοτικός τουρισμός είναι το ταξίδι που έχει ως κίνητρο την αναζήτηση της αυθεντικής και στενής επαφής με τον ανθρώπους όπου το εθνοτικό και πολιτιστικό υπόβαθρο είναι διαφορετικό από εκείνο των τουριστών. Έτσι οι επισκέπτες με αυτά τα κίνητρα ταξιδεύουν σε έναν προορισμό για να γνωρίσουν έναν διαφορετικό πολιτισμό, δείχνοντας σεβασμό στις διαφορετικές εθνοτικές ομάδες χωρίς να υπάρχει αρνητική επίδραση στην τοπική κοινωνία (Csapo, 2012).

Θρησκευτικός Τουρισμός-Προσκυνηματικές διαδρομές: Ο θρησκευτικός τουρισμός και οι προσκυνηματικές διαδρομές αποτελούν την αρχαιότερη μορφή τουρισμού. Αναλυτικότερα ο τουρισμός με κίνητρο τη θρησκεία αφορά:

- Ταξίδια σε θρησκευτικούς χώρους και μνημεία(εκκλησίες, εκθεσιακοί χώροι)

- Συμμετοχή σε θρησκευτικές εκδηλώσεις(ιερές μέρες, θρησκευτικές και μουσικές εκδηλώσεις)
- Προσκύνημα
- Πνευματική μελέτη(θρησκευτικές κατασκηνώσεις)

Ακόμη μπορούμε να διακρίνουμε τους τουρίστες με κίνητρο τη θρησκεία σε:

- Τουρίστες που επισκέπτονται ιερούς τόπους ως τουριστικούς προορισμούς είτε με θρησκευτικό κίνητρο, είτε με κίνητρο την επίσκεψη για τα μνημεία και την αρχιτεκτονική με πολιτισμική σημασία.
- Μεμονωμένοι επισκέπτες.
- Πολιτιστικοί τουρίστες με ειδικά ενδιαφέροντα.
- Προσκυνητές οργανωμένοι σε ομάδες που παρακολουθούν την πνευματική κατάρτιση.
- Προσκυνητές αυτόβουλοι οι οποίοι παρακολουθούν την πνευματική τους κατάρτιση (Csapo, 2012).

Τουρισμός Εκδηλώσεων και Φεστιβάλ: Οι εκδηλώσεις και τα φεστιβάλ παίζουν σημαντικό ρόλο στη τουριστική βιομηχανία καθώς δημιουργούν ζήτηση για τους πολιτιστικούς επισκέπτες. Τα γεγονότα αυτά προσφέρουν επιπλέον λόγους για να επισκεφτούν οι τουρίστες, πέρα από το βασικό πολιτιστικό προϊόν που παρέχεται. Συχνά τα γεγονότα αυτά έχουν περιορισμένη διάρκεια, προσφέρουν συγκεντρωτικά ένα μοναδικό πολιτιστικό προϊόν, αποτελούν ένα ακόμη λόγο για τους πολιτιστικούς τουρίστες. Πέρα από τη προσέλκυση επισκεπτών για πρώτη φορά, οι εκδηλώσεις και τα φεστιβάλ αποτελούν καλή πρακτική για τους επαναλαμβανόμενους τουρίστες (Csapo, 2012).

Δημιουργικός Πολιτισμός-Δημιουργικός Τουρισμός: Σύμφωνα με την UNESCO δημιουργικός τουρισμός θεωρείται, τα ταξίδια που κάνουν οι άνθρωποι και περιλαμβάνουν μία αυθεντική εμπειρία και βιωματική εμπειρία, μέσω της συμμετοχής τους στις τέχνες, την πολιτιστική κληρονομιά και στον μοναδικό χαρακτήρα ενός τόπου. Το είδος αυτού του τουρισμού παρέχουν μια σύνδεση με τους κατοίκους που κατοικούν σε αυτόν το τόπο, και δημιουργούν τον ζωντανό πολιτισμό του (Csapo, 2012). Ο δημιουργικός τουρισμός η αλλιώς πορτοκαλί τουρισμός (orangetourism) που όλο και περισσότερο δείχνει περισσότερη άνθιση περιλαμβάνει

τις τέχνες, τα φεστιβάλ, και προπαντός τις πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες που εντάσσει τον κινηματογράφο, τη μουσική, τη λογοτεχνία, τα πολυμέσα, το χορό κ. α. (GlobalReportonCulturalRoutesandItineraries, 2015).

1.8 Το προφίλ των Πολιτιστικών Τουριστών

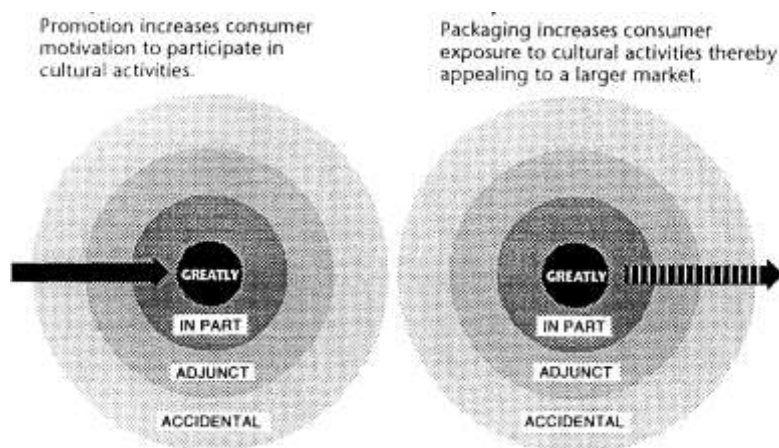
Κατά τη διάρκεια της τελευταία δεκαετίας η δυναμική του τουρισμού έχει αλλάξει ριζικά. Η παγκοσμιοποίηση, οι σύγχρονες υποδομές, η χρήση νέων τεχνολογιών και η διεύρυνση της πληροφορίας όσον αφορά την επικοινωνία, έχει ως αποτέλεσμα την αλλαγή στη συνείδηση και στη συμπεριφορά ενός ταξιδιώτη. Ο επισκέπτης μπορεί πλέον να επιλέξει ανάμεσα σε ένα ευρύ φάσμα επιλογών στην τουριστική αγορά. Αυτές οι αλλαγές συμβαίνουν σε ένα κοινωνικό πλαίσιο που ονομάζεται μεταμοντέρνες και μεταβιομηχανικές κοινωνίες, λόγο του ποιοτικού ελεύθερου χρόνου και της αύξησης του βιοτικού επιπέδου. Αυτή η νέα τουριστική τάση αποτελείται από τουρίστες που κάνουν περισσότερα ταξίδια κατά τη διάρκεια του έτος αλλά είναι μικρότερης διάρκειας. Επιπλέον οι τουρίστες αυτοί ολοένα και περισσότερο ενδιαφέρεται για την αυθεντικότητα, τη γνώση και τις νέες εμπειρίες, έχουν περισσότερα ενδιαφέροντα και ανάγκες, είναι πιο απαιτητικοί, κρίνουν τα υλικά και άυλα αγαθά που καταναλώνουν και είναι πιο ικανοί να επηρεάσουν την τουριστική αγορά μέσω των κοινωνικών δικτύων (Global Report on Cultural Routes and Itineraries, 2015). Από οικονομικής άποψης αυτός ο ταξιδιώτης-πολιτιστικός τουρίστας είναι αφοσιωμένος και δαπανά 60% παραπάνω ανά ημέρα σε σχέση τον τουρίστα που έρχεται για τον ήλιο και τη θάλασσα. Οι δαπάνες μοιράζονται στα αξιοθέατα-μνημεία, εστιατόρια, ξενοδοχεία και καταλύματα, καταστήματα αναμνηστικών κ.α. (Διάζωμα, 2015).

Οι περισσότερες τυπολογίες πολιτιστικών τουριστών βασίζονται στο βαθμό των πολιτιστικών κινήτρων. Στην διεθνή βιβλιογραφία δύο είναι οι κυρίαρχες ομάδες πολιτιστικών τουριστών. Οι τουρίστες με ένα επιφανειακό ή γενικό ενδιαφέρον και οι τουρίστες με ένα πολύ ιδιαίτερο πολιτιστικό ενδιαφέρον (Richards, 2003). Οι πολιτιστικοί τουρίστες επιφανειακού και γενικού ενδιαφέροντος επισκέπτονται κάθε φορά διαφορετικούς προορισμούς με σκοπό την εξερεύνηση και την γνωριμία με τα χαρακτηριστικά του πολιτισμού των περιοχών, που έχει ως αποτέλεσμα την

συσσώρευση γνώσης για τους πολιτισμούς άλλων λαών. Οι τουρίστες εξειδικευμένου ή ιδιαίτερου πολιτιστικού ενδιαφέροντος, επικεντρώνονται σε ένα μικρό αριθμό περιοχών ή έναν προορισμό με στόχο την ανακάλυψη και την κατανόηση του πολιτιστικού χαρακτήρα της περιοχής αυτής (Κοκκώσης & Τσάρτας, Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, 2011).

Ο Silberberg διακρίνει συνολικά τέσσερις τύπους πολιτιστικού τουρίστα τους οποίους απεικονίζει σε ομόκεντρους κύκλους. Στον **πρώτο** κύκλο στο κέντρο του γραφήματος βρίσκονται οι τουρίστες που έχουν υψηλό βαθμό κινήτρου για τον πολιτισμό. Στον **δεύτερο** κύκλο βρίσκονται τουρίστες που ασχολούνται εν μέρει (inpart) με τον πολιτισμό. Οι επισκέπτες αυτοί που ταξιδεύουν σε έναν προορισμό εκτός από πολιτιστικούς λόγους πραγματοποιούν και άλλες δραστηριότητες. Στον **τρίτο** κύκλο βρίσκονται οι τουρίστες όπου ο πολιτισμός είναι ένα δευτερεύον (adjunct) κίνητρο σε κάποιο άλλο βασικό κίνητρο. Ενώ ο πολιτισμός δεν είναι το βασικό τους κίνητρο, εφόσον βρίσκονται σε έναν προορισμό μπορεί να συμμετάσχουν σε κάποια πολιτιστική δραστηριότητα. Ο **τέταρτος** εξωτερικός κύκλος περιλαμβάνει τους τυχαίους (accidental) πολιτιστικούς τουρίστες, οι οποίοι μπορούν να βρίσκονται σε κάποια πολιτιστική δραστηριότητα χωρίς να το έχουν προγραμματίσει (Silberberg, 1995).

Κατηγορίες Πολιτιστικών Τουριστών (Silberberg)

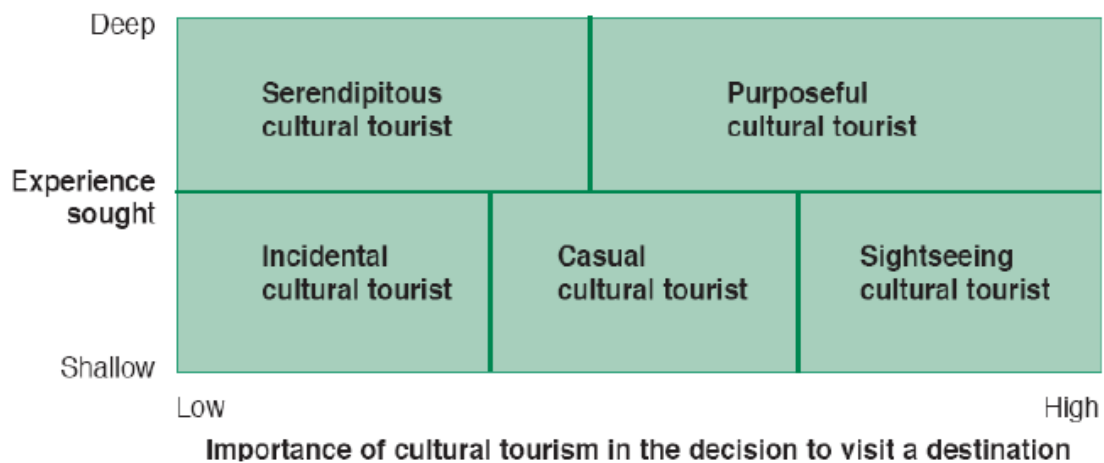

Πηγή: (Silberberg, 1995)

Οι McKercher και DuCros, σημειώνουν πως όχι μόνο η επίσκεψη σε ένα προορισμό με πολιτιστική σημασία είναι σημαντική, αλλά και η βαθιά εμπειρία που βιώνει. Με βάση αυτή την αντίληψη διακρίνονται πέντε τύποι πολιτιστικών τουριστών:

1. Ο συνειδητός τουρίστας (The purposeful cultural tourist). Κατά κύριο λόγο το κίνητρο αυτού του τύπου τουρισμού είναι η επίσκεψη ενός συγκεκριμένου πολιτιστικού προορισμού όπου ο τουρίστας παίρνει μια βαθιά πολιτιστική εμπειρία.
2. Ο τουρίστας των αξιοθέατων (The sightseeing cultural tourist). Πρωτίστως ο πολιτιστικός προορισμός είναι ο λόγος επίσκεψης, αλλά η εμπειρία είναι πιο ρηχή.
3. Ο συγκυριακός πολιτιστικός τουρίστας (The serendipitous cultural tourist). Ο τύπος αυτός δεν ταξιδεύει για πολιτιστικούς λόγους, αλλά μετά τη συμμετοχή του σε ένα προορισμό καταλήγει να έχει μια βαθιά πολιτιστική εμπειρία.
4. Ο χαλαρός πολιτιστικός τουρίστας (The casual cultural tourist). Η επίσκεψη ενός πολιτιστικού προορισμού αποτελεί χαμηλό κίνητρο και η τελική πολιτιστική εμπειρία είναι ρηχή.
5. Ο συμπτωματικός πολιτιστικός τουρίστας (The incidental cultural tourist). Ο τουρίστας δεν ταξιδεύει για λόγους πολιτιστικού τουρισμού, παρόλα αυτά εάν συμμετάσχει σε κάποιες πολιτιστικές δραστηριότητες η εμπειρία του είναι επιφανειακή (Richards, 2003).

Τυπολογία Πολιτιστικών Τουριστών (McKercher and DuCros)

Πηγή: (Csapo, 2012)

Οι πολιτιστικοί τουρίστες προέρχονται κυρίως, από αναπτυγμένες χώρες, στις οποίες το επίπεδο των πολιτιστικών δραστηριοτήτων, και οι πηγές πολιτιστικής ενημέρωσης που υπάρχουν είναι υψηλό (Σφακιανάκης, 2000). Η ομάδα των τουριστών αυτών χαρακτηρίζεται από άτομα μεσαίων ή μεγαλύτερων ηλικιών. Ενδιαφέρονται για την ιστορία, το πολιτισμό, τα ήθη και τα έθιμα, τις λαϊκές τέχνες κ.α. Το ενδιαφέρον τους για το πολιτιστικό ταξίδι δεν δημιουργείται στον προορισμό αλλά προϋπάρχει, αφού είναι ενήμερη για την ταυτότητα της περιοχής που θα επισκεφτούν (Σφακιανάκης, 2000). Έχουν υψηλό εκπαιδευτικό και μορφωτικό επίπεδο και σέβονται τη φύση και τον πολιτισμό του προορισμού που επισκέπτονται (Κοκκώσης & Τσάρτας, Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, 2011). Συνήθως ανήκουν στα μεσαία και ανώτερα κοινωνικά στρώματα και το επαγγελματικό τους προφίλ συχνά συνδέεται με το πολιτισμό (Κοκκώσης & Τσάρτας, Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, 2011).

Κεφάλαιο 2^ο

Πολιτιστικές Διαδρομές

Το δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζει τις πολιτιστικές διαδρομές. Εξετάζεται αρχικά το ξεκίνημα των πολιτιστικών διαδρομών από το Συμβούλιο της Ευρώπης, στη συνέχεια γίνεται αναφορά στον ορισμό, τους στόχους, τις κατηγορίες, και τα οφέλη των πολιτιστικών διαδρομών. Εξετάζεται η έννοια του πολιτιστικού δικτύου, η έννοια της πολιτιστικής επικοινωνίας και του μάρκετινγκ των πολιτιστικών διαδρομών ακόμη

γίνεται αναφορά στη χρήση των πολιτιστικών διαδρομών ως κείμενο. Τέλος παρουσιάζεται η σύνδεση των πολιτιστικών διαδρομών με τον δημιουργικό τουρισμό.

2.1 Πολιτιστικές Διαδρομές του Συμβούλιου της Ευρώπης

Η ιστορία των πολιτιστικών διαδρομών ξεκινά από μια πρωτοβουλία που ανέλαβε το Συμβούλιο της Ευρώπης, αξιοποιώντας τη πολιτιστική κληρονομιά, μέσω των πολιτιστικών διαδρομών ως σημαντική δυνατότητα ανάπτυξης του ευρωπαϊκού τουρισμού (Global Report on Cultural Routes and Itineraries, 2015).

Το 1987 το Συμβούλιο της Ευρώπης εφάρμοσε το πρόγραμμα πολιτιστικών διαδρομών (European Cultural Routes). **Στόχος** είναι να αναδείξει μέσα από ένα ταξίδι στον χώρο και στον χρόνο, πως τα πολιτιστικά στοιχεία διαφορετικών χωρών και πολιτισμών της Ευρώπης έχουν συμβάλει σε μια κοινή πολιτιστική κληρονομιά. Ακόμη στοχεύουν στην ενθάρρυνση της διακρατικής συνεργασίας. Οι ευρωπαϊκές πολιτιστικές διαδρομές αντικατοπτρίζουν τις θεμελιώδεις αρχές του Συμβουλίου της Ευρώπης όπως είναι τα ανθρώπινα δικαιώματα, η πολιτιστική πολυμορφία και ταυτότητα, ο διάλογος, η ανταλλαγή και το μοίρασμα πέρα από σύνορα και αιώνες. Οι Ευρωπαϊκές πολιτιστικές διαδρομές αποτελούν βασικό πόρο υπεύθυνου τουρισμού και βιώσιμης ανάπτυξης. Καλύπτουν μια σειρά από διαφορετικά θέματα όπως την αρχιτεκτονική, το τοπίο τη θρησκεία, τη γαστρονομία καθώς και την άυλη πολιτιστική κληρονομιά, στις διάφορες μορφές της ευρωπαϊκής τέχνης (μουσική, λογοτεχνία) (Council of Europe). Αξίζει να σημειωθεί ότι η UNESCO ξεκίνησε το 1988 το πρόγραμμα διαδρομών το οποίο έχει συμπεριλάβει στο κατάλογο μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς με στόχο την ανταλλαγή και προώθηση του διαπολιτισμικού διαλόγου, τη συνεργασία, τη βιωσιμότητα, την ενίσχυση των κοινοτήτων, και τέλος την ενίσχυση δεσμών πολιτισμού και τουρισμού. Επιπλέον την ίδια χρονιά αναπτύχθηκε συνεργασία μεταξύ UNESCO και παγκόσμιου οργανισμού τουρισμού (UNWTO). Από τις βασικές πτυχές συνεργασίας ήταν η προώθηση ισχυρών δεσμών μεταξύ του πολιτισμού και τουρισμού. Ενώ το 2013 UNWTO και UNESCO υπόγραψαν μνημόνιο συνεργασίας, για τη στρατηγική σημασία προώθησης μεταξύ του πολιτισμού και του τουρισμού (Manuela Graf, 2016).

Οι σημαντικότερες χώρες που στο δίκτυο αυτό είναι η Γαλλία με ποσοστό 10.4%, η Ιταλία με ποσοστό 9,7% η Ισπανία με 8,4%, η Πορτογαλία με 5,8%, ενώ η Ελλάδα διαθέτει κάτω του 2.6% των διαδρομών θεωρείται χώρα με αναξιοποίητο δυναμικό πολιτιστικών διαδρομών (Διάζωμα, 2015).

Το συμβούλιο της Ευρώπης έχει δημιουργήσει 33 πολιτιστικές διαδρομές σε 70 χώρες. Οι πολιτιστικές διαδρομές απεικονίζουν διαφορετικά θέματα, την Ευρωπαϊκή μνήμη, την ιστορία και πολιτιστική κληρονομιά και σήμερα αποτελούν τη βάση για εκπαιδευτικά προγράμματα και πολιτιστικών εκδηλώσεων. Αυτή τη στιγμή υπάρχουν 33 πιστοποιημένες πολιτιστικές διαδρομές (Manuela Graf, 2016).

1. The Santiago de Compostela Pilgrim Routes 1987 (δρόμοι του προσκυνητή).

Η ευρωπαϊκή πολιτιστική διαδρομή Αγίου Ιακώβου της Κομποστέλα είναι η παλιότερη και μία από τις πιο αναγνωρισμένες. Η συγκεκριμένη διαδρομή έχει ενώσει ένα μεγάλο αριθμό καθεδρικών ναών, εκκλησιών, μνημείων, περιοχών αμπελώνων όπως επίσης και την αρχιτεκτονική, τα εργαστήρια τέχνης, ένα δίκτυο από ξενώνες για τους προσκυνητές, γέφυρες, μύθους, θρύλους και τραγούδια. Αυτή η διαδρομή έχει μήκος 800 χιλιομέτρων. Ο αριθμός των επισκεπτών και των τουριστών πλησιάζει σε ετήσια βάση τα τέσσερα εκατομμύρια.

2. TheHansa (1991).

Η διαδρομή αυτή σχετίζεται με τη ναυτιλία και είναι συνδεδεμένη με τη βαλτική Θάλασσα. Ένας σύνδεσμος από 200 πόλεις, οι οποίες για τέσσερις αιώνες διαδραμάτιζαν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του θαλάσσιου εμπορίου και των αγορών γενικότερα. Εξαιτίας του συγκεκριμένου εμπορικού συμπλέγματος, τεράστιες ποσότητες εμπορευμάτων έφταναν από τη Βόρεια και Ανατολική στην Κεντρική και Δυτική Ευρώπη. Το δίκτυο αυτό συνδέει περισσότερες από 180 πόλεις, μέλη, από 16 χώρες.

3. The Heinrich Schickhardt Route (1992)

Η διαδρομή αυτή παρουσιάζει τον Heinrich Schickhardt ως τον Da Vinci και την κύρια περίοδο της νοτιοδυτικής γερμανικής αρχιτεκτονικής σας το αναγεννησιακό στυλ των πόλεων του Δουκάτου της Γουτεμβέργης. Ο HeinrichSchickhardt ήταν ένας αρχιτέκτονας του Φρειδερίκου του 1^{ου}, του Δούκα της Γουτεμβέργης, μηχανικός

και χαρτογράφος. Έχει χτίσει ένα μεγάλο αριθμό από κάστρα, εκκλησίες, σχολεία, υδραυλικά συστήματα, μύλους κ.α.

4. The Viking Routes 1993 (δρόμοι των Βίκινγκς)

Οι δρόμοι των Βίκινγκς είναι ένα δίκτυο από αξιοθέατα όπου σχετίζονται με την κληρονομιά των Βίκινγκς από την Ευρώπη και όχι μόνο. Σχεδόν 50 μνημεία (αρχαιολογικά κατάλοιπα, οχυρά, πόλεις, πλοία, μουσεία, αγροκτήματα, ανακατασκευές κλπ). Στον πρώιμο Μεσαίωνα, ενώ λίγοι άνθρωποι ταξίδευαν, οι Βίκινγκς ταξίδεψαν σε όλη της Ευρώπη χάρη στην απaráμιλλη ικανότητα των ναυτικών τους.

5. The Via Francigena (1994)

Η διαδρομή The Via Francigena είναι η μικρότερη μεσαιωνική διαδρομή ανάμεσα στην Βόρεια Θάλασσα και τη Ρώμη. Αυτή η διαδρομή συνδέει το Καντέρμπουρι με τη Ρώμη, ακολουθώντας τα ίχνη του Σιγέριου, αρχιεπίσκοπου του Καντέρμπουρι. Ταξίδεψε στη Ρώμη το 990 μ.Χ για να συναντήσει τον Πάπα Ιωάννη του 15^{ου} και χάρη στο ημερολόγιο του, κατέστη δυνατή η αναδρομή στις κύριες στάσεις σε αυτό το ταξίδι.

6. The Vauban and Wenzel Routes (1995)

Οι διαδρομές του Vauban και του Wenzel αναδεικνύουν τα μεσαιωνικά τείχη κατά την διάρκεια της βασιλείας του δούκα Wenceslas και τα ύστερα οχυρωματικά έργα της εποχής του. Η διαδρομή αυτή αντιπροσωπεύει την ευρωπαϊκή ιστορία, το πολιτισμό, την επιστήμη και την τεχνική πρόοδο των κυρίαρχων στρατών.

7. The Routes of the Al-Andalus Legacy (1997)

Οι διαδρομές του ElLegado αναδεικνύουν την πολιτιστική κληρονομιά της Ανδαλουσίας, και την καλλιτεχνική έκφραση της Ισπανό-μουσουλμανικής περιόδου. Αυτός ο παραδοσιακός δρόμος αναθεωρεί και επαναξιολογεί τις πολιτισμικές, ιστορικές και κοινωνικές σχέσεις με τον Αραβικό κόσμο και την Λατινική Αμερική.

8. European Mozart Ways (2002)

Οι διαδρομές του Mozart επαναφέρουν τα βήματα του Wolfgang Amadeus Mozart στην Ευρώπη. Αυτή η διαδρομή προσφέρει στους τουρίστες μια ευκαιρία να μάθουν

για τη ζωή και το έργο ενός από τους μεγαλύτερους κλασσικούς συνθέτες, επισκεπτόμενοι συναυλιακούς χώρους, όπερες, εκκλησίες, παλάτια, κήπους, πλατείες, πανδοχεία, ξενοδοχεία, φυσικά τοπία κλπ.

9. The Phoenicians Route (2003)

Οι δρόμοι των Φοινίκων είναι ένα δίκτυο από μεγάλους ναυτικούς δρόμους. Αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του εμπορίου και του πολιτισμού της Μεσογείου μέχρι τον 12^ο αιώνα. Η διαδρομή αυτή περνάει μέσα από χώρες τριών ηπείρων και μέσα από, πάνω από 80 πόλεις.

10. The Iron Route in the Pyrenees (2004)

Ο δρόμος του σιδήρου στα Πυρηναία, αναπαριστά μια παράδοση όσον αφορά τα ορυχεία και τη δημιουργία σιδήρου στην περιοχή των Πυρηναίων στο πέρασμα των αιώνων. Οι τουρίστες μπορούν να δουν τα ορυχεία και σιδηουργούς, καμίνια με ξυλάνθρακα, κλίβανους ανθρακοποιίας, αρχιτεκτονική και τέχνη μέσω της κατεργασίας σιδήρου κ.α.

11. The European Route of Jewish Heritage (2004)

Η ευρωπαϊκή διαδρομή Εβραϊκής κληρονομιάς περιλαμβάνει εβραϊκές συνοικίες, παλιές συναγωγές, ιερά λουτρά, μουσεία, αρχεία, βιβλιοθήκες και πολλές ιστορίες. Όλα αυτά τα μνημεία παρέχουν μια γνώση σχετικά με τη ζωή των Εβραίων.

12. The Saint Martin of Tours Route (2005)

Η δρόμος του Αγίου Μαρτίνου της Τουρ συνδέει πλευρές της ζωής του Αγίου Μαρτίνου, παρουσιάζοντας χιλιάδες μνημεία αφιερωμένα σε αυτόν. Οι περιοχές που συμπεριλαμβάνονται σε αυτή τη πολιτιστική διαδρομή ανακαλύπτουν εκ νέου θρύλους και παραδόσεις, μια άυλη πολιτιστική κληρονομιά η οποία ακόμα παραμένει ζωντανή.

13. The Cluniac Sites in Europe (2005)

Οι δρόμοι του Κλυνύ(Cluny) στην Ευρώπη, ενώνουν πάνω από χίλιες τοποθεσίες, δημιουργημένες από το Αββαείο των Βενεδικτίνων στο Κλυνύ(στη γαλλική περιοχή της Βουργουνδίας) κατά τη Μεσαιωνική περίοδο. Ήταν ανεξάρτητοι από

οποιοδήποτε έλεγχο και είχαν μια πολύ μεγάλη επιρροή στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή των ανθρώπων.

14. The Routes of the Olive Tree (2005)

Οι δρόμοι της ελιάς είναι δρομολόγια που βασίζονται στη σημασία του δέντρου της ελιάς ως ένα σύμβολο ειρήνης. Περιλαμβάνουν περιοχές και τοπία παραγωγής ελαιολάδου, διάφορα πολιτιστικά γεγονότα, που απεικονίζουν την καθημερινή ζωή των κατοίκων της Μεσογείου, τους μύθους σχετικά με το ελαιόδεντρο ως ένα ιερό δέντρο και έναν αρχαίο πολιτισμό, τον «πολιτισμό του δέντρου της ελιάς».

15. The Via Regia (2005)

Η Βασιλική οδός ViaRegiaείναι το παλαιότερο και μακρύτερο μονοπάτι ανάμεσα στην Ανατολική και Δυτική Ευρώπης, σήμερα γνωστό ως μονοπάτι A4 και E40. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων δύο αιώνων αυτό το ξεχωριστό μονοπάτι, για κάθε είδος ταξιδευτές, εμπόρους και στρατιώτες, έχει διαμορφώσει σε μεγάλο βαθμό την ευρωπαϊκή ιστορία και κουλτούρα.

16. Transromanica (2007)

Οι Ρωμανικές διαδρομές ευρωπαϊκής κληρονομιάς, οδηγούν τους επισκέπτες πίσω στους μεσαιωνικούς χρόνους και τους δίνουν την ευκαιρία να γνωρίσουν τη ρωμανική αρχιτεκτονική κληρονομιά. Ένας μεγάλος αριθμός ευρωπαϊκών κάστρων, μοναστηριών και καθεδρικών ναών που χτίστηκαν μεταξύ του 10^{ου} και 13^{ου} αιώνα αντικατοπτρίζουν τα χαρακτηριστικά της ρωμανικής αρχιτεκτονικής.

17. The IterVitis Route (2009)

Η IterVitisαναπαριστά το γεωργικό και αμπελουργικό περιβάλλον και τοπίο της Ευρώπης όπου αναπτύχθηκε πάνω στην καλλιέργεια σταφυλιών και την παραγωγή κρασιού. Εξιστορεί την εξέλιξη του κρασιού, την τοπική ιστορία και τη ζωή των ανθρώπων που ζουν εκεί.

18. The Route of Cistercian abbeys (2010)

Η ευρωπαϊκή διαδρομή των Κιστερκιανών αβαείων συνδέει κιστερκιανές μονές και αξιοθέατα, κάνοντας τα ανοικτά στο κοινό. Το τάγμα των Κιστερκιανών

πρωτοεμφανίστηκε το 1098 στη Βουργουνδία και αναπτύχθηκε γρήγορα σε όλη την Ευρώπη, συμβάλλοντας από τον Μεσαίωνα στην ανάπτυξη της τέχνης και της γνώσης.

19. European Cemeteries route (2010)

Οι δρόμοι των Ευρωπαϊκών Κοιμητηρίων, περιλαμβάνει σχεδόν 70 κοιμητήρια σε περισσότερες από 50 πόλεις από 20 ευρωπαϊκές χώρες. Αυτή η διαδρομή δείχνει τα κοιμητήρια ως μέρη της ζωής σε συνδυασμό με την ιστορία, το πολιτισμό και τη κληρονομιά (γλυπτά, ιστορίες που συνδέονται με εξέχουσες προσωπικότητες και θρύλους από τα νεκροταφεία) της κοινότητας στην οποία ανήκουν.

20. Prehistorick Rock Art Trail (2010)

Οι δρόμοι της Προϊστορικής Λίθινης Τέχνης περιλαμβάνουν την προϊστορική τέχνη κατεργασίας του λίθου των πρώτων κατοίκων της ευρωπαϊκής ηπείρου (42,000 χρόνια πριν), η οποία δημιουργήθηκε σε τοίχους σπηλαίων και σε ορισμένες μεγαλιθικές κατασκευές. Η διαδρομή εικονογραφημένα θέματα και αφηρημένα σχήματα ως τις πρώτες συμβολικές εκφράσεις της ανθρωπότητας.

21. European Route of Historical Thermal Towns (2010)

Η ευρωπαϊκή διαδρομή των Ιστορικών Λουτροπόλεων συνδέει τα περίφημα ιαματικά λουτρά και τους χώρους υγείας που αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα. Την εποχή εκείνη χτίστηκαν αρκετά ξενοδοχεία με κύρος, και αναπτύχθηκαν πολιτιστικές δραστηριότητες αναψυχής για την εξέχουσα πολιτική και πολιτιστική ελίτ, τους επονομαζόμενους μοντάρουν τουρίστες.

22. The Route of Saint Olav Ways (2010)

Οι δρόμοι του Αγίου Όλαφ, είναι επακριβώς τα μονοπάτια των προσκυνητών κατά μήκος της Σκανδιναβίας, τα απομεινάρια των αυθεντικών, ιστορικών διαδρομών όπου αφιερώθηκαν στον Άγιο Όλαφ (το Νορβηγό βασιλιά 995-1030). Για εκατοντάδες χρόνια, η λατρεία για τον συγκεκριμένο άγιο είχε εξαπλωθεί σε όλη την βόρεια Ευρώπη και είναι ευρέως γνωστή.

23. The Casadean Sites (2012)

Το ευρωπαϊκό δίκτυο των Τοποθεσιών Casadei ξεκίνησε από μια ιστορία σχετικά με τον Άγιο Ροβέρτο της Τουρλάνδης τον ιδρυτή της μονής του LaChaise–Dieu (εννοώντας σπίτι του Θεού), μια από τις σημαντικότερες συνάξεις την περίοδο του Μεσαίωνα. Αυτή της στιγμή το δίκτυο Casadei συνδέει σχεδόν 900 μέρη κυρίως στην ύπαιθρο.

24. The European Route of Ceramics (2012)

Η ευρωπαϊκή διαδρομή των Κεραμικών προωθεί την κεραμική κληρονομιά από την πρώιμη χρήση της τερακότα, έως τις σύγχρονες μορφές τέχνης σε διάφορους τομείς (βιοτεχνία, ιατρική, αρχιτεκτονική, γαστρονομία).

25. The European Route of Megalithic Culture (2013)

Ο Ευρωπαϊκός Δρόμος του Μεγαλιθικού Πολιτισμού, είναι ένα μονοπάτι στα παλιότερα μνημεία της Ευρώπης και στην αρχαιότερη αρχιτεκτονική του λίθου. Η διαδρομή προβάλλει τη σύνδεση μεταξύ της προέλευσης των μεγαλιθικών μνημείων και της πρώιμης ιστορίας του πολιτιστικού τοπίου.

26. The Huguenot and Waldesian trail (2013)

Η ευρωπαϊκή πολιτιστική διαδρομή στα βήματα των Ουγενότων και των Βαλδένσιων αποσαφηνίζει την ιστορία της εξορίας των Ουγενότων και των Βαλτεσιανών. Η ανακάλεση του Έδικτου της Νάντης από τον Λουδοβίκο 15^ο το 1685 ανάγκασε περίπου 250.000 θρησκευτικούς πρόσφυγες να εγκαταλείψουν τη Γαλλία. Η διαδρομή επικεντρώνεται στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την ελευθερία, την αλληλεγγύης, και την ανεκτικότητα.

27. Atrium-Architecture totalitarian regimes of 20th Century (2014)

Η αρχιτεκτονική απολυταρχικών καθεστώτων του 20^{ου} στην αστική μνήμη της Ευρώπης βασίζεται στην κύρια αντισυμβατική αρχιτεκτονική κληρονομιά των χωρών που υπέστησαν ολοκληρωτικά καθεστώτα κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα. Ένας από τους στόχους του έργου είναι να διαφωτίσει την αντιφατική και συχνά σκοτεινή ιστορία τους.

28. The Reseau Art Nouveau Network (2014)

Το δίκτυο Art Nouveau αναπαριστά το ρυθμό στον τομέα της αρχιτεκτονικής και των διακοσμητικών τεχνών που εμφανίστηκε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και εξαπλώθηκε ραγδαία στην Ευρώπη. Εξαρχής το Art Nouveau επικρίθηκε έντονα. Το στυλ αυτό δεν έτυχε ευρείας αποδοχής και εκτίμησης μέχρι το τελευταίο μισό του 20^{ου} αιώνα.

29. Via Habsburg: through the footsteps of Habsburg (2015)

Η διαδρομή οι δρόμοι των Αψβούργων εντοπίζει τις ρίζες της διάσημης αυτής οικογένειας η οποία είχε επηρεάσει ευρέως την ιστορία από το 996 μέχρι το 1815.

30. In Robert Louis Stevenson's Footsteps (2015)

Στα βήματα του Ρόμπερτ Λουίς Στήβενσον, είναι μια διαδρομή γύρω από την ιστορία του ως συγγραφέα, ταξιδιώτη, εξερευνητή κ.α. Αυτό το δίκτυο αποτελείται από τα μέρη που έχει επισκεφτεί.

31. Route of the Roman Emperors' and the Wine in the Danube (2015)

Η διαδρομή των Ρωμαϊκών αυτοκρατόρων και του κρασιού στο Δούναβη ενώνει 20 αρχαιολογικές τοποθεσίες και 12 αμπελώνες. Η παράδοση για τη παραγωγή και κατανάλωση του κρασιού ξεκίνησε από τη ρωμαϊκή περίοδο.

32. European Routes of Emperor Charles V (2015)

Οι ευρωπαϊκές διαδρομές του αυτοκράτορα Καρόλου του 5^{ου} μνημονεύει την παρουσία του Καρόλου του 5^{ου} και τα ιστορικά γεγονότα που σχετίζονται με αυτόν τον πανευρωπαϊκό μονάρχη. Ο Κάρολος αντιπροσωπεύει το σύμβολο της ενότητας διαφορετικών εθνών στην Ευρώπη.

33. Destination Napoleon-The Route of Towns with Napoleonic Heritage (2015)

Αυτή η πολιτιστική διαδρομή, αντιπροσωπεύει την κληρονομιά της εποχής του Ναπολέοντα, η οποία διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη δημιουργία και ίδρυση της Ευρώπης. (Manuela Graf, 2016)

Σύμφωνα με μελέτες που έγιναν όσον αφορά το οικονομικό αντίκτυπο των ευρωπαϊκών πολιτιστικών διαδρομών κατέληξαν ότι:

- Το οικονομικό αντίκτυπο διαφέρει σημαντικά λόγω της διαφορετικής θεματολογίας, δομής, δικτύωσης, αναπτυξιακής προσέγγισης, και το κοινό στο οποίο απευθύνεται.
- Έχουν θετικές επιπτώσεις για τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις και ενισχύουν οικονομικά μέσα από τον τουρισμό απομακρυσμένες περιοχές.
- Η ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού θεωρείται επόμενο λογικό βήμα στο πλαίσιο της ανάπτυξης των πολιτιστικών διαδρομών, αφού αυτού του είδους ο τουρισμός αναπτύσσεται με βάση την μοναδικότητα και την αυθεντικότητα των περιοχών (Διάζωμα, 2015).

Τέλος **ευκαιρία** για τις ευρωπαϊκές πολιτιστικές διαδρομές αποτελεί το 90% των μονοπατιών στις αγροτικές περιοχές καθώς έχουν τη δυνατότητα να προωθούν και να αναπτύξουν λιγότερο γνωστούς προορισμούς, αυξάνοντας την τουριστική ζήτηση, ενισχύοντας την περιφερειακή οικονομία και συμβάλλοντας στην αντιμετώπιση της εποχικότητας. Με τους τουρίστες να ψάχνουν όλο και περισσότερο την αυθεντική εμπειρία, οι δραστηριότητες των πολιτιστικών διαδρομών προσελκύουν νέα τμήματα αγοράς τουριστών. Ειδικότερα τον σύγχρονο ταξιδιώτη που έχει υψηλότερου επιπέδου περιβαλλοντική και πολιτιστική συνείδηση και επιδιώκει την αυθεντική εμπειρία, την περισσότερη ευελιξία, την ανακάλυψη, την εκμάθηση, την γνώση την επαφή με την τοπική κοινωνία και τις παραδόσεις του. Οι ευρωπαϊκές πολιτιστικές διαδρομές αντιπροσωπεύουν κατά ένα τρόπο το σεβασμό μεταξύ των ατόμων και των εθνών. Ένα εξίσου σημαντικό σημείο είναι η δημιουργία γόνιμου εδάφους για τη δημιουργία ελκυστικών πολυεθνικών πακέτων για τις αγορές μεγάλων αποστάσεων (Global Report on Cultural Routes and Itineraries, 2015).

2.2 Έννοια και ορισμός της πολιτιστικής διαδρομής

Η **πολιτιστική διαδρομή** είναι μια έννοια που χρησιμοποιείται για να περιγράψει μια καινοτόμο ιδέα για την τουριστική εμπειρία. Είναι ένα μοναδικό τουριστικό προϊόν του δημιουργικού τουρισμού που συνδέει θεματικά διαφορετικά πολιτιστικά αξιοθέατα, σημεία ενδιαφέροντος και συμπληρωματικά στοιχεία ενός προορισμού μίας ή πολλών χωρών (Manuela Graf, 2016).

Προϋπόθεση των διαδρομών είναι να διαθέτουν ξενάγηση (δια ζώσης και εξ αποστάσεως) στα πολιτιστικά αξιοθέατα της διαδρομής. Απαραίτητο είναι να εξασφαλίζεται εξειδικευμένη πληροφόρηση (έντυπη και ηλεκτρονική) που θα μπορεί να λαμβάνει ο τουρίστας πριν, κατά και μετά την επίσκεψη. Οι πολιτιστικές διαδρομές διαθέτουν:

- Ένα κεντρικό θέμα-συνεκτικό στοιχείο
- Καλύπτει μια συγκεκριμένη χωρικά περιοχή
- Αποκτά τουριστική ταυτότητα με μια επωνυμία-Brand (Διάζωμα).

Αξίζει να αναφερθεί ο ορισμός της πολιτιστικής δραστηριότητας πρώτα αφού η πολιτιστικές διαδρομές αποτελούν μια πολιτιστική δραστηριότητα. Οι πολιτιστικές δραστηριότητες έχουν στόχο την παραγωγή ενός πολιτιστικού αγαθού (προϊόν ή υπηρεσία) το οποίο αναπτύσσονται μέσα από συγκεκριμένες πολιτιστικές διαδικασίες δημιουργία προϊόντων-υπηρεσιών στο πραγματικό αλλά και στο ψηφιακό τοπίο του πολιτισμού (Γκατζιάς, Κορρές 2011).

Οι πολιτιστικές διαδρομές αποτελούν εφαρμοσμένη πρακτική ερμηνείας της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η ερμηνεία έχει σκοπό την γνωστοποίηση της σημασίας και τα οφέλη της διαδρομής στους ανθρώπους που την ακολουθούν με στόχο την ανάδειξη, προστασία και διάδοσης του μνημειακού αποθέματος του τόπου. Ακόμη η ερμηνεία είναι επικοινωνία, εκπαίδευση, αναψυχή για τους επισκέπτες και τους πολίτες. Η ερμηνεία της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσα από μια οργανωμένη πολιτιστική διαδρομή θα πρέπει να είναι βασισμένη σε τρεις παράγοντες (Αναστασιάδου, 2016).

- 1. Την γνώση της αγοράς στόχου:** Εδώ θα πρέπει να γίνει διάκριση της αγοράς στόχου, το είδος του κοινού που επιθυμούμε να προσελκύσουμε με βάση τα χαρακτηριστικά του (μόρφωση, ηλικία, οικονομική κατάσταση). Ο επικοινωνιακός και ερμηνευτικός χαρακτήρας μιας πολιτιστικής διαδρομής έχει στόχο τον άνθρωπο που δέχεται τα μηνύματα και τον άνθρωπο που εκπέμπει τα μηνύματα προκειμένου να διεξαχθεί η επικοινωνία.
- 2. Τον τουριστικό σχεδιασμό:** Ο σχεδιασμός των πολιτιστικών διαδρομών σε μια περιοχή ανήκει στο πλαίσιο της αναπτυξιακής διαδικασίας και οφείλει

να λαμβάνει υπόψη και να ενεργοποιεί την κοινωνία και τις παραγωγικές της δυνάμεις. Ένα οργανωμένο πρόγραμμα ανάπτυξης ενός προορισμού μέσα από τις μορφές πολιτισμού θα πρέπει να συμβάλλει στην ανάπτυξη πρωτοβουλιών από τοπικούς φορείς για τη διατήρηση του τοπικού πολιτισμού και την ενίσχυση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.

- 3. Την συστηματική αξιολόγησή:** Η ένταξη της πολιτιστικής διαδρομής στον τουριστικό σχεδιασμό και η συνεχής αξιολόγησή της, εξασφαλίζει τα ποιοτικά χαρακτηριστικά, όπως είναι η χωροταξική κατανομή, η προστασία του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος (φέρουσα ικανότητα, τουριστική χωρητικότητα), και την προστασία και αξιοποίηση του πολιτισμού κάθε περιοχής (Αναστασιάδου, 2016).

Οι πολιτιστικές διαδρομές αποτελούν ένα σημαντικό οικονομικό και διαχειριστικό εργαλείο για την ανάπτυξη μιας περιοχής, συμβάλλοντας στην διαφοροποίηση της τουριστικής προφοράς, όπως και στην αυξανόμενη ζήτηση των τουριστικών για εξερεύνηση νέων προορισμών. Ακόμη ο σχεδιασμός πολιτιστικών διαδρομών συμβάλει αποτελεσματικά στην αξιοποίηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς μιας μικρής ή και ευρύτερης περιοχής, προωθώντας το ρόλο του πολιτιστικού τουρισμού ως παράγοντας βιώσιμης και οικονομικής ανάπτυξης (Λάπα, 2016).

Στόχος των πολιτιστικών διαδρομών είναι να αποτελέσουν εργαλείο ανάπτυξης για έναν ορισμένο προορισμό. Μία ανάπτυξη που θα είναι βιώσιμη οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά. Πιο συγκεκριμένα στόχοι μιας πολιτιστικής διαδρομής είναι να:

- Να προσελκύσει επισκέπτες σε έναν προορισμό.
- Να δημιουργήσει ευκαιρίες στην τοπική κοινωνία, ώστε να αυξήσουν την οικονομική τους ανάπτυξη.
- Να προσελκύσει νέες επενδύσεις.
- Να επιμηκύνει την τουριστική περίοδο.
- Να εξασφαλίσει πόρους για την συντήρηση των χώρων της πολιτιστικής κληρονομιάς (Διάζωμα).

Από την σκοπιά της τεχνογνωσίας για την επιτυχία της οργάνωσης μιας πολιτιστικής διαδρομής κάποιοι κανόνες κρίνονται απαραίτητοι:

- **Αξιοθέατα:** μνημεία, μουσεία, χώροι περιήγησης και υποδομές στήριξης αυτών.
- **Υποδομές σύνδεσης επί μέρους στοιχείων και περιήγησης:** οδικό δίκτυο, μονοπάτια πεζοπορίας, ποδηλατοδρόμοι, συγκοινωνίες, πεζόδρομοι, διαδρομές μέσα στους οικισμούς.
- **Επιχειρήσεις που προφέρουν ποιοτικές υπηρεσίες, που εμπλουτίζονται με καινοτόμες υπηρεσίες, και συμμετέχουν στο δίκτυο για τη διαχείριση της διαδρομής (Διάζωμα).**

2.3 Τύποι πολιτιστικών διαδρομών

Μπορούμε να διακρίνουμε διάφορους τύπους πολιτιστικών διαδρομών οι οποίες εξαρτώνται από διάφορες μεταβλητές όπως τους ιστορικούς και αρχαιολογικούς χώρους που περιλαμβάνει μια περιοχή, τα αρχιτεκτονικά μνημεία, τη βιομηχανική κληρονομιάς, τη φυσική κληρονομιά, τους παραδοσιακούς κ.α. Το ενοποιητικό στοιχείο που δίνει κάθε διαδρομή μπορεί να είναι και το θέμα της. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ένταξη ενός μνημείου/στοιχείου σε μια πολιτιστική διαδρομή δεν αναιρεί τη δυνατότητα στο να μπορεί να περιλαμβάνεται και σε άλλες διαφορετικές διαδρομές. Έτσι διακρίνουμε :

- **Θεματικές:** Είναι οι διαδρομές που εντάσσουν ένα συγκεκριμένο θεματικό στοιχείο (αρχαίων θεάτρων, δρόμοι του μεταξιού, του κρασιού, της ελιάς κ.α.).
- **Ιστορικές:** Είναι οι διαδρομές που περιστρέφονται γύρω από τα μνημεία και τα ιστορικά στοιχεία μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου ή εποχής (Διαδρομή του Αγίου Ιακώβου της Κομποστέλα).
- **Τοπικές:** Οι διαδρομές που προβάλλουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ενός τόπου, και εστιάζουν σε μια περιορισμένη γεωγραφική ενότητα (δήμος, νομός). Τέτοιες διαδρομές είναι στα κάστρα τη Μάνης, ή στην αρχιτεκτονική του Αιγαίου (Κως, Κέα, Άνδρος, Θήρα, Αμοργός).

- **Αστικές:** Οι οποίες εντάσσουν τα μνημεία και τα πολιτιστικά στοιχεία μιας πόλης.
- **Μικτές:** Αυτές οι πολιτιστικές διαδρομές περιέχουν μνημεία πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς ανεξάρτητα είδους ή εποχής, ως μέρος της συνολικότερης πολιτιστικής ταυτότητας ενός τόπου (Παπαγεωργίου, Μ. Γκαντούνα., 2012).
- Με βάση το **είδος** των μνημείων (βυζαντινές διαδρομές, θρησκευτικές, μεσαιωνικές διαδρομές).
- Την **χρονική περίοδο** στην οποία ανήκουν (αρχαιότητα, μεσαίωνας).
- **Βάση της γεωγραφικής τους κατανομής:** Διαδρομές σε συμπλέγματα νησιών Αιγαίου ή Ιονίων νήσων (Global Report on Cultural Routes and Itineraries, 2015).

2.4 Τα οφέλη των Πολιτιστικών Διαδρομών

Οι πολιτιστικές διαδρομές διαθέτουν ένα σύνολο δυνατοτήτων. Παρακάτω αναφέρονται ορισμένες ενδιαφέρουσες πτυχές:

- ✓ Δημιουργούνται νέα τουριστικά προϊόντα μέσα από την αξία της αυθεντικότητας του κάθε τόπου ακολουθώντας την δυναμική που παρουσιάζουν οι νέες τάσεις της αγοράς του τουρισμού.
- ✓ Δημιουργούνται εμπειρίες που συνδυάζουν την διασκέδαση, τη γνώση και την ανακάλυψη όπου εξυπηρετούν τις εξειδικευμένες ανάγκες ενός σύγχρονου τουρίστα.
- ✓ Λόγω το ξεχωριστών πολιτιστικών ιχνών μιας περιοχής, οι πολιτιστικές διαδρομές μπορούν να χρησιμοποιηθούν με διαφορετικούς τρόπους και ταυτόχρονα δημιουργούν ευκαιρίες προσέλκυσης ενός μεγάλου και διαφορετικού εύρους κοινού.
- ✓ Ως προϊόντα τουρισμού οι πολιτιστικές διαδρομές ευνοούν την ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας, ενώ παράλληλα και η ίδια η τοπική κοινωνία βλέπει διαφορετικά τα πολιτιστικά στοιχεία του τόπου της.
- ✓ Μέσα από τις πολιτιστικές διαδρομές μπορεί να αμβλυνθεί η εποχικότητα και να ενισχυθεί το brandname μέσα από ώριμους προορισμούς (ήλιος-θάλασσα).

- ✓ Οι πολιτιστικές διαδρομές μπορούν να εφαρμοστούν καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.
- ✓ Με τη σωστή στρατηγική συνεισφέρουν οικονομικά στην κοινωνία που επενδύουν σε αυτές αλλά και στην πολιτιστική κληρονομιά.
- ✓ Δημιουργούνται δίκτυα συμπράξεων (καταλύματα, ταξιδιωτικά γραφεία, μουσεία, κ.α.), με αποτέλεσμα το τουριστικό προϊόν που δημιουργείται στο σύνολο του να είναι καλύτερο από τα μεμονωμένα στοιχεία που περιλαμβάνει.
- ✓ Οι πολιτιστικές διαδρομές συμβάλουν στην προστασία του περιβάλλοντος, καθώς επίσης εξασφαλίζεται η ισορροπία στην διαχείριση μιας περιοχής, εξασφαλίζοντας την απαραίτητη ευελιξία είτε με τη μείωση είτε με την αύξηση του αριθμού των τουριστών στις διαδρομές.
- ✓ Δημιουργούνται σχέσεις μεταξύ των μονίμων κατοίκων μιας περιοχής και των επισκεπτών. Αφού οι πρώτοι αναγνωρίζουν ότι η πολιτιστική τους ταυτότητα εκτιμάται, και οι τελευταίοι πέρα από τα ενδιαφέροντα τους, νιώθουν την φιλοξενία που αναπτύσσεται (Global Report on Cultural Routes and Itineraries, 2015).

2.5 Πολιτιστικά Δίκτυα

Για να επιτευχθεί η καλύτερη δυνατή λύση του σχεδιασμού και η υλοποίηση μίας ολοκληρωμένης δράσης πολιτιστικής διαδρομής απαραίτητη προϋπόθεση αποτελούν οι συνέργειες. Προϋποθέτει δηλαδή την ενεργό συμμετοχή πολλών συντελεστών. Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία υπάρχουν δύο επίπεδα συζήτησης συνέργειας (Αναστασιάδου, 2016).

Το πρώτο είναι η **δικτύωση** (networking) διεθνούς συνεργασίας ενός δικτύου το οποίο συνδέει θεσμούς, οργανισμούς, ανθρώπους και επιχειρήσεις. Στην οποία απαραίτητη προϋπόθεση επιτυχίας είναι η διασυνδεσιμότητα (connectivity), διαχρονικών ανθρώπινων δεσμών και κοινής αντίληψης ιδιοκτησίας της διαδρομής (Διάζωμα, 2015).

Το δεύτερο επίπεδο συνεργασίας είναι η **δημιουργία συστάδων (Clustering)**. Όταν η διαδρομή προσδιορίζεται σε τοπικό και όχι σε διεθνή επίπεδο, η διαχείριση της

χρειάζεται μεγαλύτερη συστηματική προσπάθεια και μεγαλύτερες οικονομικές επενδύσεις σε σχέση με αυτές που απαιτούνται στην δικτύωση (Διάζωμα, 2015). Με τον όρο **συστάδες(cluster)** ή συστάδες ορίζεται η δικτύωση φορέων με οριοθετημένες, διαρκείς και ισόρροπες μορφές συνεργασίας, όπου βρίσκονται στην ίδια γεωγραφική περιοχή και στοχεύουν στην πραγματοποίηση κοινών στόχων και σκοπών. Στον πολιτιστικό χώρο τα **πολιτιστικά δίκτυα(cluster)** μπορούν να στοχεύουν στην ανάδειξη των περιφερειακών συγκριτικών πλεονεκτημάτων, όπως τα τοπικά προϊόντα, τα στοιχεία πολιτιστικής κληρονομιάς(υλικής και άυλης), των μνημείων, των μουσείων, τις πολιτιστικές διαδρομές αλλά και των πολιτιστικών τοπίων (Αναστασιάδου, 2016).

Οι συμμετέχοντες του δικτύου μπορεί να είναι οι δημιουργοί, οι τοπικοί φορείς, οι ιδιώτες, οι δήμοι και υποστηρικτικές επιχειρήσεις και φορείς (ενώσεις βιομηχανιών και επαγγελματικά επιμελητήρια, τεχνολογικά και πανεπιστημιακά ιδρύματα, ερευνητικά ινστιτούτα, κυβερνητικοί οργανισμοί, χρηματοδοτικοί φορείς και όσοι άλλοι μπορούν να παρέχουν υπηρεσίες οριζόντιου χαρακτήρα προς τα μέλη της συστάδας/δικτύου. Στόχος είναι η σύμπραξη των φορέων για την υποστήριξη του πολιτιστικού αγαθού (Αναστασιάδου, 2016). Το clustering είναι πιο δύσκολο να σχηματιστεί αλλά αποτελεί καλύτερη μορφή οργάνωσης υποστήριξης που παράλληλα επωφελούνται περισσότερο οι συμμετέχοντες. Ανάλογα με την οικονομική συνεισφορά και τη νομική μορφή μπορούν να δημιουργηθούν ομόκεντροι κύκλοι στους οποίους η δέσμευση και η συνεισφορά είναι μικρότερη η μεγαλύτερη. Αξίζει να σημειωθεί πως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, πιστεύοντας στα σημαντικά οφέλη των συστάδων, ιδίως στις τοπικές οικονομίες, έχει δημιουργήσει στρατηγικές για την υποστήριξη των clusters στην Ευρώπη (Διάζωμα, 2015).

2.6 Πολιτιστική Επικοινωνία

Η έννοια της πολιτιστικής επικοινωνίας συνάδει με τα μέσα και τις τεχνικές που χρησιμοποιεί μια χώρα ή ένας πολιτιστικός οργανισμός, για την παραγωγή και προώθηση των πολιτιστικών αγαθών. Πολλές φορές τη συναντάμε σε διάφορες εκφάνσεις όπως στις προσπάθειες διαφορετικών χωρών να ανακαλύψουν κοινά στοιχεία μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών για την αποτελεσματικότερη προσέγγιση ανθρώπων διαφορετικής κουλτούρας και ιδιοσυγκρασίας. Οι ενέργειες αυτές

χαρακτηρίζονται και ως πολιτιστική διπλωματία. Ακόμη, στην προσπάθεια ενός ειδικού σε θέματα τέχνης, να εξηγήσει τους συμβολισμούς, η στη προσπάθεια ενός φιλότεχνου να κατανοήσει και να ερμηνεύσει το έργο τέχνης. Το μεγαλύτερο μέρος της πολιτιστικής επικοινωνίας διεξάγεται από τη βιωματική πρόσληψη. Ειδικότερα στις πολιτιστικές διαδρομές οι επισκέπτες ανατροφοδοτούν το νόημα των διαδρομών και με αυτόν τον τρόπο η πολιτιστική επικοινωνία αποκτά αλληλεπίδραση, ανάδραση και επαναφέρει τα μηνύματα (Αναστασιάδου Δ. , 2016).

Σήμερα πολλά πολιτιστικά μνημεία μένουν αναξιοποίητα λόγω της έλλειψης πληροφόρησης, ενημέρωσης και επικοινωνίας. Σημαντικός παράγοντας της πολιτιστικής επικοινωνίας κρίνεται ο συμβολισμός των μηνυμάτων, δηλαδή μέσα από ποιες ενέργειες και διεργασίες παρέχει το περιεχόμενο του πολιτιστικού αγαθού. Επικοινωνιακή πολιτική είναι η προγραμματισμένη, διαμόρφωση και μετάδοση πληροφοριών, αντιλήψεων γνώσεων και επιθυμιών με βάση του κύριους στόχους που έχει θέσει η πολιτιστική διαδρομή (Αναστασιάδου Δ. , 2016).

Ο Lasswell (1948) διατύπωσε ένα μοντέλο επικοινωνίας για την οργάνωση και ταξινόμηση της θεματολογίας της πολιτιστικής επικοινωνίας, ώστε να γίνουν εμφανές οι διαστάσεις των επικοινωνιακών φαινομένων. Με βάση το μοντέλο αυτό μια στρατηγική επικοινωνίας καλύπτει τα παρακάτω ερωτήματα.

- Ποιος; Αναφέρεται στο ποιος είναι ο οργανισμός που παράγει τα μηνύματα.
- Τι λέει; Αναφέρεται στα μηνύματα που εκπορεύονται από τον οργανισμό, στον σχεδιασμό και στην ανάλυση του.
- Σε ποιον; Αναφέρεται στις διαφορετικές κατηγορίες του κοινού και στις σχέσεις που δημιουργούνται μεταξύ κοινού και οργανισμού.
- Με ποιο μέσο; Αναφέρεται στις επιλογές των οργανισμών για τις τεχνολογίες που χρησιμοποιούν για τη προώθηση των μηνυμάτων (social media).
- Με τι αποτέλεσμα; περιγράφει τι έχει κατορθώσει, τους στόχους που έχει πετύχει, και τι είδους σχέση έχει αναπτύξει με το κοινό (Μπαντιμαρούδης, 2011).

Η παραπάνω γραμμική προσέγγιση δεν αποτελεί τον κανόνα, αφού σήμερα ζώντας στη ψηφιακή εποχή οι επικοινωνιακές σχέσεις είναι κατά κανόνα μη γραμμικές, απρόβλεπτες και κατά βάση διακρατικές. Οι σχέσεις των ενίοτε πομπών και δεκτών είναι συχνά προσωποποιημένες ή ομαδοποιημένες και χρονικά είναι απρόβλεπτες.

Στο παραπάνω μοντέλο δεν περιγράφεται μια διαδικασία, αλλά έχει μια οργανωτική λειτουργία, εκείνη της συστηματικής ταξινόμησης (Μπαντιμαρούδης, 2011).

Σήμερα σημαντικό κομμάτι αλλά και ευκαιρία για την επικοινωνιακή πολιτική των πολιτιστικών διαδρομών αποτελούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ως μέσα κοινωνικής δικτύωσης (social media) ορίζουμε τις ηλεκτρονικές πλατφόρμες, που δίνουν την δυνατότητα στους χρήστες να αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, μέσω του περιεχόμενου που δημιουργείται (Whiting & Williams, 2013). Οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης προσανατολίζονται στην κοινωνική δραστηριότητα, οι χρήστες μέσω των social media μπορούν να δημιουργήσουν ένα προφίλ παρουσιάζοντας τον εαυτό τους και τη προσωπικότητά τους, να εκφράσουν τις απόψεις τους, να μοιράζονται εμπειρίες, να δημιουργούν περιεχόμενο (εικόνες, βίντεο, πληροφορίες), να συμμετέχουν σε συζητήσεις, να συνδέονται μεταξύ τους, οπουδήποτε και αν βρίσκονται και να χτίζουν σχέσεις επικοινωνίας και εμπιστοσύνης (Tang & Liu, 2011). Έτσι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης συνδέονται με τις πολιτιστικές διαδρομές, ενημερώνουν και επικοινωνούν στο κοινό τις δράσεις τους, με αποτέλεσμα να δημιουργείται μια αλληλεπίδραση του κοινού ανταλλάζοντας εμπειρίες και απόψεις (Αναστασιάδου Δ., 2016).

2.7 Μάρκετινγκ των Πολιτιστικών διαδρομών

Για μια επιτυχημένη πολιτιστική διαδρομή θα πρέπει να υπάρξει στρατηγική μάρκετινγκ κάτω από την ευθύνη του φορέα διαχείρισης. Σήμερα σκοπός του μάρκετινγκ είναι η πραγματοποίηση αλλαγών που έχουν ως στόχο την ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών και την επίτευξη των αντικειμενικών στόχων τόσο των ατόμων όσο και της οργάνωσης, μέσω της πρόβλεψης των επιθυμιών των υποψήφιων πελατών και της παροχής κατάλληλων προϊόντων και υπηρεσιών. Το μάρκετινγκ μέσω της μελέτης της αγοράς και της κατανόησης και τμηματοποίησης του πελάτη προτείνει το κατάλληλο προϊόν, στο κατάλληλο κοινό, τη σωστή στιγμή, στο κατάλληλο μέρος ή μέσω του σωστού καναλιού διανομής, στην κατάλληλη τιμή όπου το κοινό διατίθεται να πληρώσει με τελικό στόχο την ικανοποίηση του πελάτη και την επανάληψη της αγοράς (Κουρή).

Για έναν ολοκληρωμένο σχεδιασμό επικοινωνία των πολιτιστικών διαδρομών θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ο τρόπος ο οποίος ελκύει την προσοχή και το ενδιαφέρον του κοινού. Οι τεχνικές επικοινωνίας στη προβολή των πολιτιστικών αγαθών, δεν θα πρέπει να εστιάζουν στους μαζικού καταναλωτές αλλά στο κοινό που επιζητεί την αυθεντική εμπειρία (Δήμητρα, 2016). Στο μάρκετινγκ και branding του Destination of Europe η αυθεντικότητα είναι ο παράγοντας πώλησης. Οι επισκέπτες που ακολουθούν τις ευρωπαϊκές πολιτιστικές διαδρομές, ψάχνουν προορισμούς για την αυθεντική εμπειρία της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς (Impact of European Cultural Routes on SMEs' innovation).

Νέες πρακτικές, στο μάρκετινγκ όπως η **οικονομία των εμπειριών** αποτελούν τη νέα τάση για επισκεψιμότητα και ανταγωνιστικότητα των προορισμών. Η εμπειρία είναι μια προσφορά στην οικονομία που δεν μπορεί να λειτουργήσει ανεξάρτητα από τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες, αλλά γίνεται μέρος του αγαθού ή της υπηρεσίας. Η εμπειρία γίνεται η νέα αξία και πηγή ικανοποίησης που προσδοκά να πάρει ο καταναλωτής. Για παράδειγμα σε μια πολιτιστική διαδρομή σε ένα αρχαίο θέατρο μέρος της εμπειρίας είναι το θέατρο (αγαθό), και τα συναισθήματα και η ατμόσφαιρα που αντικατοπτρίζει στο κοινό όπως είναι θαυμασμός, συγκίνηση, περιέργεια κ.α. (Stasiak, 2013).

Κάποια χαρακτηριστικά της οικονομίας των εμπειριών είναι:

- ✓ Ο συνδυασμός της εμπειρία με τη διαδικασία κατανόησης προϊόντων.
- ✓ Η επικοινωνιακή διάδοση της εμπειρίας μέσα από τα νέα μέσα.
- ✓ Η βιωματική συμμετοχή των καταναλωτών.
- ✓ Η διαδικασία εξατομίκευσης.
- ✓ Το γεγονός ότι μένει στην ανθρώπινη μνήμη. Αυτό έχει δύο πλευρές, θετικές και αρνητικές αναμνήσεις (Stasiak, 2013).

Έτσι δημιουργείται ένα νέο είδος κοινού, αφού ο επισκέπτης αποκτήσει μια δυνατή εμπειρία από απλός θεατής, γίνεται ο ίδιος εκπρόσωπος του προορισμού διαμοιράζοντας την εμπειρία που έζησε.

Ένα από τα σημαντικότερα βήματα για το σχεδιασμό και ανάπτυξη των πολιτιστικών διαδρομών είναι ο σχεδιασμός ενός marketing plan. Η στρατηγική του marketing plan θα πρέπει να έχει τα ακόλουθα βήματα:

1. Σχεδιασμός λογότυπου της διαδρομής. Το λογότυπο για τη διαδρομή θα πρέπει να τηρηθεί για περίοδο τουλάχιστον 3 με 5 χρόνια, ώστε να αξιολογηθούν τα αποτελέσματα του και η ανάγκη τροποποίησης και ανανέωσης. Το marketing plan θα υποδείξει τις αγορές, τμήματα των αγορών (segments), και τους τρόπους προσέλκυσης ειδικών ενδιαφερόντων καθώς και να πετύχει τη καθιέρωση ταυτότητας του τόπου.
2. Σχεδιασμός των μέσων (media plan), για διαφήμιση μέσα από το διαδίκτυο (ψηφιακό μάρκετινγκ) και δημόσιες σχέσεις στη βάση των υποδείξεων του marketing plan.
3. Σχεδιασμός και υλοποίηση ενός γεγονότος (event) για την έναρξη της λειτουργίας της πολιτιστικής διαδρομής που θα προσελκύσει το κοινό.
4. Αναθεώρηση και επικαιροποίηση του marketing plan, στα μέσα της προγραμματικής περιόδου και συσχετισμός με τον επικοινωνιακό σχεδιασμό της περιφέρειας (χωρίς να αποτελεί τμήμα αυτής) και των άλλων φορέων που εμπλέκονται μέσα στο πρόγραμμα.
5. Δράσεις προβολής (διαφήμιση και δημόσιες σχέσεις), καθ' όλη τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου. Στις δράσεις αυτές περιλαμβάνεται η αγορά δώρων σχετικών με τη διαδρομή, που θα προορίζονται για δημοσιογράφους και γενικά για πρόσωπα που επηρεάζουν τη κοινή γνώμη. Επίσης θα πρέπει να προβλέπεται η εκτύπωση έντυπου και δημιουργία ηλεκτρονικού υλικού της διαδρομής, αλλά και η έκδοση τους σε πρόσθετες ξένες γλώσσες εκτός από ελληνικά.
6. Μελέτη για την οργάνωση της συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας στα οφέλη της διαδρομής (συνέργειες, τοπικά σύμφωνα ποιότητας συμβάσεις). Μέσω της μελέτης θα πρέπει να υπάρχουν προδιαγραφές στα καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος (ταβέρνες, καφέ, κλπ), στα καταστήματα λιανική πώλησης ειδών δώρων, αλλά και στο ανά παραγόμενο τοπικό προϊόν που θα συνδεθεί με τη διαδρομή.
7. Κόστος για την ένταξη των επιχειρήσεων τόσο για τη συμμετοχή τους όσο και για την προβολή. Συνήθως δημιουργείται ένα είδος κοινού κουμπαρά που από εκεί συμβάλλουν και διαφημίζουν και οι συμμετέχοντες.
8. Συντήρηση και συνεχής ενημέρωση του κόμβου της πολιτιστικής διαδρομής και ενδεχόμενη αναθεώρηση του στα μέσα του προγράμματος (προσθήκη γλωσσών και περιεχομένου).

9. Ανάπτυξη ψηφιακής στρατηγικής επικοινωνίας (μέσω ειδικής μελέτης). Ψηφιοποίηση (καταχώρηση φωτογραφιών, βίντεο και κειμένων τεκμηρίωσης σχετικά με τα σημεία ενδιαφέροντος του.
 - ✓ Δημιουργία site πολιτιστικού-τουριστικού περιεχομένου με responsive design για έξυπνες συσκευές. Για παράδειγμα ψηφιακοί πολιτιστικοί χάρτες θα παρουσιάζουν τη διαδρομή και τα αξιοθέατα του προορισμού.
 - ✓ Ένταξη της διαδρομής σε κοινωνικά δίκτυα (facebook, instagram, pinterest, tripadvisor) ώστε να δημιουργηθεί μία κοινότητα με δυνατότητες διεύρυνσης. Η δημιουργία σχέσεων επικοινωνίας μέσω των κοινωνικών δικτύων αυτών θα ενισχύσει την παρουσία των χώρων της διαδρομής από τη μία και θα προσδώσει μια δυναμική στη σχέση με το κοινό από την άλλη.
 - ✓ Ανάπτυξη ψηφιακών εφαρμογών και δημιουργία εγκαταστάσεων και εκθεμάτων όπου αυτά θα λειτουργήσουν ως ερμηνευτικά μέσα για την αποκωδικοποίηση της πληροφορίας που παρέχεται στους επισκέπτες στο διαδίκτυο και στο φυσικό χώρο (επιλεγμένα σημεία διαδρομής). Η δημιουργία ακουστικών ξεναγήσεων, αφηγηματικών εφαρμογών, εφαρμογών κινητών και διαδραστικών εφαρμογών θα αναδείξει τις ιστορίες όπου συνδέονται με τους χώρους της διαδρομής.
10. Συγκοινωνιακή προσέγγιση της σήμανσης και των μικρών βελτιώσεων στη πρόσβαση στους χώρους της διαδρομής (μελέτη ειδικότητας συγκοινωνιολόγου).
11. Κατάρτιση προδιαγραφών για την επιλογή τουριστικών γραφείων και σύνδεση με αυτών.
12. Τέλος θα πρέπει να προβλεφθεί σύστημα διαχείρισης επισκεπτών στους πιο πολυσύχναστους χώρους και μουσεία και δυναμικά σε όλους τους χώρους της διαδρομής όπου δεν υφίσταται (Διάζωμα).

2.8 Οι πολιτιστικές διαδρομές ως κείμενο

Οι πολιτιστικές διαδρομές μπορούν να λειτουργούν ως κείμενο. Δηλαδή ως ένα σύνολο από σημεία, λέξεις, εικόνες, ήχους, αντικείμενα κ.α., τα οποία στην διαδοχή του αποκτούν ένα νόημα. Σημεία σε ένα κείμενο μια διαδρομής, είναι οι μνημειακοί

τόποι επίσκεψης αλλά και τα μηνύματα και οι πληροφορίες, όπου ο επισκέπτης λαμβάνει και επανεξετάζει και δημιουργεί το κείμενο της πολιτιστικής διαδρομής. Η διαδικασία παραγωγή νοήματος είναι συνεχής. Βασική παράμετρος στην έρευνα της μεθοδολογίας σχεδιασμού πολιτιστικών διαδρομών είναι η προσήλωση στην κειμενικότητα της επικοινωνιακής διαδικασίας. Έτσι η διαδρομή μπορεί να είναι θεματική, ποιητική, ρητορική, λογοτεχνική του κειμένου της διαδρομής (Καραβασίλη & Μικελάκης).

Η *θεματική* του κειμένου αφορά το περιεχόμενο και σχετίζεται με τη μελέτη της ιστορίας και αρχαιολογίας ενός τόπου, με την κατανόηση του πολιτισμού ως μια διαδικασία του ιστορικού γίνεσθαι, με τον προσδιορισμό του περιεχομένου της πολιτιστικής διαδρομής και την επιλογή και χωροθέτηση των σημείων. Η *ποιητική* αναφέρεται στα αισθητικά και νοητικά στοιχεία που την απαρτίζουν. Συγκεκριμένα αφορά την περιγραφική ικανότητα του πολιτιστικού πόρου, στη συνεκτική ενδιάμεση πορεία, ανέθεσα σε δύο διαδοχικού τύπους επίσκεψης, στην λογική απόδοση της διαδρομής μέσα από την αλληλουχία των θέσεων, την χρονική κατανομή των σταθμών, την χρονική κατανομή των σταθμών στο πρόγραμμα του επισκέπτη, και την ικανοποίηση των αναγκών του από τις προσφερόμενες υπηρεσίες. Η *ρητορική* αναφέρεται στις στρατηγικές πειθούς της πολιτιστικής διαδρομής και στην αποτελεσματικότητά τους. Αφορά στα λεκτικά μέσα απόδοσης του νοήματος (φυλλάδια, επιγραφές, παιδαγωγικές μεθόδους για τον επισκέπτη. Μια επιτυχημένη ρητορική της πολιτιστικής διαδρομής οφείλει να κρατά παύσεις και περιθώρια ερμηνείας οι οποίες δίνουν τη δυνατότητα στον επισκέπτη να σκεφτεί και να ανακαλύψει το νόημα της (Καραβασίλη & Μικελάκης).

2.9 Οι πολιτιστικές διαδρομές ως δημιουργικός τουρισμός (Creative Tourism)

Η αυξανόμενη τάση του πολιτισμού ως βασικό στοιχείο του τουρισμού σήμερα βάζει πολλούς προορισμούς να ψάχνουν για νέα μοντέλα διαφοροποίησης της πολιτιστικής τους κληρονομιάς. Από την άλλη οι τουρίστες που επισκέπτονται έναν προορισμό κάνουν στροφή και δεν μένουν μόνο στο παθητικό στάδιο της απλής περιήγησης σε έναν αρχαιολογικό χώρο και σε μνημεία ως παρατηρητές αλλά έχουν ένα πιο έντονο

ενδιαφέρον και επιθυμία να ανακαλύψουν τον τοπικό πολιτισμό. Ακόμη επιθυμούν να ζήσουν μια ουσιαστική εμπειρία που έχει να κάνει με την αλληλεπίδραση με τον τοπικό πληθυσμό του προορισμού (Majdoub, 2009).

Σε αυτό το πλαίσιο της αναζήτησης και διαφοροποίησης εισάγεται η έννοια του δημιουργικού τουρισμού. Η έννοια του δημιουργικού τουρισμού ισοδυναμεί με μια ειδική μορφή πολιτιστικού τουρισμού που χαρακτηρίζεται από την εμπλοκή των τουριστών, το συμμετοχικό, ψυχαγωγικό και εκπαιδευτικό χαρακτήρα κατά τη δραστηριότητα που πραγματοποιεί. Η δημιουργικότητα έχει διπλό ρόλο αφενός μέσω της βιωματικής εμπειρίας των επισκεπτών προάγεται η παραγωγικότητα, αφετέρου ανταποκρίνεται στη τουριστική ζήτηση (Αυγερινού-Κολώνια).

Οι πολιτιστικές διαδρομές ανήκουν σε αυτή τη κατηγορία αυτή γνωστή ως δημιουργικός τουρισμός και μέσω αυτών μπορεί να τονωθεί η οικονομική κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη μιας περιοχής, προσφέροντας ευκαιρίες ανάπτυξης στις δημιουργικές και πολιτιστικές βιομηχανίες, συμβάλλοντας στη δημιουργία θέσεων εργασίας, και προωθώντας την ταυτότητα ενός προορισμού (Global Report on Cultural Routes and Itineraries, 2015).

Κεφάλαιο 3^ο

3.1 Μεθοδολογία Έρευνας

Σε αυτό το κεφάλαιο γίνεται ανάλυση της μεθοδολογίας έρευνας που ακολουθήθηκε για την συγκεκριμένη εργασία. Συγκεκριμένα θα προσδιοριστεί ο σκοπός της έρευνας, θα διατυπωθούν τα ερευνητικά ερωτήματα και θα αναλυθούν ο τρόπος συλλογής των δεδομένων, το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε, η δειγματοληψία της έρευνας και θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα της έρευνας.

Μεθοδολογία επιστημονικής έρευνας, ορίζεται η επιστήμη που μελετά και ερευνά μεθοδικά, συστηματικά και αντικειμενικά πληροφορίες της εμπειρικής πραγματικότητας, που την επαληθεύουν ως αλήθεια (Τσιπλητάρης & Μπαμπάλης, 2006). Οι ερευνητικές μέθοδοι διακρίνονται σε **ποσοτικές**, **ποιοτικές**, και **μεικτές** έρευνες. Ο σκοπός της ποσοτικής έρευνας είναι η εύρεση σχέσεων μεταξύ διαφόρων παραγόντων. Η **ποσοτική** έρευνα αναφέρεται στη συστηματική διερεύνηση

φαινομένων με στατιστικές μεθόδους, μαθηματικά μοντέλα, και αριθμητικά δεδομένα. Συνήθως εξετάζεται ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα παρατηρήσεων και επιδιώκεται γενίκευση σε ένα ευρύτερο πληθυσμό ατόμων χωρίς να εξεταστούν όλες οι απόψεις των ατόμων του πληθυσμού. Η συλλογή δεδομένων γίνεται με ερωτηματολόγια, κλίμακες και δοκίμια επιτευγμάτων (Πανεπιστήμιο Κύπρου Πανεπιστημιακό: Κέντρο Ερευνών Πεδίου, n.d.). Τα βασικά χαρακτηριστικά της ποσοτικής έρευνας είναι:

1. Η χρησιμοποίηση της θεωρίας των πιθανοτήτων για τον υπολογισμό του μεγέθους του δείγματος που θα χρειαστεί.
2. Η χρησιμοποίηση των ίδιων ερωτήσεων προς όλα τα άτομα του δείγματος.
3. Τα συμπεράσματα εξάγονται με βάση τη στατιστική ανάλυση των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν.
4. Η συχνή χρησιμοποίηση κλειστών ερωτήσεων.
5. Η μέτρηση των απόψεων και συμπεριφορών με προκαθορισμένες κλίμακες (Χρήστου, 1999).

Η **ποιοτική** έρευνα στοχεύει στη διερεύνηση και κατανόηση σε βάθος κοινωνικών φαινομένων. Ο ερευνητής μέσα από την ποιοτική έρευνα μπορεί να απαντήσει ερωτήματα που σχετίζονται με το Γιατί; και το Πώς; των ερευνητικών φαινομένων. Η ποιοτική προσέγγιση αποτελεί μια κατά βάση διερευνητική μέθοδο. Στοχεύει στην ανάδυση νέων τυποποιήσεων και θεωρητικών μοντέλων παρά στην επαλήθευση υποθέσεων ή στη γενίκευση αποτελεσμάτων. Το βασικό πλεονέκτημα των ποιοτικών μεθόδων που εξυπηρετεί αυτή τη στόχευση είναι η ευελιξία που χαρακτηρίζει την ερευνητική διαδικασία. Η ποιοτική έρευνα δεν στοχεύει μόνο στη περιγραφή μια στάσης ή μιας συμπεριφοράς αλλά στην ολιστική κατανόηση ενός θέματος (Πανεπιστήμιο Κύπρου Πανεπιστημιακό: Κέντρο Ερευνών Πεδίου, n.d.). Τα βασικά χαρακτηριστικά της ποιοτικής έρευνας είναι:

1. Το μικρότερο δείγμα μια έρευνας, που επιλέγεται σε σχέση με το δείγμα μιας ποσοτικής έρευνας.
2. Το μεγάλο βάθος έρευνας ενός συγκεκριμένου δείγματος με τεχνικές συχνά δανεισμένες από την κλινική ψυχολογία.
3. Η επικέντρωση των ερευνών στις σκέψεις των ανθρώπων και όχι στις πράξεις τους.

4. Η υποκειμενικότητα των στοιχείων του ερευνητή και η δυσκολία ανάλυσης τους λόγω της ανομοιομορφίας τους (Χρήστου, 1999).

Τέλος η **μεικτές προσεγγίσεις** αποτελεί τον συνδυασμό ποσοτικής και ποιοτικής προσέγγισης κατά τον μεθοδολογικό τους σχεδιασμό, ώστε να αξιοποιούν με το καλύτερο δυνατό τρόπο τα πλεονεκτήματα της κάθε μεθόδου και να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικότερα τις αδυναμίες της κάθε μίας (Πανεπιστήμιο Κύπρου Πανεπιστημιακό: Κέντρο Ερευνών Πεδίου, n.d.).

Η **μεθοδολογία** που ακολουθήθηκε διακρίνεται από τα παρακάτω βήματα. Αφού παρουσιάστηκαν μέσω της βιβλιογραφικής ανασκόπησης (δευτερογενής έρευνα), ο προσδιορισμός των εννοιών, πολιτιστική κληρονομιά, πολιτισμός, τουρισμός, εναλλακτικός τουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός, και πολιτιστικές διαδρομές, τέθηκαν τα κύρια ερευνητικά ερωτήματα:

- Μπορεί να εφαρμοστεί ένα εγχείρημα όπως οι πολιτιστικές διαδρομές στην περιοχή του δήμου Δίου Ολύμπου;
- Τι πιστεύουν οι κάτοικοι και επισκέπτες ως προς την ανάπτυξη του εναλλακτικού – πολιτιστικού τουρισμού στην περιοχή του δήμου Δίου Ολύμπου;
- Ενδιαφέρονται οι πολίτες για την συμμετοχή στις πολιτιστικές διαδρομές στην περιοχή του δήμου Δίου Ολύμπου;

Το είδος της έρευνας που ακολουθήθηκε για τις ανάγκες της πρωτογενής έρευνας, είναι η **μεικτή** προσέγγιση. Ακολουθήθηκε ο συνδυασμός ποιοτικής και ποσοτικής έρευνας. Η ποιοτική έρευνα εστιάζει στις απόψεις συγκεκριμένου δείγματος, αντιπροσωπευτικού του στόχου, για την κάλυψη του ερευνητικού ερωτήματος. Η ποσοτική για να διερευνηθεί από ένα μεγάλο αριθμό δείγματος οι αντιλήψεις και ανάγκες των χρηστών και το αν θέλουν η δε θέλουν να συμμετάσχουν σε πολιτιστικές διαδρομές. Έτσι η μεικτή προσέγγιση θεωρήθηκε η καταλληλότερη μέθοδος, για την συγκέντρωση πληροφοριών από διαφορετικές οπτικές γωνίες, και διαφορετικούς τύπους δειγμάτων που θα ήταν χρήσιμες για τον σχεδιασμό ενός εγχειρήματος όπως είναι οι πολιτιστικές διαδρομές στην περιοχή του δήμου Δίου Ολύμπου. Πρώτα

αναλύεται η μέθοδος της ποιοτικής έρευνας, έπειτα ακολουθεί η μέθοδος της ποσοτικής έρευνας.

Σκοπός της ποιοτικής έρευνας είναι η διερεύνηση της δυνατότητας εφαρμογής ενός τουριστικού – πολιτιστικού προϊόν όπως οι πολιτιστικές διαδρομές, ως εργαλείο ανάπτυξης του πολιτιστικού τουρισμού, όπου θα συνδέει υλικά και άυλα στοιχεία πολιτιστικής κληρονομιάς μεταξύ τους, στην περιοχή του δήμου Δίου Ολύμπου. Οι επιμέρους στόχοι ήταν η διεύρυνση των απόψεων και της εμπειρίας των συνεντευξιαζόμενων σχετικά με:

- ✓ Την πραγματοποιήσιμη ιδέα των πολιτιστικών διαδρομών.
- ✓ Τις παρελθοντικές δράσεις πολιτιστικών διαδρομών.
- ✓ Τα πολιτιστικά στοιχεία του δήμου που είναι ικανά να στηρίξουν τέτοιες δράσεις.
- ✓ Τους τουρίστες με πολιτιστικό ενδιαφέρον στην εξεταζόμενη περιοχή.
- ✓ Το ρόλο της τοπικής κοινωνίας απέναντι σε ένα τέτοιο εγχείρημα.
- ✓ Τους αρνητικούς παράγοντες υλοποίησης που υπάρχουν.
- ✓ Τη συμβολή των πολιτιστικών διαδρομών στην ανάδειξη και ανάπτυξη της περιοχής.
- ✓ Τις προστιθέμενες ιδέες που μπορούν να συμπεριληφθούν.

Σε δεύτερο επίπεδο σκοπός της ποσοτικής έρευνας είναι η διερεύνηση της αντίληψης των κατοίκων και επισκεπτών, ως προς την ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού όπως ο πολιτιστικός τουρισμός. Παράλληλα διερευνάται το ενδιαφέρον, των εν δύναμη επισκεπτών, για την συμμετοχή τους σε μια πολιτιστική διαδρομή, όπου θα συνδέεται με εναλλακτικές βιωματικές δραστηριότητες. Οι επιμέρους στόχοι της ποσοτικής έρευνας ήταν:

- ✓ Καταγραφή των απόψεων σχετικά με το ποιοι πόροι προσελκύουν τουρισμό στην εξεταζόμενη περιοχή.
- ✓ Καταγραφή των απόψεων σχετικά με την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην εξεταζόμενη περιοχή.
- ✓ Καταγραφή των απόψεων σχετικά με το κύριο τουριστικό αξιοθέατο της εξεταζόμενης περιοχής.

- ✓ Καταγραφή των απόψεων για τις επιπτώσεις του πολιτιστικού τουρισμού στην εξεταζόμενη περιοχή.
- ✓ Καταγραφή ενδιαφέροντος για τη συμμετοχή στις προτεινόμενες πολιτιστικές διαδρομές στην εξεταζόμενη περιοχή.
- ✓ Καταγραφή ενδιαφέροντος σχετικά με τη προτίμηση των εναλλακτικών δραστηριοτήτων όπου μπορούν να πραγματοποιηθούν παράλληλα με τις διαδρομές.
- ✓ Καταγραφή των απόψεων σχετικά με τη συμβολή των πολιτιστικών διαδρομών στην ανάπτυξη της εξεταζόμενης περιοχής.

Οι σημαντικότερες ερευνητικές υποθέσεις που έγιναν για την πραγματοποίηση της έρευνας είναι:

H1: Μπορεί εφαρμοστεί στην περιοχή του Δήμου Δίου Ολύμπου ένα τουριστικό προϊόν όπως οι πολιτιστικές διαδρομές, όπου θα συνδέεται με εναλλακτικές δραστηριότητες για την ανάδειξη και ανάπτυξη της περιοχής.

H2: Οι πολίτες θεωρούν ότι μπορεί να αναπτυχτεί ο εναλλακτικός - πολιτιστικός τουρισμός στην περιοχή, μέσα από την υλική και άυλη πολιτιστική κληρονομιά και τις προωθητικές ενέργειες.

H3: Οι πολίτες ενδιαφέρονται για τη συμμετοχή σε μια πολιτιστική διαδρομή, που θα συνδέει διάφορα είδη τουρισμού (πολιτιστικά, θρησκευτικά, φυσιολατρικά, γαστρονομικά στοιχεία) και που θα πραγματοποιούνται παράλληλα εναλλακτικές δραστηριότητες.

3.2 Ερευνητική μέθοδος - Ποιοτική Έρευνα

Για την διεξαγωγή της έρευνας ο χώρος που επιλέχτηκε είναι περιοχή του δήμου Δίου Ολύμπου αφού όπως αναφέρθηκε στόχος της ποιοτικής έρευνας είναι να εξετάσει τη δυνατότητα δημιουργίας πολιτιστικών διαδρομών στον συγκεκριμένο δήμο. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία για την επίτευξη των παραπάνω στόχων της έρευνας,

απαραίτητη κρίθηκε η ακολουθία τα παρακάτω έξι βημάτων. Ένα μοντέλο κριτικής αξιολόγησης των βημάτων μιας έρευνας είναι απαραίτητο για την αξιολόγηση της εγκυρότητας ή μη των αποτελεσμάτων της έρευνας, αφού τα αποτελέσματα από μόνα τους δεν είναι δυνατόν να κριθούν ως έγκυρα ή μη. Το μόνο που μπορεί να αξιολογηθεί είναι αν τα βήματα της ερευνητικής διαδικασίας ήταν έγκυρα ή όχι. Έτσι το κάθε βήμα αναλύεται και καταδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο συνδέεται με το προηγούμενο βήμα, καθώς και με το πώς συνδέεται με το επόμενο βήμα. Αν αυτή η συνέπεια, συνέχει και αλληλουχία μεταξύ των βημάτων δεν υπάρχει, τότε και τα αποτελέσματα της ερευνητικής διαδικασίας δεν είναι αντιπροσωπευτικά του ερευνητικού στόχου (Μαντζούκας, 2007).

Το **πρώτο** βήμα της ποιοτικής έρευνας που ακολουθήθηκε είναι ο καθορισμός του αντιληπτικού περιγράμματος του ερευνητή. Το αντιληπτικό περίγραμμα καθορίζει ότι ο στόχος της έρευνας είναι η κατανόηση, εξερεύνηση, ερμηνεία των προσωπικών αντιλήψεων, πεποιθήσεων και εμπειριών των συμμετεχόντων. Αφού μελετήθηκε μέσω της βιβλιογραφικής ανασκόπησης το θέμα του πολιτισμού, τουρισμού, του πολιτιστικού τουρισμού και των πολιτιστικών διαδρομών(χαρακτηριστικά, δυνατότητες, ωφέλειες, επιπτώσεις), η έρευνα εξετάζει μέσα από τις απόψεις των συμμετεχόντων την προοπτική δημιουργίας πολιτιστικών διαδρομών στην περιοχή του Δήμου Δίου-Ολύμπου (Μαντζούκας, 2007).

Το **δεύτερο** βήμα της ποιοτικής έρευνας είναι ο σχηματισμός της κατάλληλης ερευνητικής ερώτησης. Η ερευνητική ερώτηση δεν έχει στόχο τη ποσότητα αλλά τη ποιότητα. Αν η ερευνητική ερώτηση δεν είναι κατάλληλη για το αντιληπτικό περίγραμμα και τη μεθοδολογία που χρησιμοποιείται, τότε ούτε και οι απαντήσεις και κατά συνέπεια τα αποτελέσματα θα είναι έγκυρα. Η ερευνητική ερώτηση εμπεριέχει την κεντρική ιδέα, και τις βασικές κατευθύνσεις για τον σχεδιασμό της έρευνας. Αξίζει να σημειωθεί πως η ερευνητική ερώτηση δεν απαιτείται να έχει ερωτηματικό χαρακτήρα και ο λόγος είναι ότι δεν σκοπεύει στο να δώσει μια απόλυτη απάντηση σε μια απόλυτη και προκαθορισμένη ερώτηση. Το κύριο χαρακτηριστικό που αποτελεί μια ερευνητική ερώτηση για την ποιοτική έρευνα είναι η σαφής δήλωση μιας κεντρικής θέσης για κάποιο φαινόμενο ή θέμα (Μαντζούκας, 2007).

Ο αριθμός των ερωτήσεων της έρευνας που πραγματοποιήθηκε ήταν μονοψήφιος, συγκεκριμένα περιλάμβανε οκτώ ερωτήσεις και αφορούσε θέματα που συνδέονται με

το ερευνητικό ερώτημα τη δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών. Οι ερωτήσεις της συνέντευξης που διατυπώθηκαν, είχαν χρησιμοποιηθεί σε αντίστοιχες έρευνες με αντίστοιχους στόχους και ήταν ερωτήσεις ανοικτού τύπου, όπου αφορούσαν την καταγραφή εμπειριών, απόψεων και γνώμης (Δρακωνάκη, 2016).

Το **τρίτο** βήμα για την έρευνα είναι ο καθορισμός του δείγματος. Ο ποιοτικός ερευνητής, δεν έχει στόχο να συλλάβει ούτε το γενικό, ούτε το μεγάλο αλλά το ειδικό και συγκεκριμένο δείγμα. Η ποιοτική δειγματοληψία βασίζεται σε δύο βασικούς κανόνες, της καταλληλότητας και της επάρκειας. Το δείγμα θα πρέπει να είναι κατάλληλο για την ερμηνεία του φαινομένου και θα πρέπει να είναι επαρκές σε ποιότητα πληροφοριών που θα επιτρέψουν στον ερευνητή να έχει μια καθαρή εικόνα για το θέμα. Το δείγμα της έρευνας, χαρακτηρίζεται ως δείγμα σκοπιμότητας (purposesampling), δηλαδή επιλέγεται σκόπιμα και όχι τυχαία. Τα άτομα σύμφωνα με τον ερευνητή έχουν τη γνώση, την εμπειρία, και τη θέληση για την διεξαγωγή σε βάθος έρευνα. Έτσι το δείγμα επιλέγεται όχι με αντικειμενικές και τυχαίες τεχνικές, αλλά με βάση την υποκειμενική γνώση του ερευνητή για τα χαρακτηριστικά του δείγματος (Μαντζούκας, 2007).

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από μονοψήφιο αριθμό συγκεκριμένα από πέντε άτομα. Ο λόγος που κρίθηκε κατάλληλο, το συγκεκριμένο δείγμα στο να παρέχει επαρκής πληροφορίες για την ερμηνεία του θέματος, είναι η σχέση τους με τον τουρισμό και τον πολιτισμό. Αναλυτικότερα οι συμμετέχοντες που ανταποκρίθηκαν ήταν οι παρακάτω και παρουσιάζονται με αλφαβητική σειρά:

Βασιλειάδης Σάββας, Ξεναγός, Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου:

Δημόπουλος Κώστας, Δήμαρχος, Δήμου Δίου-Ολύμπου

Διαμαντόπουλος, Βασίλειος, Πρόεδρος ΕΟΣ Λιτόχωρου-Συνοδός Βουνού

Κουλίδου, Σοφία, Αρχαιολόγος, Εφορεία Αρχαιοτήτων Πιερίας ΚΖ'

Ναβροζίδου, Ροδή: Γραμματέας-Εθελόντρια, Φεστιβάλ Ολύμπου

Νικολάου Μιλτιάδης, Διεύθυνση Τουρισμού Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας

Το **τέταρτο** βήμα που ακολουθεί, μετά το καθορισμό του αντιληπτικό περιγράμματος, τον σχηματισμό της ερευνητικής ερώτησης, και το προσδιορισμό του δείγματος είναι η μέθοδος συλλογής των δεδομένων για τις ανάγκες της έρευνας. Η μέθοδος συλλογής των δεδομένων θα πρέπει να επιτρέπουν την κατανόηση των υποκειμενικών εμπειριών, αντιλήψεων και πεποιθήσεων των συμμετεχόντων χωρίς να επηρεάζονται και κυρίως χωρίς να καθοδηγούνται από τον ερευνητή. Οι δύο πιο χαρακτηριστικές μέθοδοι συλλογής δεδομένων είναι η παρατήρηση και η συνέντευξη.

Η συνέντευξη είναι η πιο διαδεδομένη μέθοδος συλλογής δεδομένων στις ποιοτικές έρευνες. Είναι η διαδικασία κατά την οποία ένα άτομο κάνει ερωτήσεις και ένα άλλο απαντάει. Χρησιμοποιείται για:

1. Τη συλλογή και καταγραφή εμπειριών
2. Τη συλλογή απόψεων και γνώμης
3. Καταγραφή συναισθημάτων
4. Καταγραφή γνώσεων
5. Συλλογή δημογραφικών στοιχείων
6. Συλλογή ιστορικού υλικού (Παπαϊωάννου & Γούδας, 2003).

Τα είδη συνεντεύξεων είναι η τυποποιημένη και η μη τυποποιημένη. Στην **τυποποιημένη** περιλαμβάνονται:

- Η δομημένη: Ο ερευνητής ρωτάει μια σειρά από αυστηρά προκαθορισμένες ερωτήσεις πάνω σε συγκεκριμένα θέματα. Σε όλους τους συμμετέχοντες γίνονται οι ίδιες ερωτήσεις, με τα ίδια ακριβώς λόγια, με την ίδια σειρά.
- Η ημιδομημένη: Είναι η πιο ευέλικτη μορφή συνέντευξης. Επιτρέπεται να εμβαθύνει κάποιος περισσότερο. Επιπλέον μπορούν να αλλάξουν οι διευκρινιστικές ερωτήσεις ακόμη και η σειρά ερωτήσεων και χρησιμοποιείται συχνότερα στις πιλοτικές έρευνες.
- Ομαδική συνέντευξη (δομημένη ή ημιδομημένη): Χρησιμοποιείται όταν ενδιαφέρει στον ερευνητή να συγκεντρώσει πληροφορίες για την αλληλεπίδραση και πως αυτή επηρεάζει τον τρόπο που διαμορφώνονται οι απόψεις των συμμετεχόντων. Κρίνεται κατάλληλη για θέματα αντικοινωνικών συμπεριφορών, βία, ναρκωτικά (Παπαϊωάννου & Γούδας, 2003).

Η **μη τυποποιημένη** συνέντευξη στόχο έχει να συλλέξει όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες από τον συνεντευξιαζόμενο και είναι πιο ευέλικτη. Πάντα υπάρχει αρχική δομή, αλλά οι ερωτήσεις μπορούν να αλλάξουν εντελώς μετά την αλληλεπίδραση με τον συμμετέχοντα. Δηλαδή η αλληλεπίδραση ερευνητή και συμμετέχοντα καθορίζει την πορεία της συνέντευξης (Παπαϊωάννου & Γούδας, 2003).

Τύποι των ερωτήσεων σε συνεντεύξεις σε βάθος μπορούν είναι:

- Κλειστές ερωτήσεις
- Ανοικτές ερωτήσεις
- Μεικτές ερωτήσεις
- Καθοδηγητικές ερωτήσεις
- Ερωτήσεις προκατάληψης
- Περιγραφικές ερωτήσεις
- Ερωτήσεις αντιλήψεων και γνώμης
- Δομικές ερωτήσεις
- Υποθετικές ερωτήσεις
- Εισαγωγικές και συμπερασματικές ερωτήσεις (Καδδά).

Για τις ανάγκες της έρευνας το εργαλείο που επιλέχθηκε ήταν η μέθοδος της ημιδομημένης συνέντευξης. Αυτή η μέθοδος χρησιμοποιείται από νέους ερευνητές ώστε να μη παρασυρθούν από τη συνέντευξη και ξεχάσουν να ρωτήσουν τα σημαντικά σημεία της έρευνας που πραγματοποιούν (Μαντζούκας, 2007). Οι συνεντεύξεις έλαβαν χώρα τον Νοέμβριο, Δεκέμβριο και Ιανουάριο του 2018 και 2019, και πραγματοποιήθηκαν με προσωπική συνάντηση ξεχωριστά, ύστερα από συνεννόηση με τους συνεντευξιαζόμενους στην περιοχή του δήμου Δίου Ολύμπου και τη Κατερίνη.

Το **πέμπτο** βήμα στην διεξαγωγή μιας έγκυρης ποιοτικής έρευνας είναι η ανάλυση των δεδομένων. Εδώ ο ερευνητής συγκρίνει και αντιπαραβάλλει, ερμηνεύει και κατανοεί, συμπεραίνει και επαληθεύει. Η διαδικασία της ανάλυσης των δεδομένων κρίνεται αναγκαία και αποτελεί απώτερο στόχο της έρευνας. Ο ερευνητής συνδέει φαινομενικά ασύνδετα σημεία, ερμηνεύει τα αίτια πίσω από τα δεδομένα και δημιουργεί καινούργια γνώση. Το πρώτο στάδιο αυτού του βήματος είναι η συλλογή

και καταγραφή των δεδομένων σε χαρτί, ακολουθεί η διαδικασία της επαναληπτικής ανάγνωσης. Το επόμενο στάδιο είναι η κωδικοποίηση του κειμένου όπου ο ερευνητής δίνει ένα αντιπροσωπευτικό κωδικό σε μια μεγάλη ενότητα του κειμένου. Έπειτα αφού εντοπιστούν οι κωδικοί, αντιπαραβάλλονται και συγκρίνονται μεταξύ τους για τον εντοπισμό διαφορών και ομοιοτήτων. Το επόμενο στάδιο είναι η συμπύκνωση ομοίων κωδικών σε θεματικές ενότητες. Επόμενο στάδιο της ανάλυσης είναι η ερμηνεία του φαινομένου με βάση τις θεματικές ενότητες. Το τελικό στάδιο είναι η σύνδεση των θεματικών ενότητων με την βιβλιογραφία και τις υφιστάμενες θεωρίες. Έκτο και τελευταίο στάδιο της ποιοτικής έρευνας είναι η συγγραφή και παρουσίαση των αποτελεσμάτων (Μαντζούκας, 2007).

Σύμφωνα με το παραπάνω σχήμα οι ερωτήσεις συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν, αφού κωδικοποιήθηκαν προέκυψαν οι παρακάτω θεματικές ενότητες-ιδέες:

1. Πραγματοποιήσιμη ιδέα διαδρομής
2. Διαδρομές στο παρελθόν
3. Πολιτιστικά στοιχεία Δήμου Δίου Ολύμπου
4. Τουρίστες Δήμου Δίου Ολύμπου
5. Τοπική κοινωνία
6. Αρνητικοί παράγοντες
7. Ανάπτυξη
8. Άλλες ιδέες για διαδρομές

Καταγραφή και αξιολόγηση των απαντήσεων:

Στη **πρώτη** θεματική ενότητα, εξετάστηκε αν είναι πραγματοποιήσιμη η ιδέα των διαδρομών στην περιοχή του Δίου Ολύμπου. Οι ερωτώμενοι κατά γενική ομολογία, θεώρησαν ότι η ιδέα των πολιτιστικών διαδρομών είναι αρκετά ενδιαφέρον, φαίνεται συμβατή και μπορεί να πραγματοποιηθεί. Σημαντικός παράγοντας κρίνεται η σωστή χάραξη στρατηγικής από τους εξειδικευμένους επαγγελματίες που θα συμμετάσχουν, όπως η μελέτη, η οργάνωση και χάραξη μονοπατιών και η συλλογική προσπάθεια. Οι πολιτιστικές διαδρομές μπορούν να δώσουν προστιθέμενη αξία στη περιοχή, αναδεικνύοντας την φύση και το πολιτισμό της. Ακόμη μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας και στην επέκταση της εποχικότητας.

Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε από τον δήμαρχο Δίου Ολύμπου *«Συμφωνώ η ιδέα είναι χρήσιμη και λείπει από τη περιοχή μια προσέγγιση από ειδικούς στο αντικείμενο για την ανάδειξη των θεματικών διαδρομών της περιοχής.»*

Στη **δεύτερη** θεματική ενότητα διαδρομές στο παρελθόν, οι ερωτώμενοι απάντησαν πως δεν υπήρξε κάτι αντίστοιχο όπως οι διαδρομές που θα συνδέουν και θα αναδεικνύουν τους πόρους της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής. Οργανώνονται ορειβατικές διαδρομές στο βουνό Όλυμπος όπου μέσα σε αυτές εντάσσουν μνημεία πολιτιστικού ενδιαφέροντος από τους ορειβατικούς συλλόγους, επιπλέον τονίστηκε μια δράση της ΕΦΑ Πιερίας σε συνεργασία με Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου με πολιτιστικό και εκπαιδευτικό χαρακτήρα που αφορούσε θεματικές περιηγήσεις και ομιλίες στο αρχαιολογικό πάρκο του Δίου, όπου συμμετείχαν σχολεία, αλλά και ενήλικες. Επίσης πραγματοποιείται φιλοσοφικοί περίπατοι στους αρχαιολογικούς χώρους στα πλαίσια του Φεστιβάλ Ολύμπου. Ακόμη αξίζει να σημειωθεί ο σχεδιασμός της ευρωπαϊκής πολιτιστικής διαδρομής στα βήματα του Απόστολου Παύλου, από την Περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας.

Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε από την εφορεία αρχαιοτήτων Πιερίας: *«Η ΕΦΑ Πιερίας συμμετείχε στις ετήσιες εκπαιδευτικές δράσεις πράσινες πολιτιστικές διαδρομές»*

Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε από τη γραμματέα του Φεστιβάλ Ολύμπου: *«Στο Φεστιβάλ Ολύμπου πραγματοποιούνται κάθε χρόνο φιλοσοφικοί περίπατοι στους αρχαιολογικούς τόπους της Πιερίας όπως το Δίον, Λείβηθρα, Πύδνα.»*

Στη **τρίτη** θεματική ενότητα πολιτιστικά στοιχεία στη περιοχή του δήμου Δίου-Ολύμπου, όλοι οι ερωτηθέντες αναφέρθηκαν και συμφώνησαν πως ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου, είναι το συγκριτικό πλεονέκτημα της περιοχής και κοντά σε αυτόν το αρχαιολογικό πάρκο του Δίου, τα αρχαία Λείβηθρα, το Μεσαιωνικό Κάστρο του Πλαταμόνα, οι Παραδοσιακοί Οικισμοί, το Ναυτικό Μουσείο Λιτοχώρου και τα θρησκευτικά στοιχεία της περιοχής όπως το μοναστήρι του Αγίου Διονυσίου, ο βυζαντινός ναός Παναγίας Κωνσταριώτισσας καθώς και σε άλλα ξωκλήσια. Ακόμη αναφορά έγινε στα ήθη και έθιμα της περιοχής, τα τοπικά αγροδιατροφικά και γαστρονομικά προϊόντα και τα φεστιβάλ που πραγματοποιούνται όπως είναι το Φεστιβάλ Ολύμπου, το Olympus Marathon και ο Χειμωνιάτικος Ενιπέας.

Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε από το δήμαρχο Δίου Ολύμπου *«Το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα του δήμου είναι ο Όλυμπος που από μόνος του αποτελεί το φάρο της μυθολογίας της ιστορίας και του πολιτισμού της γης.»*

Στη **τέταρτη** θεματική ενότητα τουρίστες στη περιοχή του δήμου Δίου-Ολύμπου, οι συνεντευξιαζόμενοι απάντησαν ότι υπάρχουν τουρίστες που επισκέπτονται την περιοχή και ενδιαφέρονται για εναλλακτικές εμπειρίες και περιηγήσεις σε μνημεία της περιοχής, είναι περισσότερο ευαισθητοποιημένοι και όλο και περισσότερο ψάχνονται για εναλλακτικές δραστηριότητες χωρίς να στέκονται μόνο στο μοντέλο ήλιος θάλασσα. Ειδικότερα λόγω της μοναδικότητας της ιστορίας της φύσης και μυθολογίας του Ολύμπου υπάρχουν επισκέπτες που επισκέπτονται την περιοχή μόνο για το βουνό. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι εκδηλώσεις του Φεστιβάλ Ολύμπου και οι ορεινοί αγώνες τρεξίματος που διοργανώνει το Olympus Marathon προσελκύουν επισκέπτες με ειδικό ενδιαφέρον.

Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε από τον διευθυντή τουρισμού ΠΚΜ *«Υπάρχει αγορά κυρίως από τη Κεντρική και Βόρεια Ευρώπη που ενδιαφέρονται για αυθεντικές εμπειρίες.»*

Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε από τον ξεναγό του Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου *«Από την εμπειρία μας και τα στατιστικά στοιχεία αντιλαμβανόμαστε ότι υπάρχει μεγάλη ζήτηση για περιηγήσεις σε μνημεία.»*

Στη **Πέμπτη** θεματική ενότητα, τοπική κοινωνία, οι απόψεις δίστανται αφού οι ερωτώμενοι συμφώνησαν αλλά και διαφώνησαν ως προς το ρόλο που μπορεί να παίξει η τοπική κοινωνία στις προκλήσεις και προοπτικές της τουριστικής και πολιτιστικής ανάπτυξης. Η τοπική κοινωνία μπορεί να είναι είτε επιχειρηματίες που ασχολούνται με τον τουρισμό ή τον πολιτισμό είτε όχι αλλά πρέπει να είναι σε θέση για παράδειγμα να δώσουν μια πληροφορία για ένα αρχαιολογικό σημείο σε έναν υποτιθέμενο τουρίστα. Απαραίτητη κρίνεται η κοινή αντίληψη, η τήρηση κανόνων φιλοξενίας, η επαγγελματική κατάρτιση ώστε να παρέχονται ποιοτικές υπηρεσίες και πληροφορίες. Σταδιακά όμως παρατηρείται ότι οι νεότεροι, αντιλαμβανόμενοι την αξία του τόπου, φαίνεται ότι μπορούν να ανταποκριθούν στις προοπτικές της τουριστικής ανάπτυξης.

Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε από το πρόεδρο του ΕΟΣ Λιτοχώρου *«Αν ξεπεράσουμε του τοπικισμούς θα είμαστε σε πλεονεκτική θέση.»*

Στην **έκτη** θεματική ενότητα, όσον αφορά τους αρνητικούς παράγοντες που μπορεί να συναντηθούν, οι ερωτηθέντες εστίασαν στα γραφειοκρατικά προβλήματα που εμφανίζονται όπως το προεδρικό διάταγμα για τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου, στην ελληνική νομοθεσία, στην έλλειψη χρηματοδότησης αλλά και στην έλλειψη υποδομών. Άλλοι αρνητικοί παράγοντες είναι η κακή στρατηγική, το κακό μάρκετινγκ, οι καιρικές συνθήκες.

Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε από το διευθυντή τουρισμού ΠΚΜ *«Υπάρχουν νομικά και, γραφειοκρατικά προβλήματα, που προκύπτουν για την αξιοποίηση του Ολύμπου»*

Στην **έβδομη** θεματική ενότητα ανάπτυξη, όλοι οι συνεντευξιαζόμενοι αναγνωρίζοντας και επισημαίνοντας την αξία του τόπου με συγκριτικό πλεονέκτημα τον Όλυμπο, συμφώνησαν ότι οι πολιτιστικές διαδρομές έχει μια πολύπλευρη προοπτική αφού εστιάζει σε κοινό πολλών ενδιαφερόντων. Επιπλέον οι πολιτιστικές διαδρομές ανήκουν σε μια κατηγορία ήπιας μορφής τουρισμού και μπορούν να συμβάλουν στην αειφόρο ανάπτυξη της περιοχής, στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, στην ενίσχυση της τοπικής κοινωνίας, και στην ανάδειξη και προστασία της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της περιοχής.

Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε από την εφορεία αρχαιοτήτων Πιερίας: *«Οι πολιτιστικές διαδρομές αποτελούν κύριο μοχλό ήπιας ανάπτυξης και συμβάλλουν ουσιαστικά στην αειφόρο αξιοποίηση του πολιτιστικού προϊόντος»*

Στην **όγδοη** και τελευταία ερώτηση, για τις προτάσεις νέων στοιχείων που μπορούν να ενταχθούν σε πολιτιστικές διαδρομές, οι συνεντευξιαζόμενοι κατά κύριο λόγο εστίασαν σε στοιχεία που συνδέονται με τον Όλυμπο όπως είναι τα αγροφιατροφικά (τσάι Ολύμπου, μέλι Ολύμπου, ακτινίδια, κάστανα, κεράσια). Ακόμη προτάθηκαν πολιτιστικές διαδρομές με θέμα τον εκπαιδευτικό τουρισμό. Επίσης τα ήθη και τα έθιμα της περιοχής, τα πανηγύρια, η περιοχή Πέτρα Ολύμπου, η τεχνητή λίμνη του Κατή, εναλλακτικές βόλτες με 4 επί 4, και η παρά Ολύμπια οδός όπου μπορεί να συνδέσει τους παραδοσιακούς οικισμούς της περιοχής, αναδεικνύοντας τη χλωρίδα και πανίδα καθώς και η αξιοποίησης της για πεζοπορία και ποδηλασία. Επιπρόσθετα

οι αμπελώνες και τα οινοποιία της ευρύτερης περιοχής στη Πιερία μπορεί να προσελκύσει επισκέπτες με ειδικό ενδιαφέρον όπως ο οινοτουρισμός.

Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε από το πρόεδρο του ΕΟΣ Λιτοχώρου «*Η λίμνη του Κατή στον κάτω Όλυμπο, ακόμη ως προς τις εναλλακτικές δραστηριότητες θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί mountain bike, και ιππασία και παραπέντε.*»

Οι πληροφορίες που συλλέχθηκαν από την ανάλυση των δεδομένων της ποιοτικής έρευνας παρουσιάζουν περισσότερες ομοιότητες με τη διεθνή βιβλιογραφία παρά διαφορές. Παρατηρείται συσχετισμός των απόψεων των συνεντευξιζόμενων με τις υφιστάμενες θεωρίες της βιβλιογραφίας, αρχικά η αξιοποίηση της πολιτιστική κληρονομιά μπορεί να δώσει προστιθέμενη αξία και οφέλη σε περιοχές με πολιτιστικό ενδιαφέρον, ειδικά όταν συνδυαστεί με πρακτικές όπως οι πολιτιστικές διαδρομές. Από την άλλη ευκαιρία αποτελεί η αυξανόμενη τάση των σύγχρονων τουριστών για αυθεντικές και εναλλακτικές εμπειρίες. Οι πολιτιστικές διαδρομές μέσω της δικτύωσης των πολιτιστικών πόρων μια περιοχής διαθέτουν ένα σύνολο δυνατοτήτων όπου με τη σωστή στρατηγική μπορεί να συμβάλει στην στην αειφόρο ανάπτυξη μια περιοχής και στην ανάδειξη και προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της. Ωστόσο για την επίτευξη μιας πολιτιστικής διαδρομής απαραίτητη προϋπόθεση κρίνονται οι συνέργειες μεταξύ διαφόρων συντελεστών (φορέων, τοπικής κοινωνίας, τοπικών επιχειρήσεων) με σκοπό την κοινή υποστήριξη του πολιτιστικού αγαθού, ξεπερνώντας με αυτόν τον τρόπο τους αρνητικούς παράγοντες που μπορεί να υπάρξουν.

3.3 Ερευνητική μέθοδος - Ποσοτική Έρευνα

3.3.1 Ερευνητικό εργαλείο

Το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για τους σκοπούς της **ποσοτικής** έρευνας είναι ένα δομημένο **ερωτηματολόγιο**. Η χρήση του ερωτηματολογίου ως ερευνητικό εργαλείο αποτελεί τη πιο διαδεδομένη μέθοδο για τη συλλογή πρωτογενών στοιχείων. Αποτελείται από μια σειρά ερωτήσεων για τις οποίες ζητούνται απαντήσεις από τα άτομα ενός δείγματος. Το κύριο πλεονέκτημα του

εργαλείου αυτού στηρίζεται στην ευελιξία και προσαρμοστικότητα ως προς τους τρόπους που μπορούν να εκφραστούν οι ερωτήσεις (Χρήστου, 1999).

Για την διεξαγωγή της παρούσας έρευνας συντάχθηκε ηλεκτρονικά ένα ερωτηματολόγιο μέσω του της πλατφόρμας Google Forms. Το ερωτηματολόγιο δομήθηκε σε **τρεις ενότητες**. Η σύνταξη ερωτηματολογίου βασίστηκε σε έρευνες και μελέτες που είχαν διεξαχθεί στο παρελθόν και προσαρμόστηκαν στα χαρακτηριστικά της εξεταζόμενης περιοχής. Το ερωτηματολόγιο, αποτελείται από 22 ερωτήσεις ως επί το πλείστον κλειστού τύπου, όπου δόθηκε μια σειρά πιθανόν απαντήσεων από τις οποίες οι ερωτώμενοι μπορούσαν να επιλέξουν. Συγκεκριμένα από ερωτήσεις τύπου ναι-όχι και επιλογής, ερωτήσεις πολλαπλών επιλογών και ερωτήσεις τύπου κλίμακας Likert.

Η **πρώτη** ενότητα, περιλαμβάνει 6 ερωτήματα σχετικά με την γνώμη των πολιτών και των επισκεπτών γενικά για τον τουρισμό της περιοχής, την κατηγορία εναλλακτικού τουρισμού που θεωρούν ότι μπορεί να αναπτυχθεί στην περιοχή, την γνώμη για το ποια τουριστικά αξιοθέατα αποτελούν τον κύριο πόλο έλξης των επισκεπτών, καθώς και τα σημεία που πιστεύουν ότι θα μπορούσαν να αποκτήσουν τουριστικό και πολιτιστικό ενδιαφέρον. Ακόμη εξετάζεται η γνώμη των κατοίκων σχετικά με τον πολιτιστικό τουρισμό και τις ωφέλειες που μπορεί να δημιουργήσει στην περιοχή.

Η **δεύτερη** ενότητα περιλαμβάνει 9 ερωτήσεις και εξετάζει τη γνώση και το ενδιαφέρον συμμετοχής των πολιτών και των εν δύναμη επισκεπτών σε πολιτιστικές διαδρομές, καθώς και τον καλύτερο δυνατό τρόπο οργάνωσης αυτών, επιπλέον εξετάζεται η προτίμηση των εναλλακτικών δραστηριοτήτων που μπορούν να ενταχθούν στις διαδρομές και η συμβολή αυτών στην ανάπτυξη της περιοχής.

Τέλος στην **τρίτη** ενότητα οι ερωτήσεις αφοράν το δημογραφικό προφίλ των ερωτηθέντων και περιλαμβάνει 7 ερωτήσεις. Τα ερωτήματα είναι σχετικά με τα χαρακτηριστικά όπως η ηλικία, το φύλο, η οικογενειακή κατάσταση, το μορφωτικό επίπεδο, ο επαγγελματικός κλάδος, με σκοπό τη σκιαγράφηση του προφίλ του δείγματος.

Για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου απαιτούνταν μέσο όρο 6 με 7 λεπτά. Η κωδικοποίηση των δεδομένων και η ανάλυση των αποτελεσμάτων έγινε τη βοήθεια

της πλατφόρμας Google Docs. Τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσιάζονται με γραφική απεικόνιση και διαγράμματα που αντιστοιχούν στις ερωτήσεις.

3.3.2 Δειγματοληψία

Με τον όρο δειγματοληψία ορίζεται η απογραφή ορισμένων χαρακτηριστικών ενός τμήματος του πληθυσμού. Το τμήμα του πληθυσμού ονομάζεται δείγμα. Στόχος των δειγματοληπτικών ερευνών είναι ο προσδιορισμός της ακριβέστερης ιδιότητας του πληθυσμού, μελετώντας απογραφικά τα στοιχεία του δείγματος. Τα συμπεράσματα της έρευνας που προέρχονται από τη μελέτη των χαρακτηριστικών του δείγματος, εξαρτούνται από την τεχνική δειγματοληψίας που εφαρμόστηκε. Ακόμη οι εκτιμήσεις των δειγματοληψιών δεν δίνουν ακριβές τιμές αλλά προσεγγίσεις για το σύνολο του πληθυσμού (Λαγουμιντζής, Βλαχόπουλος, & Κουτσογιάννης, 2015).

Η έρευνα άρχισε 1 Οκτώβριο του 2018 και τελείωσε 15 Ιανουαρίου το 2019. Πριν σταλθεί σε όλο το δείγμα το ερωτηματολόγιο δοκιμάστηκε πιλοτικά σε 15 άτομα για να δοκιμαστεί η αρτιότητα του, κατά τον μήνα Σεπτέμβριο. Η πιλοτική έρευνα έδειξε ότι χρειαζόταν κάποιες μικρές αλλαγές όσον αφορά το λεκτικό χαρακτήρα των ερωτήσεων. Έπειτα της δοκιμαστικής έρευνας, το ερωτηματολόγιο της τελικής έρευνας διανεμήθηκε με τρεις τρόπους. Πρώτον με κοινοποίηση(post) στη πλατφόρμα του Facebook σε σελίδα του Δήμου Δίου-Ολύμπου, και στη σελίδα του Ορειβατικού συλλόγου Λιτόχωρου, δεύτερον διανεμήθηκε στον αρχαιολογικό χώρο του Δίου. Το δείγμα της έρευνας αποτελούνταν από 110 άτομα.

Η μέθοδος δειγματοληψίας που ακολουθήθηκε είναι η δειγματοληψία σκοπιμότητας. Η συγκεκριμένη μέθοδος αναφέρεται στην επιλογή του δείγματος ορισμένων ομάδων (ή περιπτώσεων) του πληθυσμού, που ικανοποιούν ορισμένες υποθέσεις (Λαγουμιντζής, Βλαχόπουλος, & Κουτσογιάννης, 2015).

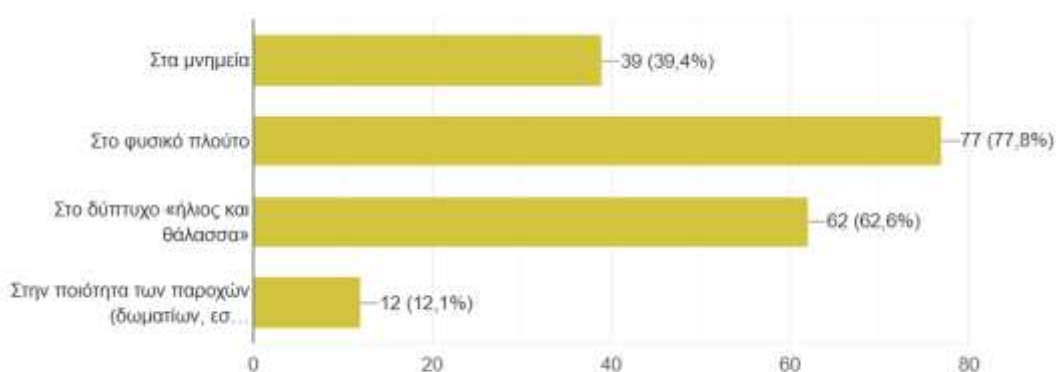
3.3.3 Αποτελέσματα Ποσοτικής Έρευνας

Στο παρόν κεφάλαιο, γίνεται ανάλυση των αποτελεσμάτων της ποσοτικής έρευνας, όπως προέκυψαν από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων. Τα αποτελέσματα

παρουσιάζονται με γραφική απεικόνιση και διαγράμματα που αντιστοιχούν στις ερωτήσεις.

Κατά την γνώμη σας ο τουρισμός της περιοχής του Δήμου Δίου-Ολύμπου οφείλεται; (Μία ή περισσότερες απαντήσεις)

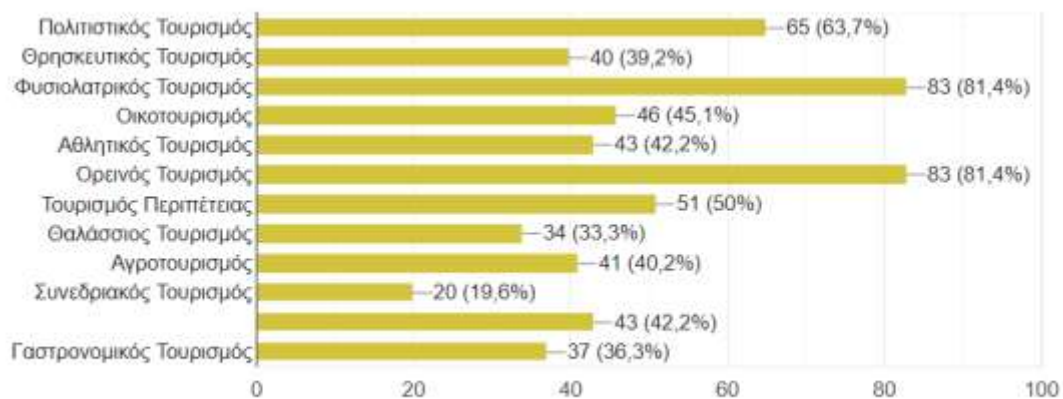
Όσον αφορά την γνώμη των ερωτηθέντων σχετικά με το που οφείλεται ο τουρισμός της περιοχής, προέκυψε ότι 77,8% οφείλεται στο φυσικό πλούτο, το 62,6% στο δίπτυχο ήλιος και θάλασσα, το 39,4% στα μνημεία και μόλις το 12,1% στην ποιότητα παροχών(δωματίων, εστιατορίων).

Γράφημα 1: Πηγή ίδια επεξεργασία

Από τις παρακάτω μορφές Εναλλακτικού Τουρισμού, ποιες θεωρείτε ότι μπορούν να αναπτυχθούν στο Δήμο Δίου-Ολύμπου; (Μία ή περισσότερες απαντήσεις)

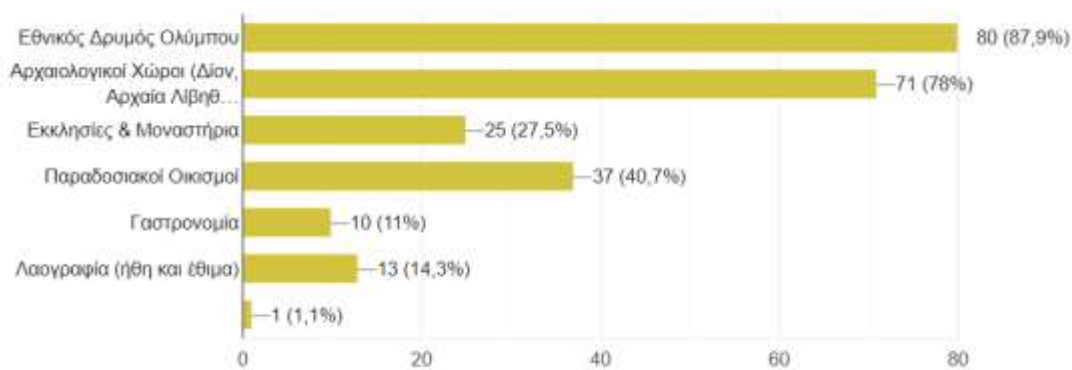
Η δεύτερη ερώτηση τέθηκε προκειμένου να διερευνηθεί η άποψη των κατοίκων και των επισκεπτών σχετικά με το ποια κατεύθυνση πρέπει να έχει ο εναλλακτικός τουρισμός στην περιοχή. Από το γράφημα προκύπτει ότι το 81,4% των ερωτηθέντων πιστεύουν ότι ο ορεινός και ο φυσιολατρικός τουρισμός είναι αυτός που θα πρέπει να αναπτυχθεί και ακολουθεί ο πολιτιστικός τουρισμός 63,7%. Ακολουθεί ο τουρισμός περιπέτειας με 50%, ο οικοτουρισμός με 45,1%, ο αθλητικός τουρισμός και ο εκπαιδευτικός τουρισμός με 42,2%, ο αγροτουρισμός με 40,2% και ο θρησκευτικός με 39,2%, ο γαστρονομικός με 36,3%, ο θαλάσσιος τουρισμός με 33,3%, ενώ στην τελευταία θέση βρίσκεται ο συνεδριακός τουρισμός με 19,6%.

Γράφημα 2: Πηγή ίδια επεξεργασία

Ποιο η ποια κατά τη γνώμη σας από τα παρακάτω αποτελούν το κύριο τουριστικό αξιοθέατο της περιοχής; (Μία ή περισσότερες απαντήσεις)

Στο γράφημα απεικονίζεται ότι το κύριο τουριστικό αξιοθέατο της περιοχής του Δίου Ολύμπου σύμφωνα με τους ερωτηθέντες είναι ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου με ποσοστό 87,9%, ακολουθούν οι αρχαιολογικοί χώροι με ποσοστό 78%, μετά οι παραδοσιακοί οικισμοί 40,7%, οι εκκλησίες και τα μοναστήρια με 27,5% + 1,1% και στις τελευταίες θέσει είναι η λαογραφία 14,3%, και η γαστρονομία με 11%.

Γράφημα 3: Πηγή ίδια επεξεργασία

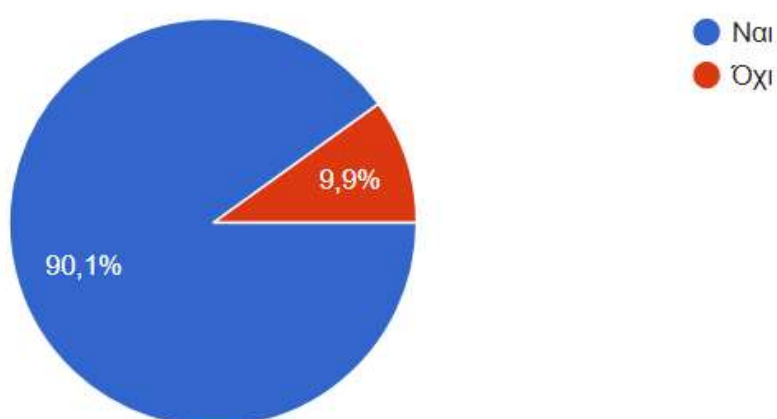
1. Ποια άλλα σημεία πιστεύετε ότι θα μπορούσαν να αποκτήσουν τουριστικό ενδιαφέρον στην ευρύτερη περιοχή Δίου;

Συλλέχθηκαν 25 απαντήσεις

- ✓ Όλυμπος
- ✓ Δεν υπάρχει τουριστικό ενδιαφέρον, έχουμε τους πιο φτωχούς τουρίστες, ελάχιστοι είναι άνετοι και αυτοί ξέρουν που θα πάνε
- ✓ Βόλτες με αερόστατο
- ✓ Αξιοποίηση εκτάσεων κοντά στη θάλασσα και συγκεκριμένα στην περιοχή Πλάκα Λιτοχώρου
- ✓ Οι ακτές του δήμου Δίου Ολύμπου
- ✓ Οργανωμένες ξεναγήσεις
- ✓ Οι αγροτικές εκτάσεις στα πλαίσια του αγροτουρισμού
- ✓ Διαδρομές μέσα στο βουνό Όλυμπος
- ✓ Θάλασσα
- ✓ Να εστιάσουμε στα ήδη υπάρχοντα, να τα βελτιώσουμε ώστε να αγγίξουμε το μέγιστο δυνατό
- ✓ Διάφορα σημεία μέσα στον Όλυμπο ανεξερεύνητα
- ✓ Τοπικές αγροτικές επιχειρήσεις (αποστακτήρια, ελαιοτριβεία, ελαιώνες)
- ✓ Οι μεταβυζαντινές εκκλησίες
- ✓ Παραλία
- ✓ Τοπικά οινοποιεία στην ευρύτερη περιοχή
- ✓ Τα Καταφύγια
- ✓ Παλιός Παντελεήμονας
- ✓ Αγροτική παραγωγή της περιοχής (ακτινίδια, κεράσια)
- ✓ Λίμνη Κατή
- ✓ Χειμερινός Τουρισμός
- ✓ Μουσειακός Σιδηρόδρομος Πλαταμώνα
- ✓ Τα χωριά της περιοχής, οι παραδοσιακοί οικισμοί και η παράδοση του τόπου
- ✓ Χειμερινός τουρισμός
- ✓ Η αξιοποίηση του Ολύμπου

Πιστεύετε ότι η ανάπτυξη της περιοχής μπορεί να βασιστεί στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς (μουσεία, μνημεία, φεστιβάλ, γαστρονομία, ήθη και έθιμα);

Η ερώτηση τέθηκε για να αποδοθεί μια συνολική εικόνα, θετική ή αρνητική για την σχετικά με την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού μέσω της ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Το 90,1% των ερωτηθέντων απάντησε θετικά και μόνο το 9,9% αρνητικά.

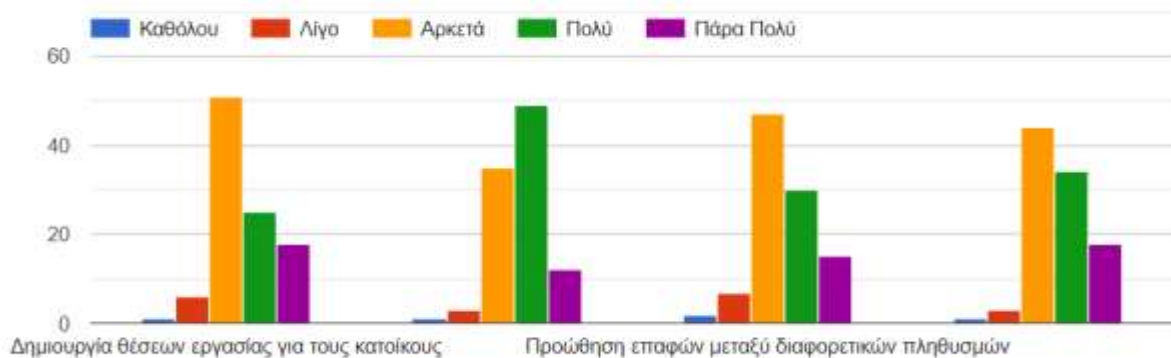

Γράφημα 4: Πηγή ίδια επεξεργασία

Ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να επιφέρει στην περιοχή: (παρακαλώ βάλτε ένα X σε κάθε σειρά)

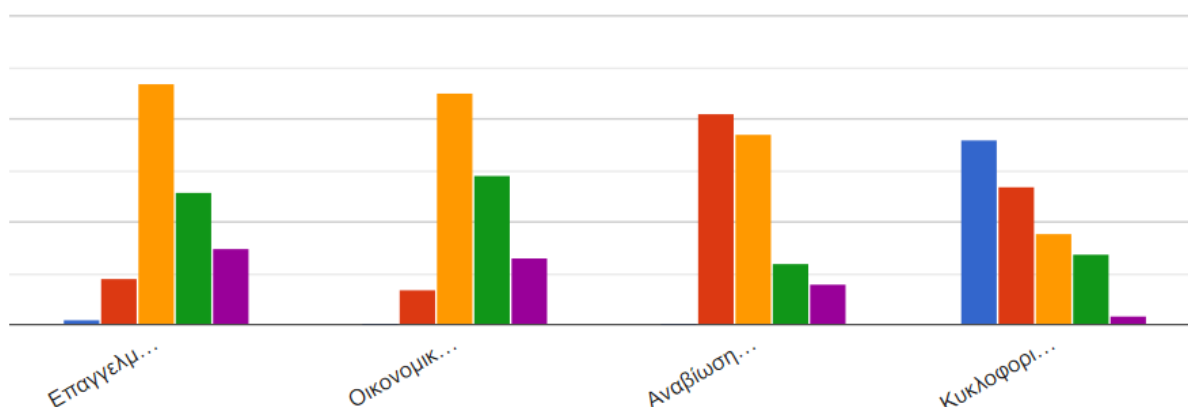
Στους ερωτηθέντες μια σειρά από απαντήσεων από πιθανές επιπτώσεις που μπορεί να επιφέρει ο πολιτιστικός τουρισμός στην εξεταζόμενη περιοχή. Για την εκτίμηση των απόψεων οι ερωτήσεις έγιναν με την κλίμακα Likert με δείκτες καθόλου, λίγο, αρκετά, πολύ, πάρα πολύ. Στην πρώτη απάντηση δημιουργία θέσεων εργασίας για τους κατοίκους, 51 ερωτηθέντες απάντησαν Αρκετά, 25 Πολύ, 18 Πάρα πολύ, 6 Λίγο, και ένας Καθόλου. Στην δεύτερη απάντηση, ενδυνάμωση του τοπικού πολιτισμού, 49 ερωτηθέντες απάντησαν πολύ, 35 αρκετά, 12 πάρα πολύ, 3 λίγο και 1 καθόλου. Στην τρίτη απάντηση, προώθηση επαφών μεταξύ διαφορετικών

πληθυσμών, 47 ερωτηθέντες απάντησαν αρκετά, 30 πολύ, 15 πάρα πολύ, 7 λίγο, και 2 καθόλου. Στην τέταρτη απάντηση, διατήρηση και συντήρηση ιστορικών μνημείων, 44 ερωτηθέντες απάντησαν αρκετά, 34 πολύ, 18 πάρα πολύ, 3 λίγο και 1 καθόλου.

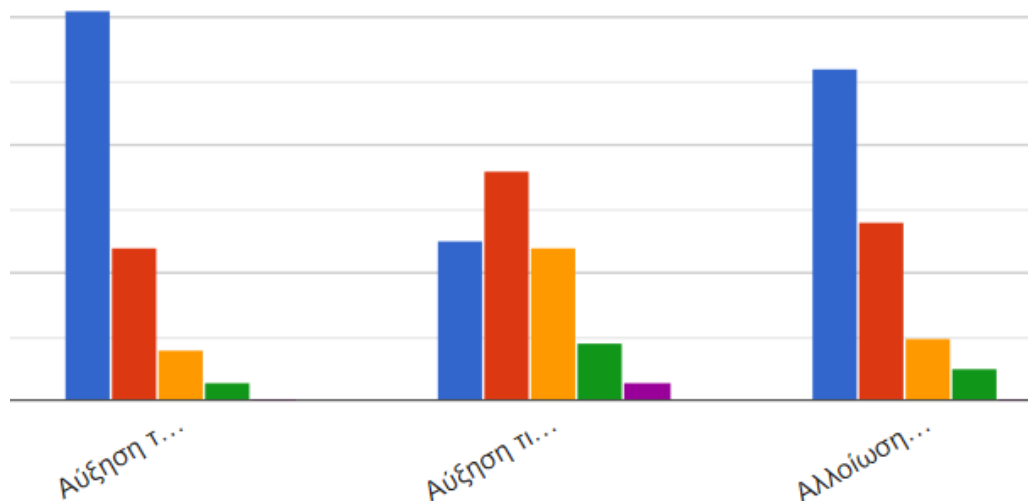
Γράφημα 5: Πηγή ίδια επεξεργασία

Στην πέμπτη απάντηση, επαγγελματική επιμόρφωση των κατοίκων σχετικά με τα πολιτιστικά/τουριστικά ζητήματα, 51 ερωτηθέντες απάντησαν αρκετά, 26 πολύ, 15 πάρα πολύ, 9 λίγο, και 1 καθόλου. Στην έκτη απάντηση, οικονομικό απόθεμα, 49 απάντησαν αρκετά, 29 πολύ, 13 πάρα πολύ, και 7 λίγο. Στην έβδομη απάντηση, αναβίωση παραδοσιακών επαγγελμάτων, 44 ερωτηθέντες απάντησαν λίγο, 38 αρκετά, 12 πολύ, και 8 πάρα πολύ. Στην όγδοη απάντηση, κυκλοφοριακή συμμόρφωση, 39 απάντησαν καθόλου, 28 λίγο, 18 αρκετά, 14 πολύ και 2 πάρα πολύ.

Γράφημα 6: Πηγή ίδια επεξεργασία

Στην ένατη απάντηση, αύξηση των κοινωνικών προβλημάτων και της εγκληματικότητας, 64 απάντησαν καθόλου, 25 λίγο, 8 αρκετά, και 3 πολύ. Στην δέκατη απάντηση, αύξηση τιμής αγαθών και υπηρεσιών, 38 απάντησαν λίγο, 26 καθόλου, 25 αρκετά, 9 πολύ, και 3 πάρα πολύ. Στην ενδέκατη και τελευταία απάντηση, αλλοίωση του τοπικού χαρακτήρα, 54 ερωτηθέντες απάντησαν καθόλου, 30 λίγο, 10 αρκετά, και 5 πολύ.

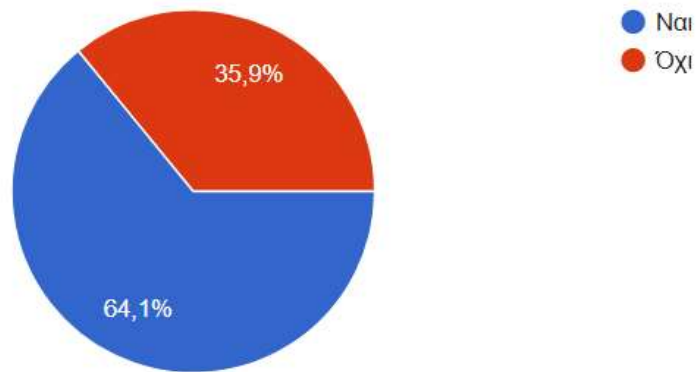

Γράφημα 7: Πηγή ίδια επεξεργασία

Στην δεύτερη ενότητα του ερωτηματολογίου εξετάζεται το ενδιαφέρον των συμμετεχόντων στο να συμμετέχουν σε μια διαδρομή.

Πριν διαβάσετε τον όρο της πολιτιστικής διαδρομής γνωρίζατε τι σημαίνει;

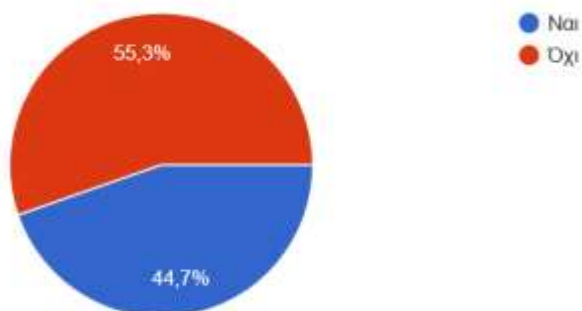
Στην παραπάνω ερώτηση που αφορούσε την έννοια της πολιτιστικής διαδρομής, το 64,1% των ερωτηθέντων απάντησαν θετικά, ενώ το 35,9% απάντησε ότι δε γνώριζε τον όρο της πολιτιστικής διαδρομής.

Γράφημα 8: Πηγή ίδια επεξεργασία

Έχετε πάρει μέρος σε κάποια πολιτιστική διαδρομή;

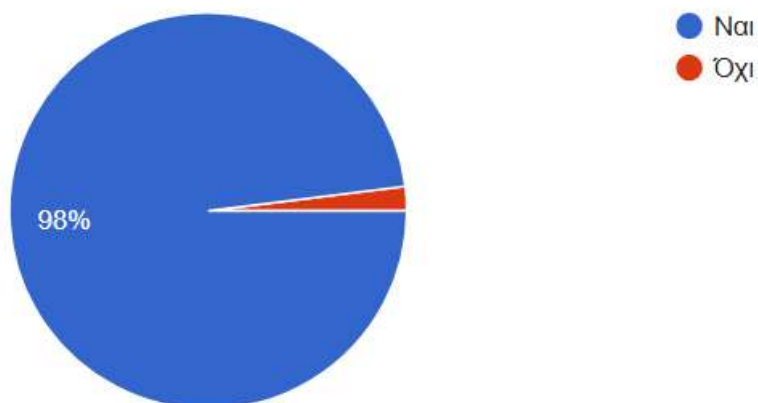
Το 55,3% του δείγματος απάντησε ότι δεν έχει πάρει μέρος και το 44,7% αντίστοιχα θετικά.

Γράφημα 9: Πηγή ίδια επεξεργασία

Θα σας ενδιέφερε να περιηγηθείτε σε κάποια πολιτιστική διαδρομή με τους σταθμούς/αξιοθέατα που αναφέρθηκαν παραπάνω, στον Δήμο Δίου-Ολύμπου;

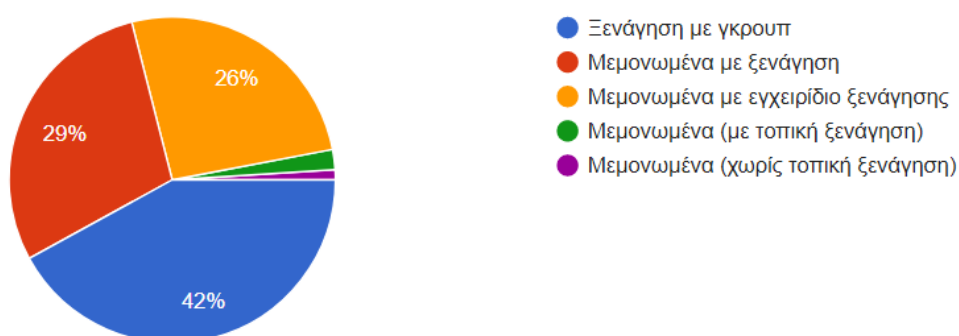
Σε αυτήν την ερώτηση η συντριπτική πλειοψηφία απάντησε θετικά με ποσοστό 98% και 2% αρνητικά.

Γράφημα 10: Πηγή ίδια επεξεργασία

Εάν απαντήσατε "Ναι", με ποιον τρόπο θα προτιμούσατε να την ακολουθήσετε;

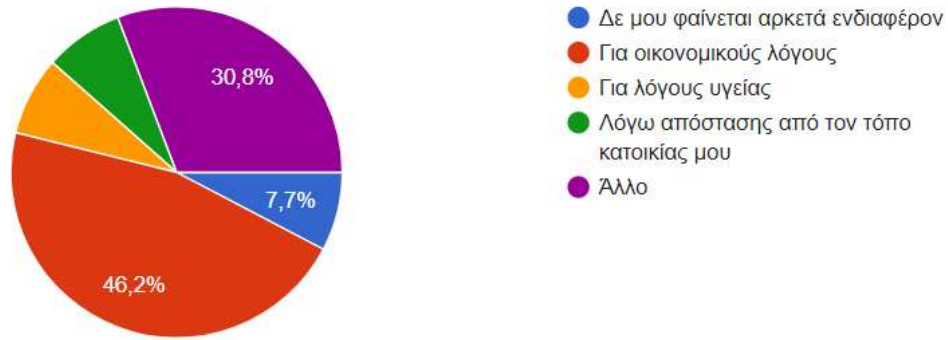
Το 42% των ερωτηθέντων απάντησε ότι θα ήθελε να ξεναγηθεί με γκρουπ, το 29% + 2% μεμονωμένα με ξεναγό, και το 26% + 1% μεμονωμένα με εγχειρίδιο ξενάγησης.

Γράφημα 11: Πηγή ίδια επεξεργασία

Εάν απαντήσατε Όχι, παρακαλώ αναφέρετε για ποιους λόγους δε θα συμμετείχατε σε μια διαδρομή

Το 46,2%(6) των ερωτηθέντων απάντησε ότι δεν θα συμμετείχε για οικονομικούς λόγους, το 30,8%(4) απάντησε άλλο, ενώ το 7,7%(1) απάντησε ότι δεν είναι αρκετά ενδιαφέρον, 7,7% (1) για λόγους υγείας, και 7,7% (1) λόγω απόστασης από τον τόπο κατοικίας μου.

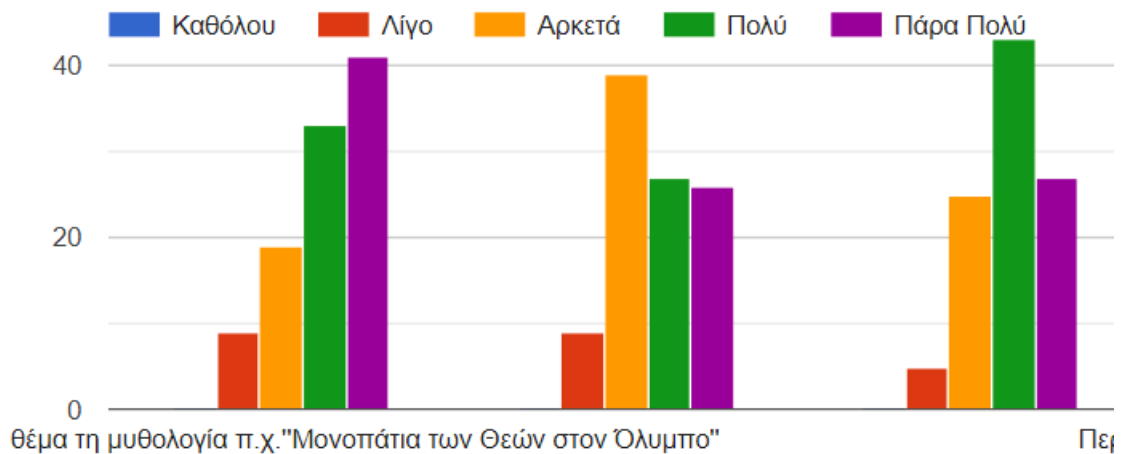
Γράφημα 12: Πηγή ίδια επεξεργασία

Εάν απαντήσατε Άλλο παρακαλώ προσδιορίστε :

- ✓ Για να γνωρίσω τον τόπο μου καλύτερα
- ✓ Γιατί είμαι κάτοικος
- ✓ Εργασία σε άλλο μέρος

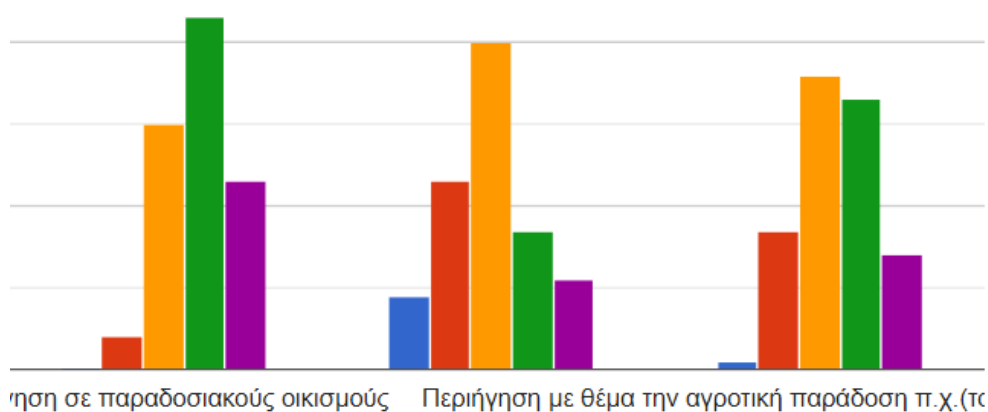
Παρακαλώ σημειώστε κατά πόσο θα σας ενδιέφερε να συμμετάσχετε στις παρακάτω διαδρομές: (παρακαλώ βάλτε ένα X σε κάθε σειρά)

Στους ερωτηθέντες δόθηκε μια σειρά από έξι απαντήσεις με θεματικές διαδρομές, προκειμένου να διερευνηθεί το ενδιαφέρον στις συμμετοχή σε αυτές. Για την εκτίμηση των απόψεων οι ερωτήσεις έγιναν με την κλίμακα Likert με δείκτες καθόλου, λίγο, αρκετά, πολύ, πάρα πολύ. Στην πρώτη απάντηση, περιήγηση με θέμα τη μυθολογία, 41 ερωτηθέντες απάντησαν πάρα πολύ, 33 πολύ, 19 αρκετά, και 9 λίγο. Στην δεύτερη απάντηση, περιήγηση σε αρχαιολογικούς και ιστορικούς χώρους, 39 απάντησαν αρκετά, 27 πολύ, 26 πάρα πολύ, και 9 λίγο. Στην τρίτη απάντηση, περιήγηση με θέμα την φυσική κληρονομιά, 43 απάντησαν πολύ, 27 πάρα πολύ, 25 αρκετά και 5 λίγο.

Γράφημα 13: Πηγή ίδια επεξεργασία

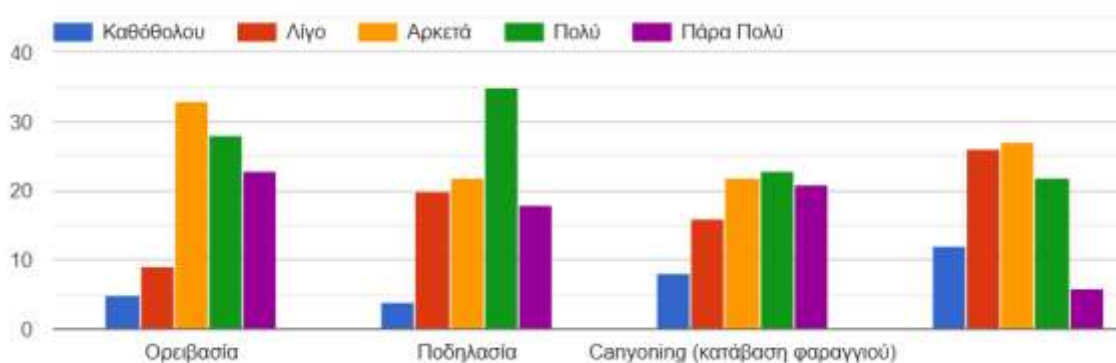
Στην τέταρτη απάντηση, περιήγηση σε παραδοσιακούς οικισμούς, 43 απάντησαν πολύ, 30 αρκετά, 23 πάρα πολύ, και 4 λίγο. Στην Πέμπτη απάντηση, περιήγηση σε θρησκευτικά κτήρια, 40 απάντησαν αρκετά, 23 λίγο, 17 πολύ, 11 πάρα πολύ, και 9 καθόλου. Στη έκτη απάντηση, περιήγηση με θέμα την αγροτική παράδοση, 36 απάντησαν αρκετά, 33 πολύ, 17 λίγο, 14 πάρα πολύ, και 1 καθόλου.

Γράφημα 14: Πηγή ίδια επεξεργασία

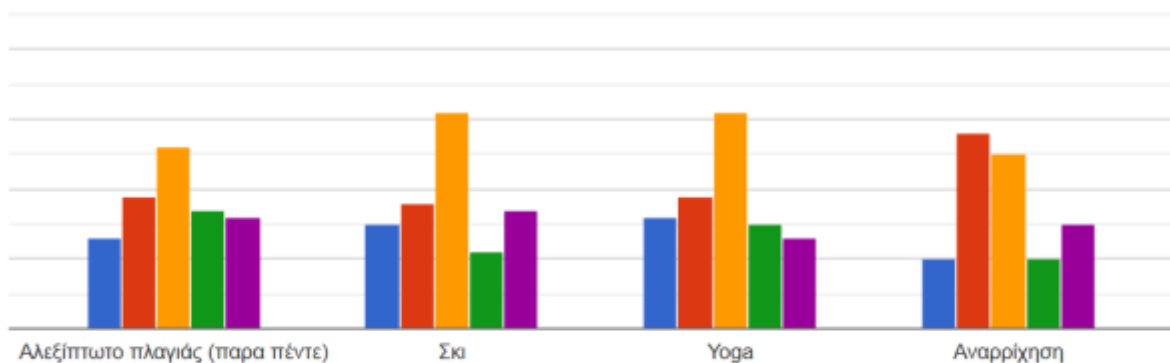
Οι πολιτιστικές διαδρομές εκτός από τους σταθμούς/αξιοθέατα, μπορούν να περιλαμβάνουν και βιωματικές δραστηριότητες. Παρακαλώ σημειώστε κατά πόσο θα σας ενδιέφερε να συμμετάσχετε σε αυτές: (παρακαλώ βάλτε ένα X σε κάθε σειρά)

Σε αυτήν την ερώτηση, στους ερωτηθέντες δόθηκε μια σειρά από απαντήσεις με εναλλακτικές δραστηριότητες, που θα μπορούν να πραγματοποιούν κατά την διάρκεια της διαδρομής, ώστε να διευρυνθεί το ενδιαφέρον για τη συμμετοχή σε αυτές. Στην πρώτη απάντηση, ορειβασία, 33 απάντησαν αρκετά, 28 πολύ, 23 πάρα πολύ, 9 λίγο, και 5 καθόλου. Στην δεύτερη απάντηση, ποδηλασία, 35 απάντησαν πολύ, 22 αρκετά, 20 λίγο, 18 πάρα πολύ, 4 καθόλου. Στην τρίτη απάντηση, canyoning (κατάβαση φαραγγιού), 23 απάντησαν πολύ, 22 αρκετά, 21 πάρα πολύ, 16 λίγο, και 8 καθόλου. Στην τέταρτη απάντηση, αγώνες ορεινού τρεξίματος, 27 απάντησαν αρκετά, 26 λίγο, 22 πολύ, 12 καθόλου, και 6 πάρα πολύ.

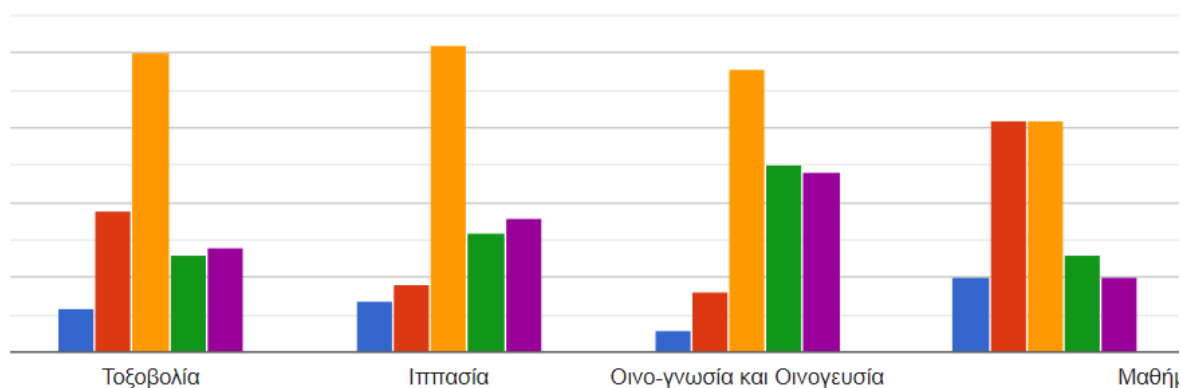
Γράφημα 15: Πηγή ίδια επεξεργασία

Στην πέμπτη απάντηση, αλεξίπτωτο πλαγιάς(παρά πέντε), 26 ερωτηθέντες απάντησαν αρκετά, 19 λίγο, 17 πολύ, 16 πάρα πολύ και 13 καθόλου. Στην έκτη απάντηση, σκι, 31 απάντησαν αρκετά, 18 λίγο, 17 πάρα πολύ, 15 καθόλου και 11 πολύ. Στην έβδομη ερώτηση, yoga, 31 απάντησαν αρκετά, 19 λίγο, 16 καθόλου, 15 πολύ και 13 πάρα πολύ. Στην όγδοη απάντηση, αναρρίχηση, 28 απάντησαν λίγο, 25 αρκετά, 15 πάρα πολύ, 10 πολύ και 10 καθόλου.

Γράφημα 16: Πηγή ίδια επεξεργασία

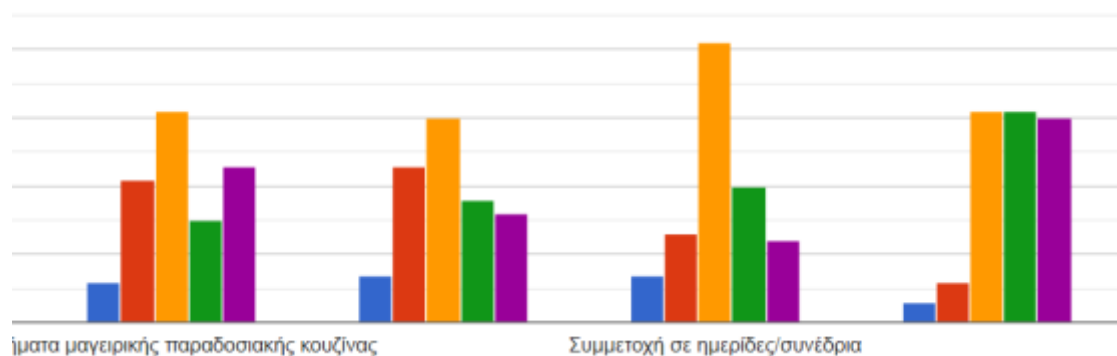
Στην ένατη απάντηση, τοξοβολία, 40 απάντησαν αρκετά, 19 λίγο, 14 πάρα πολύ, 13 πολύ και 6 καθόλου. Στην δέκατη απάντηση, ιππασία, 41 απάντησαν αρκετά, 18 πάρα πολύ, 16 πολύ, 9 λίγο και 7 καθόλου. Στην ενδέκατη απάντηση, οينو-γνωσία και οينوγευσία, 38 απάντησαν αρκετά, 25 πολύ, 24 πάρα πολύ, 8 λίγο και 3 καθόλου. Στην δωδέκατη απάντηση, συγκομιδή αγροτικών προϊόντων, 31 απάντησαν αρκετά, 31 λίγο, 13 πολύ, 10 πάρα πολύ και δέκα καθόλου.

Γράφημα 17: Πηγή ίδια επεξεργασία

Στην δέκατη τρίτη απάντηση, μαθήματα μαγειρικής παραδοσιακής κουζίνας, 31 απάντησαν αρκετά, 23 πάρα πολύ, 21 λίγο, 15 πολύ και 6 καθόλου. Στην δέκατη τέταρτη απάντηση, μαθήματα χορού, 30 αρκετά, 23 λίγο, 18 πολύ, 16 πάρα πολύ, 7 καθόλου. Στην δέκατη πέμπτη απάντηση, συμμετοχή σε ημερίδες συνέδρια, 40 απάντησαν αρκετά, 20 πολύ, 14 λίγο, 12 πάρα πολύ και 7 καθόλου. Στην δέκατη έκτη

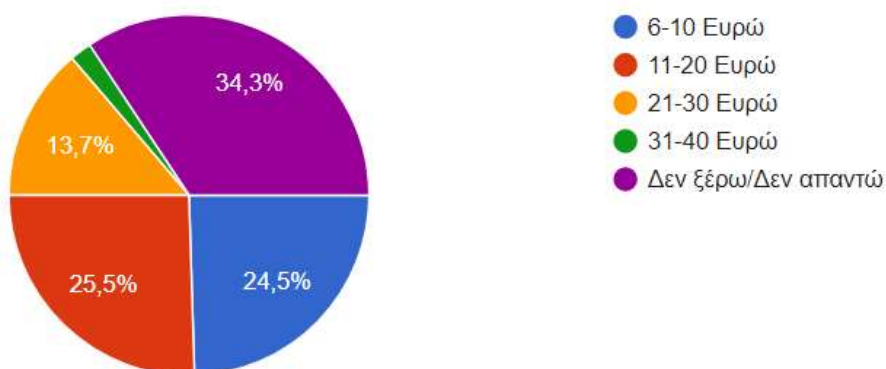
απάντηση που ήταν και η τελευταία, συμμετοχή σε φωτογραφήσεις στα αξιοθέατα της περιοχής, 31 απάντησαν αρκετά, 31 πολύ, 30 πάρα πολύ, 6 λίγο και 3 καθόλου.

Γράφημα 18: Πηγή ίδια επεξεργασία

Ποια θεωρείται πως είναι η ιδανική τιμή για μία πολιτιστική διαδρομή;

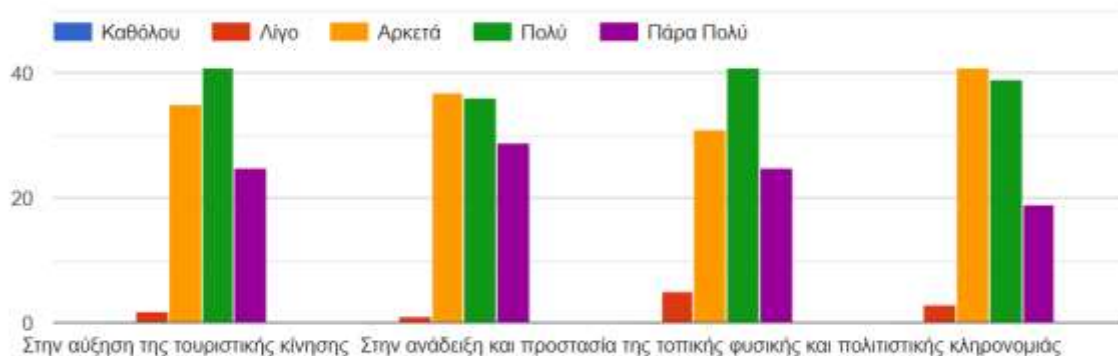
Στους ερωτηθέντες ζητήθηκε να απαντήσουν, ποια θα ήταν η ιδανική τιμή σε μια ενδεχόμενη συμμετοχή σε μια διαδρομή. Το 34,3% απάντησε δεν ξέρω δεν απαντώ, το 25,5% απάντησε 11-20 ευρώ, το 24,5% 6-10 ευρώ, το 13,7% 21-30 ευρώ και μόλις ένα 2% απάντησε 31-40 ευρώ.

Γράφημα 19: Πηγή ίδια επεξεργασία

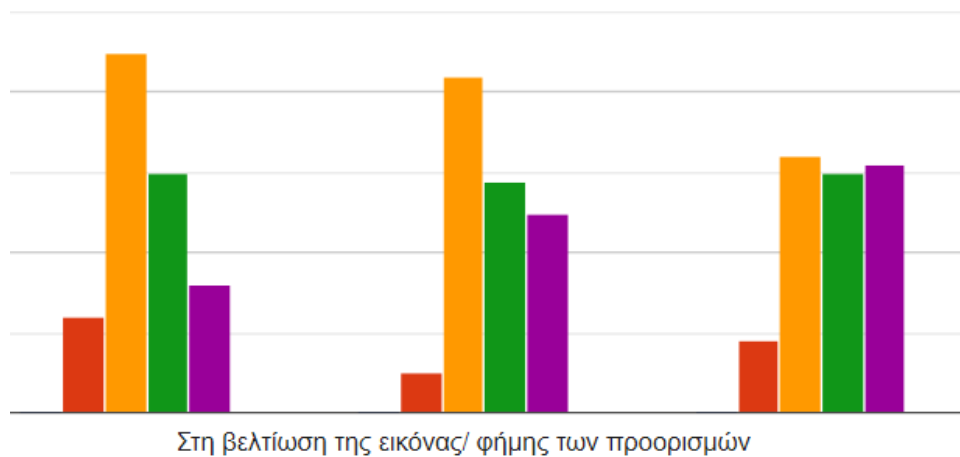
Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι οι παραπάνω πολιτιστικές διαδρομές που προτείνονται μπορούν να συμβάλουν: (παρακαλώ βάλτε ένα X σε κάθε σειρά)

Στους ερωτηθέντες δόθηκε μια σειρά από επτά απαντήσεις σχετικά με την συμβολή των πολιτιστικών διαδρομών στην εξεταζόμενη περιοχή. Για την εκτίμηση των απόψεων οι ερωτήσεις έγιναν με την κλίμακα Likert με δείκτες καθόλου, λίγο, αρκετά, πολύ, πάρα πολύ. Στην πρώτη απάντηση, αύξηση της τουριστικής κίνησης, 41 ερωτηθέντες απάντησαν πολύ, 35 αρκετά, 25 πάρα πολύ, και μόλις 2 άτομα απάντησαν λίγο. Στην δεύτερη απάντηση, ενίσχυση της τοπικής κοινωνίας, 37 απάντησαν αρκετά, 36 πολύ, 29 πάρα πολύ, και 1 λίγο. Στην τρίτη απάντηση, ανάδειξη και προστασία της τοπικής φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, 41 απάντησαν πολύ, 31 αρκετά, 25 πάρα πολύ, και 5 λίγο. Στην τέταρτη απάντηση, κατανόηση της τοπικής κουλτούρας από τους επισκέπτες, 41 απάντησαν αρκετά, 39 απάντησαν πολύ, 19 πάρα πολύ, και 3 λίγο.

Γράφημα 20: Πηγή ίδια επεξεργασία

Στην πέμπτη απάντηση, σύσφιξη σχέσεων μεταξύ τουριστών και τοπικού πληθυσμού, 45 ερωτηθέντες απάντησαν αρκετά, 30 πολύ, 16 πάρα πολύ, και 12 λίγο. Στην έκτη ερώτηση, βελτίωση της εικόνας/φήμης του προορισμού, 42 απάντησαν αρκετά, 29 πολύ, 25 πάρα πολύ και 5 λίγο. Στην έβδομη και τελευταία απάντηση, βελτίωση της εικόνας/φήμης της Ελλάδας στο εξωτερικό, 32 απάντησαν αρκετά, 31 πάρα πολύ, 30 πολύ, και 9 λίγο.

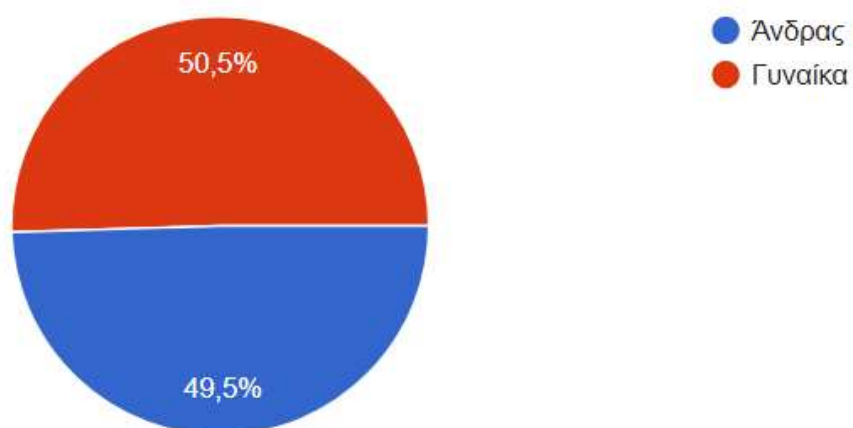

Γράφημα 21: Πηγή ίδια επεξεργασία

Δημογραφικά στοιχεία

Φύλο:

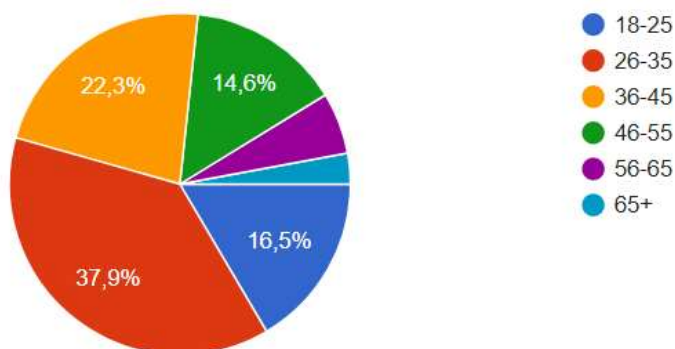
Στην τρίτη ενότητα εξετάζονται τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος. Από το δείγμα 110 ερωτηθέντων το 50,5% είναι γυναίκες και το 49,5% είναι άνδρες.

Γράφημα 22: Πηγή ίδια επεξεργασία

Ηλικία:

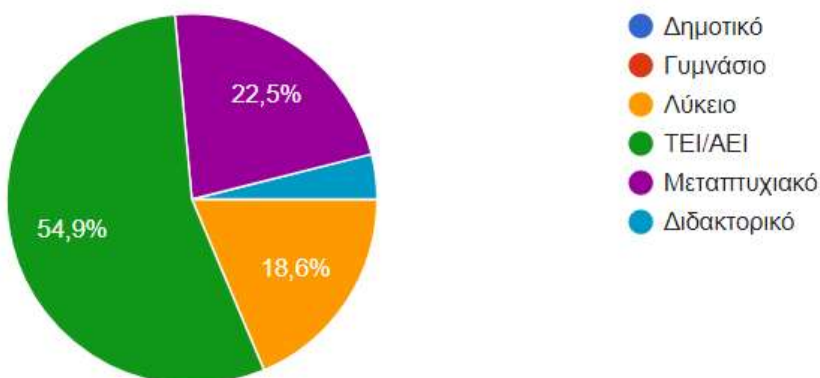
Όσον αφορά την ηλικία, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων με κατά μέσο όρο 37.9% είναι μεταξύ 26-35, και ακολουθούν με 22,3% οι ηλικίες 36-45, 16,5% είναι οι ηλικίες 18-25, 14,6% είναι οι ηλικίες 46-55, 5,8% ηλικίες 56-65 και το 2% 65 και άνω.

Γράφημα 23: Πηγή ίδια επεξεργασία

Μορφωτικό Επίπεδο:

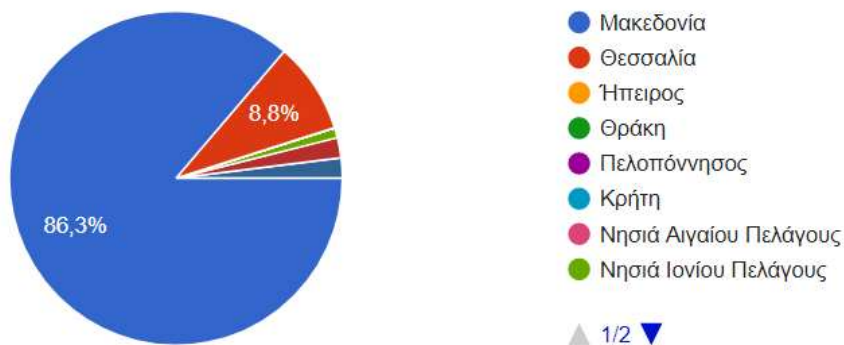
Η ερώτηση τέθηκε για να διερευνηθεί το επίπεδο εκπαίδευσης των ερωτηθέντων. Το μεγαλύτερο ποσοστό είναι πτυχιούχοι ΤΕΙ/ΑΕΙ με ποσοστό 54,9% ακολουθούν οι κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος με 22,5%, οι απόφοιτοι λυκείου με 18,6% τέλος το 3.9% έχει διδακτορικό τίτλο.

Γράφημα 24: Πηγή ίδια επεξεργασία

Περιοχή κατοικίας:

Η ερώτηση τέθηκε για να διερευνηθεί η περιοχή κατοικίας του δείγματος. Το μεγαλύτερο ποσοστό ανήκει στη περιοχή της Μακεδονίας με 86.3%, ακολουθεί η Θεσσαλία με 8.8%, η Στερεά Ελλάδα με 2%, μαζί με εξωτερικό 2%, και τα νησιά του Ιονίου Πελάγους με 1%.

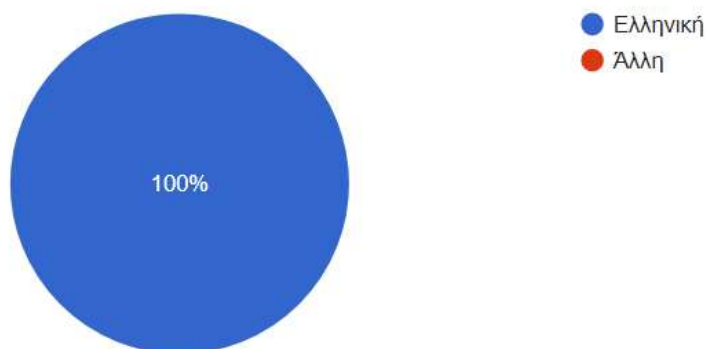
Γράφημα 25: Πηγή ίδια επεξεργασία

Εάν απαντήσατε Εξωτερικό παρακαλώ προσδιορίστε :

- ✓ Ηνωμένο Βασίλειο
- ✓ Γερμανία

Εθνικότητα:

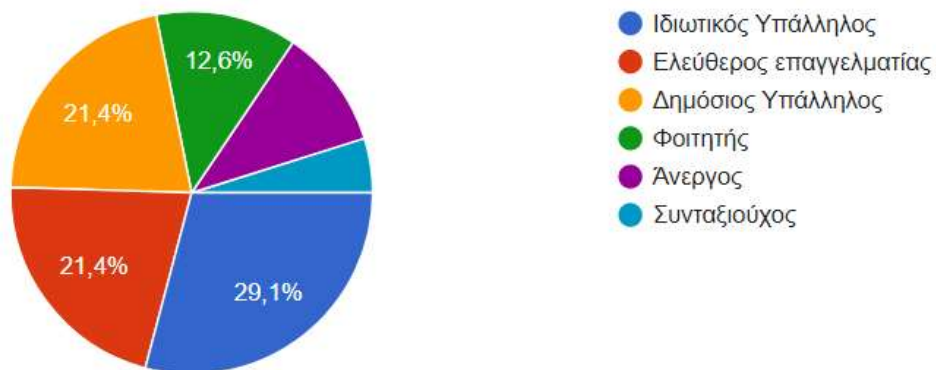
Η εθνικότητα του δείγματος είναι σε ποσοστό 100% ελληνική.

Γράφημα 26: Πηγή ίδια επεξεργασία

Επαγγελματική Ιδιότητα:

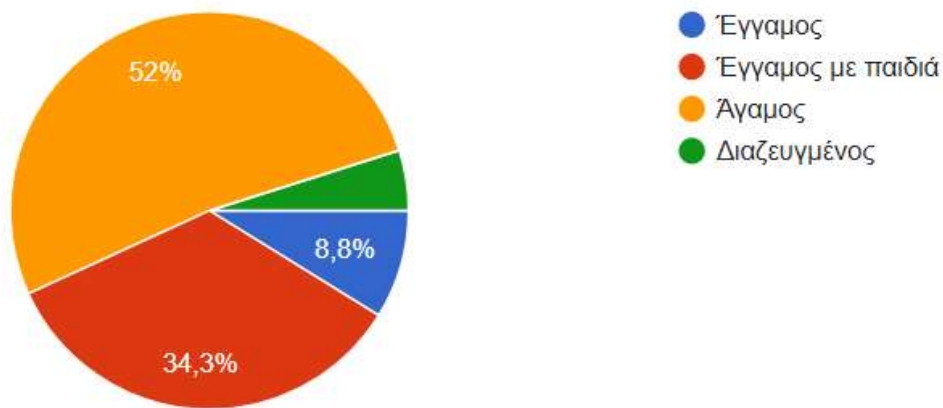
Η ερώτηση τέθηκε για να διερευνηθεί η επαγγελματική ιδιότητα του δείγματος. Το 29,1% εργάζεται στον ιδιωτικό τομέα. Το 21,4% εργάζεται στον δημόσιο τομέα, το 21,4% είναι ελεύθεροι επαγγελματίες. Το 12,6% είναι φοιτητές, το 10,7% είναι άνεργοι ενώ το 4% είναι συνταξιούχοι.

Γράφημα 27: Πηγή ίδια επεξεργασία

Οικογενειακή κατάσταση:

Σύμφωνα με τα στοιχεία του διαγράμματος το 52% του δείγματος ανήκει στην κατηγορία άγαμος, ακολουθεί με ποσοστό 34,3% η κατηγορία έγγαμος με παιδιά, το 8,8 η κατηγορία έγγαμος, και το 4,9% είναι διαζευγμένοι.

Γράφημα 28: Πηγή ίδια επεξεργασία

3.3.4 Συμπεράσματα ποσοτικής έρευνας

Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιαστούν τα γενικότερα συμπεράσματα που προέκυψαν από την βιβλιογραφικά ανασκόπηση και την ποσοτική έρευνα που διενεργήθηκε. Από την έρευνα διαπιστώθηκε ότι ο πολιτιστικός τουρισμός είναι μία από τις αναπτυσσόμενες μορφές τουρισμού και μπορεί να αποτελέσει δυναμική για έναν προορισμό και να επιφέρει κέρδος, ειδικά όταν συνδυαστεί με καλές πρακτικές όπως είναι οι πολιτιστικές διαδρομές. Οι πολιτιστικές διαδρομές στοχεύουν τουριστική ανάδειξη και ανάπτυξη μιας περιοχής, ενοποιώντας σε ένα πολιτιστικό δίκτυο στοιχεία και χώρους υλικής και άυλης πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.

Συμπέρασμα 1.

Όσον αφορά αντίληψη του δείγματος για τα βασικά στοιχεία που προσελκύουν τουρισμό στην περιοχή του δήμου Δίου Ολύμπου, ο φυσικός πλούτος φαίνεται να αποτελεί το σημαντικότερο στοιχείο για το οποίο επιλέγουν οι επισκέπτες την περιοχή. Και ακολουθεί το δίπτυχο ήλιος και θάλασσα. Σε μεγάλο βαθμό αυτό οφείλεται στον εθνικό δρυμό Ολύμπου, σε συνδυασμό με τις ακτογραμμές που δίνουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στη περιοχή.

Συμπέρασμα 2.

Όσον αφορά τη κατεύθυνση που θα πρέπει να έχει ο σχεδιασμός του εναλλακτικού τουρισμού, οι ερωτηθέντες θεωρούν ότι ο ορεινός, ο φυσιολατρικός και ο πολιτιστικός τουρισμός είναι οι κύριες εναλλακτικές μορφές τουρισμού που πρέπει να αναπτυχθούν. Οι παραπάνω κατευθύνσεις έχουν προοπτικές ανάπτυξης λόγω του πολιτιστικού και φυσικού πλούτου της περιοχής με κύριο στοιχείο τον Όλυμπο, τους αρχαιολογικούς χώρους και τους παραδοσιακούς οικισμούς.

Συμπέρασμα 3.

Το κύριο τουριστικό αξιοθέατο κατά την πεποίθηση των ερωτηθέντων είναι ο εθνικός δρυμός Ολύμπου και κοντά σε αυτόν οι αρχαιολογικοί χώροι που υπάρχουν στην περιοχή και οι παραδοσιακοί οικισμοί. Ενώ όταν ζητήθηκε η άποψη των ερωτηθέντων για άλλα στοιχεία που μπορούν να αποτελέσουν τουριστικό αξιοθέατο για τη περιοχή, στη πλειοψηφία υπέδειξαν στοιχεία που συνδεόταν με τον βουνό Όλυμπος. Ο Όλυμπος αποτελεί πόλο έλξης τουριστών και οι στρατηγικές τουριστικής ανάπτυξης και προβολής θα πρέπει να εστιάσουν σε αυτόν.

Συμπέρασμα 4.

Στην πλειοψηφία οι ερωτηθέντες πιστεύουν ότι η ανάπτυξη της περιοχής μπορεί να βασιστεί στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Αυτό σημαίνει ότι εντοπίζουν προοπτικές ανάπτυξης στους πολιτιστικούς και φυσικούς πόρους της περιοχής. Ενώ η πεποίθηση τους για τις συνέπειες του πολιτιστικού τουρισμού είναι θετικές αφού συμβάλλει σε μια σειρά από παράγοντες όπως αύξηση των θέσεων εργασίας, στην ενδυνάμωση του τοπικού πληθυσμού, στην ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ ντόπιων και τουριστών, στη διατήρηση και συντήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, στην επαγγελματική επιμόρφωση των ντόπιων αλλά και των επαγγελματιών, και στο οικονομικό απόθεμα της περιοχής. Οι απόψεις των ερωτηθέντων ταυτίζονται με την διεθνή βιβλιογραφία όπου ο πολιτιστικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από τις παραπάνω θετικές επιπτώσεις.

Συμπέρασμα 5.

Όσον αφορά την έννοια των πολιτιστικών διαδρομών, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων δεν τη γνώριζαν πριν διαβάσουν τον ορισμό, το μεγαλύτερο ποσοστό

δεν έχει συμμετάσχει σε μια τέτοια διαδρομή, ενώ θα ήθελαν να συμμετάσχουν σε ένα τέτοιο εγχείρημα στην περιοχή του δήμου Δίου Ολύμπου, αφού η συντριπτική πλειοψηφία απάντησε θετικά. Από τα στοιχεία των ερωτηθέντων προκύπτει ότι, παρόλο που δεν γνώριζαν τι είναι μια πολιτιστική διαδρομή, ένα τέτοιο εγχείρημα στην εξεταζόμενη περιοχή, θα εκδήλωνε σημαντικό ενδιαφέρον.

Συμπέρασμα 6.

Η θεματολογία της διαδρομής όπου οι ερωτηθέντες έδειξαν μεγαλύτερο ενδιαφέρον συμμετοχής, ήταν οι διαδρομές με μυθολογικό περιεχόμενο και οι διαδρομές που έχουν σχέση με τη φυσική κληρονομιά της περιοχής. Με άξονα τον εθνικό δρυμό Ολύμπου όπου συνδυάζει τα παραπάνω στοιχεία, μπορεί να πραγματοποιηθεί το παραπάνω εγχείρημα.

Συμπέρασμα 7.

Όσον αφορά τις συμπληρωματικές εναλλακτικές δραστηριότητες που μπορούν να πραγματοποιήσουν στη διαδρομή οι ερωτηθέντες απάντησαν θετικά με σημαντικότερη, τη συμμετοχή σε φωτογραφήσεις αξιοθέατων τη ποδηλασία, την ορειβασία και την οينو-γνωσία, οινογευσία. Με αυτό τον τρόπο φαίνεται να δημιουργούνται ευκαιρίες για τοπικές επιχειρήσεις που παρέχουν εναλλακτικές τουριστικές υπηρεσίες αλλά και για τις τοπικές επισιτιστικές επιχειρήσεις που προσφέρουν τοπικά προϊόντα.

Συμπέρασμα 8.

Όσον αφορά τον τρόπο ξενάγησης, οι περισσότεροι ερωτηθέντες απάντησαν ότι θα επιθυμούσαν να πραγματοποιήσουν τη διαδρομή μεμονωμένα, είτε με ειδικευμένο ξεναγό είτε με εγχειρίδιο ξενάγησης. Η παραπάνω απάντηση συνδέεται με τη βιβλιογραφία, όπου υποστηρίζει ότι η νέα τουριστική τάση χαρακτηρίζεται από επισκέπτες που ταξιδεύουν μόνοι τους, ενδιαφέρονται για την αυθεντικότητα του τόπου, τη γνώση και τις νέες εμπειρίες και γίνονται οι ίδιοι αρωγοί επικοινωνίας του τόπου, μέσω των κοινωνικών δικτύων.

Συμπέρασμα 9.

Όσον αφορά την πεποίθηση των ερωτηθέντων για τα αποτελέσματα μιας πολιτιστικής διαδρομής, δείχνει ότι μπορεί να αυξήσει την τουριστική κίνηση, να συμβάλει στην

τοπική οικονομία, στην ανάδειξη και προστασία της τοπικής και φυσικής κληρονομιάς, στη κατανόηση της τοπικής κουλτούρας από τους επισκέπτες και στη βελτίωση της εικόνας του προορισμού στο εξωτερικό. Η πεποίθηση των ερωτηθέντων συντάσσεται με άλλες έρευνες της διεθνούς βιβλιογραφίας (ευρωπαϊκές πολιτιστικές διαδρομές) όπου παρουσιάζουν τις ωφέλειες των διαδρομών στην ανάπτυξη, στην ανάδειξη, και στη προστασία μιας περιοχής.

Συμπέρασμα 10.

Τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος κατέδειξαν τα παρακάτω. Τα γυναικείο φύλο είναι μεγαλύτερο με ποσοστό 51,5% έναντι του ανδρικού που είναι 48,5%. Όσον αφορά την ηλικία του δείγματος μεγαλύτερο ποσοστό είναι ηλικίας 26-35 και ακολουθεί αυτό των 36-45 και 18-25. Το μορφωτικό επίπεδο του δείγματος είναι υψηλό αφού το μεγαλύτερο ποσοστό είναι απόφοιτοι ΑΕΙ-ΤΕΙ. Το προφίλ των ερωτηθέντων συντάσσεται με τη διεθνή βιβλιογραφία όπου χαρακτηρίζουν τους επισκέπτες με πολιτιστικό ενδιαφέρον να έχουν υψηλό μορφωτικό επίπεδο και να είναι μεσαίας ηλικίας. Στην πλειοψηφία τους μένουν στην περιοχή της Κεντρικής Μακεδονίας, αυτό σημαίνει ότι οι διαδρομές μπορούν να προσελκύσουν και εγχώριο τουρισμό, ενώ η εθνικότητα τους είναι ελληνική. Η επαγγελματική ιδιότητα του δείγματος στη πλειοψηφία είναι ιδιωτικοί, δημόσιοι υπάλληλοι και ελεύθεροι επαγγελματίες. Ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό δείχνει ότι δεν είναι παντρεμένοι.

Κεφάλαιο 4^ο

4.1 Γενικά συμπεράσματα-Προτάσεις

Μέσα από την έρευνα της παρούσα διπλωματικής εργασία προκύπτει το συμπέρασμα ότι η σύνδεση των δύο πυλώνων του πολιτισμού και του τουρισμού μπορούν να φέρουν μεγάλα οφέλη σε έναν προορισμό. Η διεθνή βιβλιογραφία αναφέρει το πολιτιστικό τουρισμό ως μια από της πιο αναπτυσσόμενες μορφές τουρισμού σε παγκόσμια εμβέλεια. Και αυτό γιατί μπορεί να δώσει μια δυναμική στην ανάπτυξη ενός προορισμού σε κοινωνικό οικονομικό επίπεδο. Αναπτύσσεται με αειφόρο ανάπτυξη ακόμη συμβάλει στη προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς ως πόλο τουριστικής έλξης, στην επιμήκυνση της εποχικότητας, στη δημιουργία θέσεων

εργασίας, στην ανάπτυξη σχέσεων τουριστών και ντόπιων, στη συντήρηση και διατήρηση μνημείων κ.α. Από την άλλη, ευκαιρία αποτελεί η τάση του σύγχρονου τουρίστα-περιηγητή που φεύγει από την ιδέα ήλιος και θάλασσα και στρέφεται σε πιο ειδικά ενδιαφέροντα που έχουν να κάνουν με την εμπειρία και την αυθεντικότητα μιας περιοχής.

Καλή πρακτική ανάπτυξης του δίπολου πολιτισμού-τουρισμού, αποτελούν οι πολιτιστικές διαδρομές. Η δικτύωση πολιτιστικών αγαθών(χώροι και στοιχεία υλική και άυλης πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς) και σύνδεση αυτών με την τουριστική αγορά, ως μοχλό ανάπτυξης μιας περιοχής. Στις διαδρομές ο τουρίστας δεν θα στέκεται στην απλή πληροφόρηση και ενημέρωση των πολιτιστικών αγαθών αλλά θα περνά στο στάδιο της εμπειρίας.

Η έρευνα κατέδειξε ως συγκριτικό πλεονέκτημα τον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου για την ανάπτυξη της περιοχής, την αντίληψη των φορέων για την ανάγκη προώθησης του σε συνδυασμό με τα πολιτιστικά στοιχεία της περιοχής, αναγνωρίζοντας τη σημασία που έχουν σε πολλαπλά επίπεδα, ξεφεύγοντας από το μοντέλο ήλιου και θάλασσα. Από την άλλη, το κοινό έδειξε μεγάλο ενδιαφέρον συμμετοχής σε μια ενδεχόμενη πολιτιστική διαδρομή.

Με βάση τα στοιχεία της έρευνας ο Όλυμπος αποτελεί το συγκριτικό πλεονέκτημα για την περιοχή του δήμου Δίου Ολύμπου σε συνδυασμό με άλλους πολιτιστικούς πόρους όπως είναι οι αρχαιολογικοί χώροι, οι παραδοσιακοί οικισμοί και οι εκκλησίες. Με άξονα το τόπο από τη μία, και τα χαρακτηριστικά του νέου τουρίστα από την άλλη, προτείνεται ο σχεδιασμός πολιτιστικών διαδρομών στην περιοχή του δήμου Δίου Ολύμπου όπου θα συνδέει σε ένα δίκτυο στοιχεία υλικής και άυλης πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς (εθνικός δρυμός Ολύμπου, οι αρχαιολογικοί χώροι, τα μουσεία, μοναστήρια και οι εκκλησίες, η τοπική γαστρονομία), με τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού και με τις τοπικές επιχειρήσεις. Ως αποτέλεσμα θα προσελκύσει το τουρίστες με κύριο ενδιαφέρον τη φύση και το πολιτισμό πέρα από τον ήλιο και θάλασσα.

Ωστόσο απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η σωστή στρατηγική που θα ακολουθήσει. Βασικοί άξονες σωστής στρατηγικής των διαδρομών είναι η δημιουργία ενός φορέα υλοποίησης, η εκπόνηση ενός επιχειρηματικού σχεδίου, ενός marketing plan, οι συνέργειες που θα δημιουργηθούν μεταξύ διαφόρων φορέων όπως τοπική

αυτοδιοίκηση, τοπικοί φορείς, επαγγελματίες του πολιτισμού και τουρισμού αλλά και της τοπικής κοινωνίας, η χάραξη και η σήμανση των διαδρομών, οι δράσεις προώθησης και προβολής, ο έλεγχος τη αποτελεσματικότητας και οι αρχές αειφορίας.

Εν κατακλείδι η δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών στην περιοχή του δήμου Δίου Ολύμπου θα συμβάλει στην ήπια ανάπτυξη της περιοχής, στη προσέλκυση τουριστών με ενδιαφέρον τη φύση και τον πολιτισμό, στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου δίνοντας μια νέα προοπτική ανάδειξης του τόπου.

Η παρούσα έρευνα μπορεί να πραγματοποιηθεί μελλοντικά σε δείγμα επισκεπτών του εξωτερικού, ώστε να γίνει δυνατή ή άντληση νέων στοιχείων, αντιλήψεων και τάσεων της τουριστικής αγοράς με εναλλακτικό-πολιτιστικό ενδιαφέρον με σκοπό τον ανασχεδιασμό και την όσον δυνατόν καλύτερη οργάνωση ενός τέτοιου εγχειρήματος για την τουριστική ανάδειξη και ανάπτυξη της περιοχής.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

ATLAS, (2007). ATLAS Cultural Tourism Survey. Summary Report 2007. Διαθέσιμο στο: <http://www.tram-research.com/atlas/ATLAS%20Cultural%20Tourism%20Survey%202007.PDF>

Briedenhann, J., & Wickens, E., (2004). Tourism routes as a tool for the economic development of rural areas-vibrant hope or impossible dream?. *Tourism management*, 25(1), pp.71-79.

Council of Europe, (2015). *Cultural Routes of the Council of Europe – Glossary*. Διαθέσιμο στο: http://www.culture-routes.net/sites/default/files/GLOSSARY_EN_0.pdf

Csapo, J.(2012). The Role and Importance of Cultural Tourism in Modern Tourism Industry, *INTECH*, pp.202-203

Graf, M., Popesku, J. (2016). Cultural Routes as Innovative Tourism Products and Possibilities of their Development, *International Journal of Cultural and Digital Tourism*, pp. Vol. 3(1), 24-44

ICOMOS, *Γενικές αρχές της Χάρτας*. Διαθέσιμο στο: https://www.icomos.org/charters/tourism_greek.pdf

ICOMOS, (2005). 5th Draft of the ICOMOS Charter on Cultural Routes. Διαθέσιμο στο: <https://www.icomos.org/xian2005/culturalroutes-draft.pdf>

Jovicic, D. (2016). Cultural tourism in the context of relations between mass and alternative tourism, *Current Issues in Tourism*, Vol. 19(6), pp. 605-612

Mayor of London, (2015). Take a Closer Look: A Cultural Tourism Vision for London, 2015-2-17, Report produced by the Greater London Authority and Creative Tourist Consultants.

Nagy, K., Piskoti, I. (2013). Individual and Social Marketing in Cultural Routes Operation, *International Conference on Marketing and Consumer Behavior*. Διαθέσιμο στο:

https://www.researchgate.net/publication/259495354_Individual_and_Social_Marketing_in_Cultural_Routes_Operation

Nagy, K. (2012). Heritage Tourism, Thematic Routes and Possibilities for Innovation. *Club of Economics in Miskolc*, pp. 46-53

Διαθέσιμο στο: https://www.researchgate.net/publication/235753224_Heritage_Tourism_Thematic_Routes_and_Possibilities_for_Innovation

Graf, M., Popesku, J. (2016). Cultural Routes as Innovative Tourism Products and Possibilities of their Development, *International Journal of Cultural and Digital Tourism*, pp. Vol. 3(1), 24-4

OECD, (2009). *The impact of culture on Tourism*. Paris: OECD

Ochoa, L., Gomez-Ullate, M., Kamara, A. (2016). *Cultural Management and Tourism in European Cultural Routes: from theory to practice*, Publishing: House of the Research and Innovation in Education Institute.

Richards, G. (2003). What is cultural tourism? In Van Maaren, A. (ed.) *Erfgoedvoor Toerisme*. National Contact Monumenten.

Richards, G. (2005). *Cultural Tourism in Europe*. CABI, Wallingford

Richards, G. (2011). Tourism Trends: Tourism, culture and cultural routes, *Impact of European Cultural Routes on SMEs' innovation and competitiveness*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, pp. 21-39.

Διαθέσιμο στο: https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/30424372/Tourism_trends_Greg_Richards.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1541068651&Signature=qIkcjNkZJuFXpT3tpsKE%2Bo5gLlw%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DTourism_trends_Tourism_culture_and_culture.pdf

Richards, G. (2018). Cultural Tourism: A review of research and trends, *Journal of Hospitality and Tourism Management*, pp. 1-24 Διαθέσιμο στο: https://www.researchgate.net/publication/326247209_Cultural_Tourism_A_review_of_recent_research_and_trends

Silberberg, T.(1995). Cultural tourism and business opportunities for museums and heritage sites, *Butterworth Heinemann*, pp. 361-365

Terzic, A. Bjeljic, Z. (2016). Cultural Routes – Cross-border Tourist Destinations within Southeastern Europe, *Forum geografic*, pp. 180-188 Διαθέσιμοστο: <http://forumgeografic.ro/2017/2156/>

Trofimov, A., (2015). *Wine Tourism: An Opportunity to Increase* ,Μεταπτυχιακή διατριβή, Universida de do Porto

Trono, A., Oliva, L. (2017), Cultural Tourism and Historical Routes. The Way of St Peter from Jerusalem to Rome Turismo cultural yrutashistóricas. El Camino de San Pedro de Jerusalén a Roma, *methaodosrevista de cienciasociale*, p.p 10-29 Διαθέσιμοστο: <https://www.methaodos.org/revista-methaodos/index.php/methaodos/article/viewFile/152/143>

Unesco, (2003). *Cultural Landscapes: the challenges of conservation*, Italy. Διαθέσιμοστο: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001329/132988e.pdf>

Wided, M. (2009). *Cultural Routes: An innovating tool for creative tourism*, Management International Conference, pp. 1841-1854 Διαθέσιμοστο:

<http://fenici.net/wp-content/uploads/2018/01/MIC2009-Majdoub.pdf>

WorldTourismOrganization, (2015). *Global Report on Cultural Routes and Itineraries*.

Zedkova, A., Kajzar, P. (2013). Cultural Destinations as one of the most important Generators of Tourism, *Scientific Papers of the University of Pardubice. Series D, Faculty of Economics & Administration*, Vol. 20(29), pp. 191-202

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Αναστασιάδου, Δ. (2016). *Στρατηγικές του Πολιτιστικού Τουρισμού*, Αθήνα, ΕΚΠΑ

Αναστασιάδου, Δ. (2016). *Τεχνικές επικοινωνίας και μάρκετινγκ για την προώθηση των πολιτιστικών αποθεμάτων*, Αθήνα, ΕΚΠΑ

Ανδριώτης, Κ. (2003). Ο εναλλακτικός τουρισμός και τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά του, *ΤΟΠΟΣ Επιθεώρηση Χωρικής Ανάπτυξης, Σχεδιασμού και Περιβάλλοντος*, σσ.139-154

Ανδριώτης, Κ. (2008). *Αειφορία και Εναλλακτικός Τουρισμός*, Αθήνα, Εκδόσεις Σταμούλη.

Αντωνιάδου, Σ., Μαυραγάνη, Ε., Πούλιος, Ι. (2015). *Πολιτισμός και προοπτική: Η σημασία της στρατηγικής σε τέσσερις τομείς του πολιτισμού*, Αθήνα, Εκδόσεις Καστανιώτη.

Βαρβαρέσος, Σ. (2000). *Τουρισμός έννοιες, μεγέθη, δομές*, Αθήνα, Εκδόσεις Προπομπός.

Βερνίκος, Ν., Δασκαλοπούλου, Σ., Μπαντιμαρούδης, Φ., Μπουμπάρης, Ν., Παπαγεωργίου, Δ. (2005). *Πολιτιστικές βιομηχανίες: Διαδικασίες, Υπηρεσίες, Αγαθά*, Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική.

Γκατζιάς, Γ, Κορρές, Γ. (2011). *Πολιτιστική Οικονομία και Χορηγίες: Οικονομική Διαχείριση και Ανάπτυξη Πολιτισμικών Μονάδων*, Πάτρα, ΕΑΠ.

Δημητσάντου-Κρεμέζη, Α. *Η αναθεωρημένη Χάρτα του Πολιτιστικού Τουρισμού και τα άρθρα που διασφαλίζουν την αρχιτεκτονική κληρονομιά* Διαθέσιμο στο:

http://library.tee.gr/digital/books_notee/book_59509/book_59509_dimitsantou.pdf

Διάζωμα, (2015). Μελέτη: Οργάνωση της συμμετοχής της τοπικής οικονομίας της Ηπείρου στην Πολιτιστική Διαδρομή στα αρχαία θέατρα της Ηπείρου 2017 β' μέρος. Αθήνα. Διαθέσιμο στο: http://www.diazoma.gr/site-assets/Meleti-Politistikis_Diadromis_Arhaiwn_theatrwn_tis_Ipeirou__Topiki_Oikonomia.pdf

Διάζωμα, (2015). *Μελέτη Υποβάθρου: Πιθανολογούμενα Έσοδα της Πολιτιστικής Διαδρομής*. Αθήνα. Διαθέσιμο στο: http://www.diazoma.gr/site-assets/Meleti_Politistikis_Diadromis_Theatrwn_Ipeirou.2015.-pdf-1.pdf

Δρακωνάκη, Μ. (2016). *Η σημασία της τοπικής κληρονομιάς για την τοπική ανάπτυξη: Η περίπτωση των πολιτιστικών διαδρομών στην Περιφερική Ενότητα Ηρακλείου*, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας., Βόλος.

Εξαρχος, Γ. και Καραγιάννης, Σ. (2004). *Αγροτουρισμός: Μοχλός για την ανάπτυξη της υπαίθρου*. Κρήτη, Κέντρο Τεχνολογικής Έρευνας Κρήτης.

ΙΝΣΕΤΕ. (2015). *Μελέτη αναβάθμισης του προϊόντος: Πολιτιστικός Τουρισμός μέσω εργαλείων ΕΣΠΑ*. Διαθέσιμο στο: http://www.insete.gr/Portals/0/meletes-INSETE/06/2015_Politistikos_Tourismos.pdf

Καραβασίλη, Μ, Μικελάκης, Ε. Πολιτιστικές Διαδρομές: Προς μια ερμηνευτική του πολιτιστικού τοπίου με αναπτυξιακή προοπτική, *Αρχαιολογία και Τέχνες*, σ. σ 82-86

Κοκκώσης, Χ, Τσάρτας, Π. (2001). *Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον*, Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική.

Κοκκώσης, Χ, Τσάρτας, Π. (2011). *Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού*, Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική.

Κονσολά, Ν, (1994). *Η Διεθνής προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.

Κονσολά, Ν. (2006). *Πολιτιστική Ανάπτυξη και Πολιτική*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.

Κονσολά, Ν. (2013) *Στρατηγικό Σχέδιο Πολιτιστικού Τουρισμού για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου*. 11^ο Τακτικό επιστημονικό συνέδριο Αγροτική οικονομία, ύπαιθρος χώρος, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, Πάτρα 14-15 Ιουνίου

Κουρή, Μ. (2008), *Πολιτιστικό μάρκετινγκ: Εστιάζοντας στον άνθρωπο*. Διαθέσιμο στο: http://cris.teiep.gr/jsui/bitstream/123456789/1260/1/politistikiki_003.pdf

Κώστας, Γ., Υφαντίδου, Γ. (2015). *Η ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού*, Εκδόσεις Κάλλιπος. Διαθέσιμο στο: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/4256>

Κωστάκης, Μ. (2003). *Τουρισμός-Πολιτισμός η διεθνή εμπειρία*, Συνέδριο Πολιτιστικός Τουρισμός και Ανάπτυξη, Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης, Ινστιτούτο Επιμόρφωσης, Μάιος.

Λαγουμιντζής, Γ., Βλαχόπουλος, Γ., Κουτσογιάννης, Κ. (2015). *Μεθοδολογία της Έρευνας στις Επιστήμες Υγείας*, Εκδόσεις Κάλλιπος.

Διαθέσιμο στο: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/5356>

Λάππα, Α. (2016). *Διαχείριση πολιτισμικής κληρονομιάς: η περίπτωση των μεταβυζαντινών και νεότερων κοσμικών μνημείων στην Αρκαδία*, Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Χαροκόπειο.

Μακρυγιώργου, Σ. (2016). *Το πλαίσιο ανάπτυξης του πολιτιστικού τουρισμού και η σύνδεσή του με τα συνέδρια: η περίπτωση του αρχαιολογικού χώρου της Δήλου και των μουσείων της Μυκόνου*, Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Μάλλιος, Γ. (2011), *Μύθος και ιστορία: Η περίπτωση της αρχαίας Μακεδονίας*, Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Αριστοτέλειο.

Μαλλούχου Tufano, Φ. (2016). *Προστασία και Διαχείριση Μνημείων*, Εκδόσεις Κάλλιπος. Διαθέσιμο στο: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/6466>

Ματζούκας, Σ. (2007) Ποιοτική έρευνα σε έξι εύκολα βήματα Η επιστημολογία, οι μέθοδοι και η παρουσίαση, *Νοσηλευτική*, 46(1), σελ. 88-98

Μπαντιμαρούδης, Φ. (2011). *Πολιτιστική Επικοινωνία*, Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική.

Παπαγεωργίου, Α. (2010). Ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού μέσω του μάρκετινγκ-μάνατζμεντ φορέων, οργανισμών και τουριστικών επιχειρήσεων: η περίπτωση του Νομού Μεσσηνίας, Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Πάντειο

Παπαγεωργίου, Μ. Γκαντούνα. (2012). *Πολιτιστικός Τουρισμός και πολιτιστικές διαδρομές : Κατευθύνσεις σχεδιασμού σε τοπική κλίμακα μέσα από την περίπτωση του Δήμου Ελασσόνας*, Αθήνα, Citybranding: Πόλεις και Πολιτικές. Διαθέσιμο σε: https://www.citybranding.gr/2012/12/blog-post_19.html

Παππάς, Ν., (2008). *Τουρισμός: περιβάλλον-πολιτισμός-τουρισμός περιφερειακή ανάπτυξη*, Εκδόσεις Ινστιτούτο Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ).

Πουλάκη-Παντερμαλή, Ε. (2013). *Μακεδονικός Όλυμπος: Μύθος-Ιστορία-Αρχαιολογία*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις: ΚΖ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων

Πούλιος, Ι., Αλιβιζάτου, Μ., Αραμπατζής, Γ., Γιαννακίδης, Α., Καραχάλης, Ν. Μάσχα, Ε., Μούλιου, Μ., Παπαδάκη, Μ., Προσύλης, Χ., Τουλούπα, Σ. (2015). *Πολιτισμική διαχείριση, τοπική κοινωνία και βιώσιμη ανάπτυξη*, Εκδόσεις Κάλλιπος. Διαθέσιμο στο: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/2394>

Σφακιανάκης, Μ. (2000). *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού*, Αθήνα, Εκδόσεις Έλλην.

Σπανός, Β. (2017). *Συμμετοχή κατοίκων και φορέων στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και στην τοπική ανάπτυξη στο πλαίσιο του πολιτιστικού τουρισμού*, Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Τσάρτας, Π., (1989). *Κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στο Νομό των Κυκλάδων και ιδιαίτερα στα νησιά Ίος και Σέριφος κατά την περίοδο 1950-1980*, Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Πάντειο.

Τσιπλητάρης, Α., Μπαμπάλης, Θ. (2006). *Δέκα Παραδείγματα Μεθοδολογίας Επιστημονικής Έρευνας: Απο τη θεωρία στην πράξη*, Αθήνα, Εκδόσεις Ατραπός.

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, (2013). *Πράσινες Πολιτιστικές Διαδρομές*. Διαθέσιμο στο: https://www.culture.gr/DocLib/g_51062.pdf

Χαλικιάς, Μ., Μανωλέσου, Α., Λάλου, Π. (2015). *Μεθοδολογία Έρευνας και Εισαγωγή στη Στατιστική Ανάλυση Δεδομένων με το IBM SPSS STATISTICS*, Εκδόσεις Κάλλιπος. Διαθέσιμο στο: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/5075>

Χρήστου, Ε. (1999). *Έρευνα Τουριστικής Αγοράς*, Αθήνα, Εκδόσεις Interbooks.

Ηλεκτρονικές Πηγές

Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά της Ελλάδας, Διαθέσιμο στο:

<http://ayla.culture.gr/>

Αρχαιολογικός Χώρος Λειβήθρων, Διαθέσιμο στο:

<https://www.leivithrapark.gr>

Γενικός Τουριστικός Οδηγός του Νομού Πιερίας, Διαθέσιμο στο:

<http://pieria-tourism.gr/index.html>

Διάζωμα, Διαθέσιμο στο:

<http://www.diazoma.gr/>

Δίον: Αρχαιολογικό Πάρκο, Διαθέσιμο στο:

<http://www.ancientdion.org/>

Δρόμοι της Ελιάς, Διαθέσιμο στο:

<https://olivetreeroute.gr/cultural-routes-el/itineraries-el/>

Ελληνικό ICOMOS, Διαθέσιμο στο:

<https://www.icomoshellenic.gr/>

Ναυτικό Μουσείο Λιτοχώρου, Διαθέσιμο στο:

<http://nmlitohorou.gr/>

Πανεπιστήμιο Κύπρου, Διαθέσιμο στο:

<http://www.ucy.ac.cy/pakepe/el/research-services/research-kind>

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Διαθέσιμο στο:

http://odysseus.culture.gr/h/3/gh3540.jsp?obj_id=2508CouncilofEurope

Council Of Europe, Διαθέσιμο στο:

<https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/about>

Roshan Cultural Heritage Institute, Διαθέσιμο στο:

<http://www.roshan-institute.org/474551>

UNESCO, Διαθέσιμο στο:

<http://www.unesco-hellas.gr/gr/default.htm>

Visit Dion Olympus, Διαθέσιμο στο:

<http://www.visitdionolympus.gr/>

WorldTourism Organization (UNWTO), Διαθέσιμο στο:

Παράρτημα

Προτεινόμενες Διαδρομές

1. Εκπόνηση Σχεδίου (masterplan)

Ιδέα των διαδρομών

Η περιοχή του Δίου Ολύμπου διαθέτει μία πλούσια ιστορική, μυθολογική, αρχαιολογική, φυσική, θρησκευτική, λαογραφική και γαστρονομική κληρονομιά όπου αν συνδεθούν όλα τα στοιχεία μαζί μπορούν να δημιουργήσουν ένα σύγχρονο τουριστικό-πολιτιστικό προϊόν.

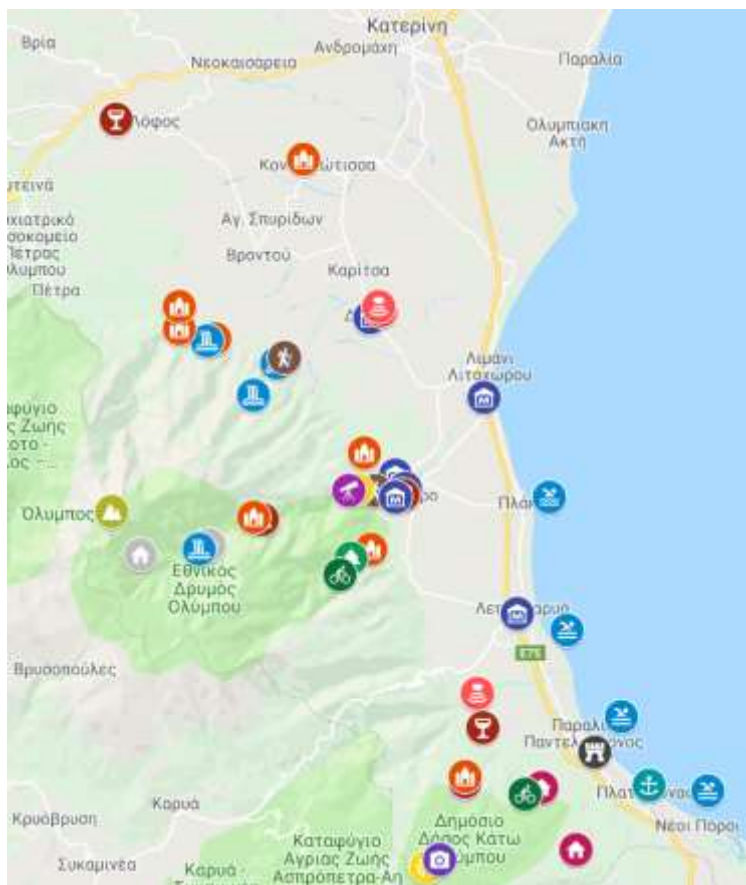
Ο Όλυμπος είναι ο σημαντικότερος πόλος έλξης για την περιοχή, του οποίου το όνομα εκφράζει ολόκληρη τη περιοχή. Ο Όλυμπος είναι το ψηλότερο βουνό της Ελλάδας (2917μ.), γνωστό παγκοσμίως κυρίως για τη μυθολογία, την ιστορία αλλά και τη πλούσια χλωρίδα και πανίδα του. Είναι μια περιοχή ιδιαίτερης βιοποικιλότητας. Γεωλογικά αποτελείται από μια συνεχή ανθρακική ιζηματογενή σειρά ασβεστόλιθων, η ηλικία η οποία αυξάνει με το υψόμετρο και διαφοροποιείται από 40 έως 225 εκατομμύρια χρόνια. Στον Όλυμπο υπάρχουν πάνω από 1700 είδη φυτών, που αποτελούν το 25% της ελληνικής χλωρίδας και μεταξύ αυτών 23 είναι τοπικά ενδημικά και συναντούν μόνο στον Όλυμπο. Έχουν καταγραφεί 32 είδη θηλαστικών, στα οποία περιλαμβάνονται το αγριοκάτσικο, το ζαρκάδι, το αγριογούρουνο, η αγριόγατα, το κουνάβι, η αλεπού, ο σκίουρος κ.α. και 108 είδη πτηνών. Για την προστασία της μοναδικής αυτής κληρονομιάς, ανακηρύχθηκε ήδη από το 1938 ως ο πρώτος Εθνικός Δρυμός της Ελλάδας. Το 1981, η UNESCO κήρυξε τον Όλυμπο Απόθεμα της Βιόσφαιρας (Μπλιώνης, 2002).

Στην περιοχή υπάρχει ιστορικό και αρχαιολογικό ενδιαφέρον λόγω των αρχαιολογικών χώρων του Δίου, των Λειβήθρων, και του Μεσαιωνικού κάστρου του Πλαταμόνα. Υπάρχει θρησκευτικό ενδιαφέρον λόγω των μοναστηριών και των πολλών εκκλησιών. Επιπλέον ενδιαφέρον προσελκύουν οι Παραδοσιακοί Οικισμοί της περιοχής για την αρχιτεκτονική τους σε συνδυασμό με την τοπική γαστρονομία. Μεταξύ άλλων υπάρχει πολιτιστικό ενδιαφέρον λόγω του φεστιβάλ Ολύμπου που πραγματοποιούνται κατά τους θερινούς μήνες μουσικές συναυλίες και θεατρικές

παραστάσεις και αθλητικό ενδιαφέρον λόγω των γεγονότων, όπως οι ορεινοί αγώνες του Olympus Marathon, και του Χειμωνιάτικου Ενιπέα. Ακόμη αξίζει να σημειωθεί ότι η περιοχή είναι πλούσια σε αγροδιατροφικά προϊόντα τα οποία παράγει. Κάποια τοπικά προϊόντα είναι το ακτινίδιο, το κάστανο, το κεράσι, το τσάι, και το κρασί.

Για την σύνδεση όλων αυτών των στοιχείων προτείνεται ο σχεδιασμός μεικτών πολιτιστικών διαδρομών, που θα συνδέει σημεία υλικής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς. Σκοπός είναι η εκ νέου ανάδειξη, και αξιοποίηση των πολιτιστικών πόρων της περιοχής Δίου Ολύμπου προσφέροντας ποικιλία εναλλακτικών πολιτιστικών επιλογών στους επισκέπτες αλλά και στην τοπική κοινωνία.

Χάρτης συνολικής απεικόνισης πολιτιστικών πόρων

Υπόμνημα σήμανσης στους χάρτες ενδεικτικών πόλων ενδιαφέροντος με αλφαβητική σειρά

			
Αμπελώνας/Οινοποιία	Αρχαιολογικός χώρος/Αρχαίο Θέατρο	Δάσος	Εθνικός Δρυμός Ολύμπου
			
Εκκλησίες/Μοναστήρια/Ξωκλήσια	Θέα	Κάστρο	Καταρράκτης/Σημείο ενδιαφέροντος
			
Καταφύγιο	Κολύμβηση	Μαρίνα	Μουσείο/Πολιτιστικός Οργανισμός
			
Παραδοσιακοί Οικισμοί	Πεζοπορία	Ποδηλασία	Σπήλαιο
			
Σχολείο	Φωτογράφιση		

1^η Διαδρομή: Ο Μύθος στο φαράγγι του Ενιπέα

Χάρτης Διαδρομής: Πηγή ίδια επεξεργασία, Google Maps

Άξονας Φυσιολατρικού-Προσκυνηματικού-Ιστορικού-Μυθολογικού-Γαστρονομικού Τουρισμού

1^{ος} Κέντρου Πληροφόρησης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου

2^{ος} Μύλοι

3^{ος} Καταρράκτης του Δία

4^{ος} Άγιο Σπήλαιο

5^{ος} Παλαιά μονή Αγίου Διονυσίου

6^{ος} Διπλός καταρράκτης Ενιπέα

7^{ος} Πριόνια

1^{ος} σταθμός Η πρώτη διαδρομή ξεκινά από το Λιτόχωρο, ο επισκέπτης μπορεί να επισκεφτεί το Κέντρο Πληροφόρησης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, εκεί έχει τη δυνατότητα να ξεναγηθεί ως προς το φυσικό περιβάλλον του βουνού, να μάθει για την ιστορία του, την κατάσταση, τις απειλές και να πραγματοποιήσει μια πρώτη εικονική ανάβαση. Ο επισκέπτης θα να είναι όσο το δυνατόν περισσότερο ενημερωμένος και ευαισθητοποιημένος πριν ξεκινήσει για την διαδρομή.

2^{ος} σταθμός η περιοχή Μύλοι στο Λιτόχωρο, μια περιοχή με παλιούς νερόμυλους. Είναι μια από τους εισόδους στον Εθνικό Δρυμό, και από εκεί ξεκινάει το διεθνές μονοπάτι ορειβατικών διαδρομών E4.

3^{ος} σταθμός το Άγιο Σπήλαιο, βρίσκεται μέσα σε ένα καταπράσινο τοπίο, όπου κατά την παράδοση ασκήτησε ο Άγιος Διονύσιος, εκεί ρέει αγίασμα το οποίο ο επισκέπτης μπορεί να πιεί.

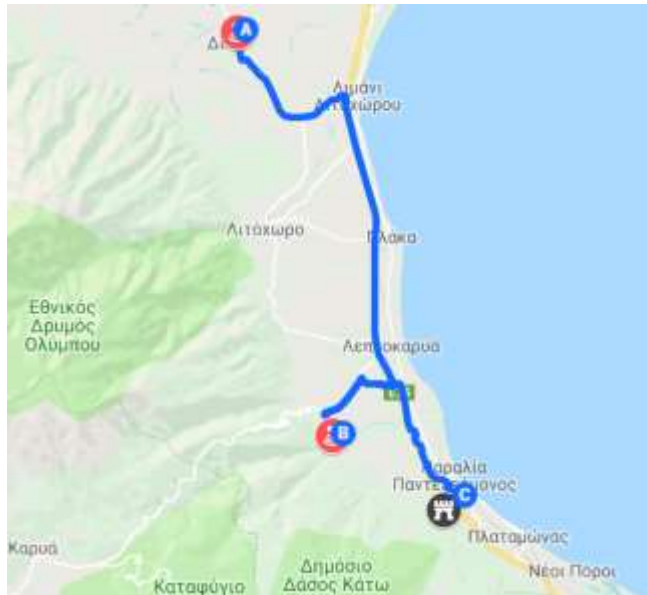
4^{ος} σταθμός Παλαιά μονή Αγίου Διονυσίου. Η παλαιά Μονή ιδρύθηκε το 16^ο αιώνα από τον Άγιο Διονύσιο εν Ολύμπω. Η σημαντικότητα του μνημείου έγκειται στην εκκλησιαστική, εθνική και κοινωνική δράση της Μονής. Σ' αυτήν ο γνωστός οπλαρχηγός Καρατάσος συσκέφθηκε με άλλους οπλαρχηγούς και πήρε την απόφαση της καθόδου στη Νότια Ελλάδα, μετά την αιματηρή κατάπιξη της επανάστασης του 1821 στη Μακεδονία, όπου στάθηκε αρωγός του Θ. Κολοκοτρώνη στον αγώνα του κατά του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο. Χρησίμευε ως στρατόπεδο των αγωνιστών σ' όλες τις κατά καιρούς επαναστάσεις. Γι' αυτό και το 1828 πυρπολήθηκε από τους Τούρκους λόγω της ενεργού βοήθειας που επεδείκνυε στους οπλαρχηγούς. Ακόμη εθνική δράση ανέλαβε και κατά την επανάσταση του Ολύμπου το 1878 και κατά τον ατυχή πόλεμο του 1897, προσφέροντας καταφύγιο στον καπετάν Ματαπά. Ακόμη λειτούργησε και ως σχολείο, σχολικά εγχειρίδια του οποίου διασώζονται μέχρι και σήμερα στο σκευοφυλάκιο της. Η εθνική της δράση συνεχίστηκε και στα νεότερα χρόνια, επί Γερμανικής κατοχής, με αποτέλεσμα να ανατιναχθεί εκ θεμελίων από τα γερμανικά στρατεύματα (VisitDionOlympus).

5^{ος} σταθμός Ο Διπλός καταρράκτης Ενιπέα. Κατά την μυθολογία ο Ενιπέυς ήταν ο ωραιότερος από όλους τους θεούς γιος του Ωκεανού, και της Τηθύος. *Κατά τον Όμηρο η Τυρώ κόρη του Θεσσαλού Σαλμωνέως και της Αλκιδίκης ερωτεύτηκε τον Ενιπέα και συχνά κατέβαινε στις όχθες του και θρηνούσε πάνω από τα νερά του, γιατί ο έρωτας της ήταν χωρίς ανταπόδοση. Όταν ο Θεός Ποσειδώνας είδε την Τυρώ την ερωτεύτηκε, όταν όμως κατάλαβε ότι ήταν ερωτευμένη και δεν τον δεχόταν ζύπνησε η ζήλια και ο πόθος μέσα του. Έτσι πήρε τη μορφή του Ενιπέως και ξεγέλασε την Τυρώ. Από την ένωση προέκυψαν δυο παιδιά ο Πελίας και ο Νηλέας τα οποία η μητέρα εγκατέλειψε μέσα στη σκάφη της μπουγάδας στις όχθες ποταμού. Εκεί τα άκουσε ένας βοσκός που πήγε να ποτίσει τα ζώα του όπου τα πήρε και τα μεγάλωσε με τη γυναίκα του (Μάλλιος, 2011).* Σε αυτό το σταθμό εξηγείται ο συμβολισμός του μύθου, τα μηνύματα που περνάει και η σύνδεση με την σημερινή πολιτισμική ταυτότητα ενός λαού.

Έκτος σταθμός η περιοχή Πριόνια είναι και ο τελευταίος σταθμός της διαδρομής, όπου ο επισκέπτης μπορεί να καθίσει στο καταφύγιο να δοκιμάσει την γαστρονομία της περιοχής στο ξύλινο ταβερνάκι και να απολαύσει τη θέα.

Κατά τη διάρκεια της πεζοπορίας γίνεται παρατήρηση της χλωρίδας και πανίδας, καθώς και ιστορική και μυθολογική αφήγηση. Ακόμη οι επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα να δουν από ένα συγκεκριμένο σημείο με τηλεσκόπιο τις περισσότερες κορυφές που περιβάλλουν τον Ενπία. Σε όλη τη διαδρομή κυριαρχεί το πράσινο, οι μικροί καταρράκτες και τα ξύλινα παραδοσιακά γεφυράκια. Ένας συνδυασμός με οπτικό, ακουστικό και οσφρητικό τοπίο τα οποία δημιουργούν ένα αισθητηριακό τοπίο. Οι λόγοι για τους οποίους επιλέχθηκε η συγκεκριμένη διαδρομή είναι η ασφάλεια κατά μήκος του μονοπατιού(Ε4), επίσης αποτελεί θέση ενδιαφέροντος αφού στο μονοπάτι αυτό η φύση ενώνεται με τη μυθολογία, την ιστορία, την θρησκεία και την γαστρονομία.

2^η Διαδρομή Αρχαιολογικά Μονοπάτια

Χάρτης Διαδρομής: Πηγή ίδια επεξεργασία, GoogleMaps

Άξονας Πολιτιστικού-Ιστορικού-Αρχαιολογικού-Μυθολογικού-Τουρισμού

1. Αρχαιολογικός Χώρος Δίων
2. Αρχαιολογικός χώρος Λειβήθρων

3. Κάστρο του Πλαταμώνα

1^{ος} σταθμός, ο Αρχαιολογικός Χώρος στο Δίον. Το αρχαίο Δίον τόπος λατρείας του Ολυμπίου Διός αποτέλεσε στα τέλη του 5^{ου} αι. π.Χ. ως επίσημο θρησκευτικό κέντρο των Μακεδόνων. Εκεί έγινε η καθιέρωση των «Εν Δίω Ολυμπίων», ολυμπιακών αγώνων προς τιμή του Διός και των Μουσών, από το βασιλιά Αρχέλαο στα τέλη του 5^{ου} αι. π.Χ. Ακόμη στο Ιερό του Ολυμπίου Διός πρόσφερε μεγαλοπρεπείς θυσίες ο Μ. Αλέξανδρος, πριν ξεκινήσει την εκστρατεία του στην Ασία. (Δίον Αρχαιολογικό Πάρκο)

Εκεί ο επισκέπτης περιηγείται στο αρχαιολογικό πάρκο του Δίου

- Ιερό Ολυμπίου Διός
- Ιερό της Θεάς Δήμητρας
- Ιερό της θεάς Ίσιδας
- Μεγάλες Θέρμες
- Μεγάλη Έπαυλη του Διονύσου
- Ελληνιστικό Θέατρο
- Ρωμαϊκό Θέατρο
- Μακεδονικοί Τάφοι
- Κέντρο Μεσογειακών Ψηφιδωτών
- Αρχαιολογικό Μουσείο του Δίου. (Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού)

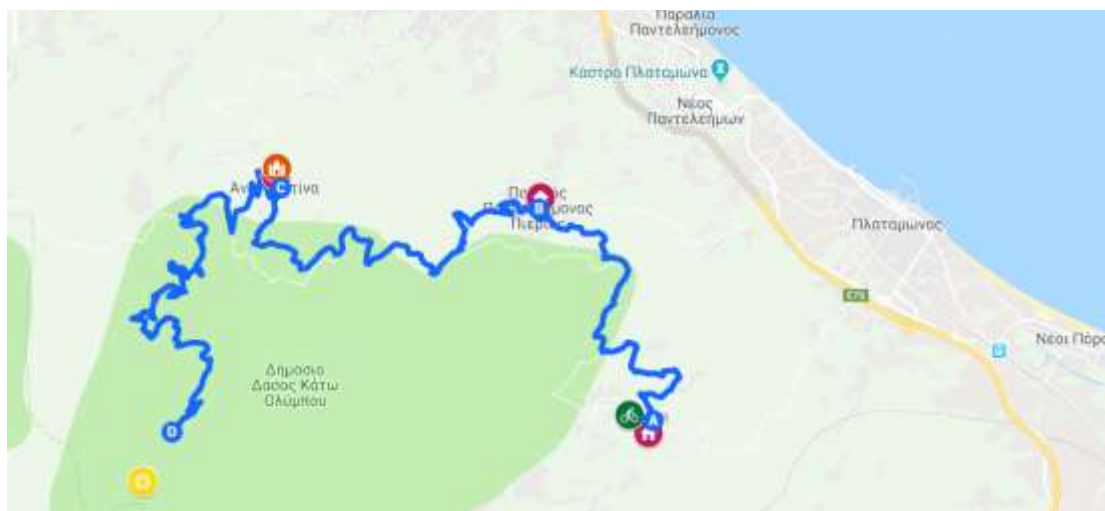
2^{ος} Σταθμός, είναι ο αρχαιολογικό χώρος Λειβήθρων. Σύμφωνα με το μύθο, ο *Ορφέας γεννήθηκε από τη σημαντικότερη των Μουσών, την Καλλιόπη, σε μία από τις σπηλιές του Ολύμπου, κοντά στα Λειβήθρα και την Πίμπλεια. Είχε βίαιο θάνατο, από γυναίκες της Πιερίας που τον θανάτωσαν στην παραολύμπια χώρα του Δίου (www.leivithrapark.gr). Κατά τον Πausανία ο Συς είναι ορμητικός ποταμός σας αγριογούρουνο χείμαρρος που σε μια βραδιά κατέστρεψε, πλημμυρίζοντας το αρχαίο κέντρο της ορφικής λατρείας τα Λειβήθρα (Μάλλιος, 2011).*

Οι επισκέπτες οι οποίοι περιηγούνται στο πάρκο των Λειβήθρων γνωρίζουν την μυθολογία την ιστορία της περιοχής του Μακεδονικού Ολύμπου και του οικείου αρχαιολογικού χώρου. Στην διαδρομή οι επισκέπτες περιηγούνται:

- Στο Φυλάκιο
- Στο Θεμέλιο αφιδωτού Μυκηναϊκού κτηρίου
- Στο Οβάλ κτήριο φυσικής δόμησης
- Στο κτίριο ενημέρωσης
- Στο κιόσκι με θέμα τον Ορφέα και τις Μούσες
- Στο Θέατρο
- Το παρατηρητήριο
- και στην Ακρόπολη των Λειβήθρων (www.leivithrapark.gr).

3^{ος} σταθμός Το βυζαντινό Κάστρο του Πλαταμώνα είναι χτισμένο τη θέση οχυρωμένης πόλης της Μεταβυζαντινής περιόδου, νοτιοανατολικά του Ολύμπου, το οποίο αποτελούσε στρατηγικό σημείο ελέγχου του περάσματος από τη Θεσσαλία στη Μακεδονία από ξηρά και θάλασσα. Πλάταμων σημαίνει βραχώδη άκρα επί της θαλάσσης. Σε αυτή τη περιοχή βρισκόταν και η αρχαία πόλη Ηράκλειον, η πρώτη πόλη μετά της Μακεδονίας μετά τα Τέμπη. Το κάστρο θεωρείται συνήθως έργο των Φράγκων. Μετά τη Δ' σταυροφορία 1204, και με την είσοδο των Φράγκων στην Ελλάδα, η Πιερία παραχωρήθηκε ως τμήμα του Βασιλείου της Μακεδονίας στον Βονιφάτιο τον Μομφερατικό και ο τελευταίος παραχωρεί το κάστρο ως φέουδο στον ευγενή Rolando Pisscia ή Pice. Ο τελευταίος έκτισε το κάστρο κάπου μεταξύ 1204-1222 μετά την εντολή του Βονιφάτιου. Η θέση ανακαταλαμβάνεται από το Θεόδωρο Κομνηνό Δούκα περί το 1244 και κατόπιν επέρχεται η οριστική άλωση από τους Οθωμανούς οι οποίοι το διατηρούν ακέραιο λόγω της στρατηγικής του σημασίας (Υπουργείο Πολιτισμού).

3^η Διαδρομή Βόλτα στα Χωριά του Ολύμπου

Χάρτης Διαδρομής: Πηγή ίδια επεξεργασία, Google Maps

Άξονας Πολιτιστικού-Ιστορικού-Φυσιολατρικού-Προσκυνηματικού-Γαστρονομικού Τουρισμού

1. Παραδοσιακός οικισμός Παλιοί Πόροι
2. Παραδοσιακός οικισμός Παλαιός Παντελεήμονας
3. Παραδοσιακός οικισμός Άνω ή Παλιά Σκοτίνα
4. Λίμνη Κατή

1^{ος} σταθμός είναι ο παραδοσιακός οικισμός Παλιοί Πόροι, ο οποίος είναι χτισμένος στις νοτιοανατολικές πλαγιές του Ολύμπου. Γίνεται περιήγηση περπατώντας στα λιθόστρωτα μονοπάτια συναντώντας πυκνόκτιστα σπιτάκια, στη πλατεία του χωριού, εκεί υπάρχει η βυζαντινή εκκλησία Αγίου Γεώργιου σημείο αναφοράς του οικισμού. Πάνω από τον οικισμό υπάρχει ένα δάσος στο οποίο μπορεί ο επισκέπτης να περιπλανηθεί και να ανακαλύψει στο καταπράσινο περιβάλλον την χλωρίδα και τη πανίδα της περιοχής, καθώς και τα δύο εκκλησάκια, των Αγίων Αποστόλων και της Ζωοδόχου Πηγής (Βικιπαίδεια).

2^{ος} σταθμός είναι ο παραδοσιακός οικισμός Παλαιός Παντελεήμονας. Είναι χτισμένος σε υψόμετρο 500 μέτρων στις νοτιοανατολικές πλαγιές του Ολύμπου και αποτελεί ένα από τα καλύτερα δείγματα παραδοσιακής μακεδονικής αρχιτεκτονικής στην βόρεια Ελλάδα (Βικιπαίδεια). Ο επισκέπτης μπορεί να περιηγηθεί στα

καλντερίμια, τα σοκάκια τα γραφικά μαγαζιά με τα παραδοσιακά προϊόντα και τα είδη λαϊκής τέχνης του χωριού και να δοκιμάσει τη τοπική γαστρονομία.

3^{ος} σταθμός η Άνω ή Παλιά Σκοτίνα είναι ένας παραδοσιακό οικισμός χτισμένη σε υψόμετρο 750 μέτρων στις νοτιοανατολικές πλαγιές του Ολύμπου. Στο χωριό υπάρχουν δύο ναοί μεταβυζαντινοί ο Ιερός Ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, στον όπου ακριβώς δίπλα υπάρχει ένα εντυπωσιακό τεράστιο πλατάνι και ο ναός Άγιος Αθανάσιος (Βικιπαίδεια).

4^{ος} σταθμός Πραγματοποιείται πεζοπορία στην Λίμνη Κατή σε ένα δάσος οξιάς και πεύκου. Η λίμνη του Κατή είναι μία ορεινή τεχνητή λίμνη στον Ανατολικό Όλυμπο (Βικιπαίδεια).

4^η Διαδρομή Ο μύθος του Ρέμα Ορλιά

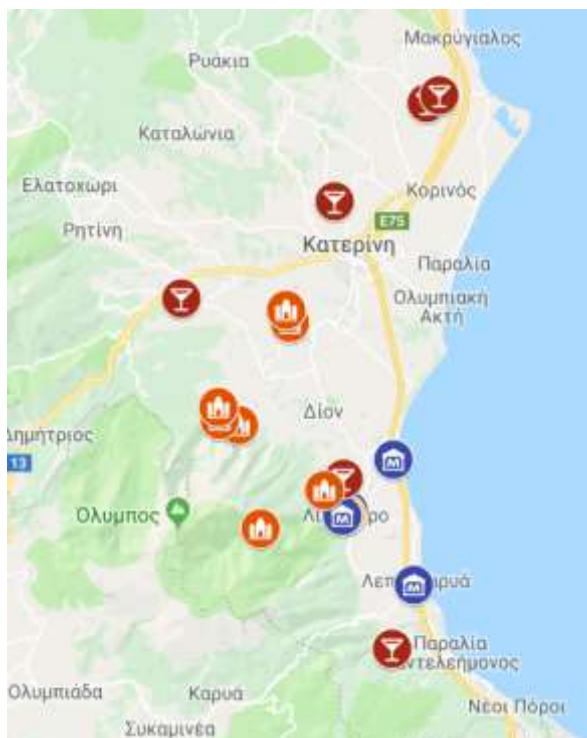
Χάρτης Διαδρομής: Πηγή ίδια επεξεργασία, Google Maps

Άξονας Πεζοπορικού-Φυσιολατρικού-Μυθολογικού Τουρισμού

Η διαδρομή ξεκινάει από το ξωκλήσι των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης. Ακριβώς μετά το ξωκλήσι, ξεκινάει η διαδρομή, και πηγαίνει παράλληλα με το ρέμα Ορλιά. Προορισμός είναι ο Κόκκινος Βράχος ένας από τους ομορφότερους καταρράκτες του Ολύμπου, με ύψος 18 μέτρα. Σε αυτήν τη διαδρομή ο επισκέπτης μαθαίνει για το μύθο του ποταμού Βαφύρα. Κατά τον Πausanias ο ποταμός Βαφύρας στον Δίον εμπλέκεται με τον μύθο του Ορφέα. Σύμφωνα με αυτόν οι γυναίκες που σκότωσαν τον Ορφέα επιχείρησαν να ξεβγάλουν τα ματωμένα χέρια τους στο παρακείμενο ποτάμι που

ονομάζεται *Ελικών*. Ο ποταμός όμως δεν θέλησε να βαφτεί με το αίμα του *Ορφέα* και εξαφανίστηκε κάτω από την επιφάνεια της γης. Αργότερα εμφανίστηκε και πάλι με το όνομα *Βαφόρας* (Μάλλιος, 2011). Κατά την διάρκεια της πεζοπορίας γίνεται παρατήρηση και φωτογράφιση της χλωρίδας και πανίδας του φυσικού τοπίου.

5^η Διαδρομή Εκκλησιαστικά και Πολιτιστικά σύμμεικτα Ολύμπου

Χάρτης Διαδρομής: Πηγή ίδια επεξεργασία, Google Map

Άξονας Θρησκευτικού/Προσκυνηματικού – Ιστορικού - Πολιτιστικού Τουρισμού

Στον παρόν χάρτη παρουσιάζονται, ενδεικτικά κάποιους πολιτιστικούς και θρησκευτικούς χώρους, κατά τους οποίους οι επισκέπτες μπορούν να επιλέξουν τι θα δούνε κατά την επίσκεψή τους.

- Η Παλαιά μονή Αγίου Διονυσίου. Η παλαιά Μονή ιδρύθηκε το 16^ο αιώνα από τον Άγιο Διονύσιο εν Ολύμπω. Η σημαντικότητα του μνημείου έγκειται στην εκκλησιαστική, εθνική και κοινωνική δράση της Μονής. (Μοναστήρια της Ελλάδας)
- Η Νέα μονή Αγίου Διονυσίου βρίσκεται μόλις 3 χιλιόμετρα από το Λιτόχωρο. Το 1989 επανήλθε το άβατο της μονής. Στον εσωτερικού χώρου

του άβατου βρίσκονται τα κελιά των μοναχών, τα εργαστήρια, η Τράπεζα και το Καθολικό αφιερωμένο στην Κοίμηση της Θεοτόκου. Μέσα στο μοναστήρι, υπάρχει το σκευοφυλάκιο, σε αυτό φυλάσσονται εκκλησιαστικά κειμήλια μεγάλης καλλιτεχνικής και ιστορικής αξίας (εικόνες 15^{ου} – 19^{ου} αι., κεντητά άμφια, πατριαρχικοί σταυροί) (Μοναστήρια της Ελλάδας).

- Το Ναυτικό Μουσείο Λιτοχώρου, όπου ο επισκέπτης μπορεί να δει όλη την ιστορία της ξυλοναυπιακής ιστορίας της Ελλάδος από την Μινωική εποχή, μέχρι τον 20^ο αιώνα (Archaeologyandarts).
- Το πρώτο δημοτικό σχολείο Λιτοχώρου από το 1907. Αποτελεί μνημείο Μακεδονικής αρχιτεκτονικής, πέτρινο με κεραμικές λεπτομέρειες στα παράθυρα (Πρώτο Δημοτικό Σχολείο Λιτοχώρου).
- Η Δημοτική Πινακοθήκη Λιτοχώρου όπου φιλοξενεί μόνιμες εκθέσεις η οποία στεγάζεται σε ένα παλιό αρχοντικό κτήριο μακεδονικής αρχιτεκτονικής.
- Το Διεθνές Ίδρυμα Μεγάλου Αλεξάνδρου, ένας πολιτιστικός οργανισμός όπου στόχο έχει τη προώθηση της μελέτης του έργου του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Ανάλογα με την εποχή πραγματοποιούνται συνέδρια, εκθέσεις ζωγραφικής, γλυπτικής, και άλλα πολιτιστικά δρώμενα (Διεθνές Ίδρυμα Μεγάλου Αλεξάνδρου).
- Το Μουσείο Γεωλογικής Ιστορίας Ολύμπου, όπου παρουσιάζεται η εξέλιξη του Ολύμπου μέσα στο γεωλογικό χρόνο. Στην έκθεση του μουσείου περιλαμβάνονται ορυκτά και πετρώματα του Ολύμπου, όπως και απολιθώματα από την ευρύτερη περιοχή (Μουσείο Γεωλογικής Ιστορίας Ολύμπου).
- Ο Βυζαντινός Ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, στην Κονταριάτισσα. Είναι ένας ναός σπάνιου αρχιτεκτονικού τύπου με τρούλο και περίστω με λιτή διακόσμηση που χρονολογείται στις αρχές του 11^{ου} αιώνα. Περιλαμβάνει ένα σπάνιο εικονογραφικό πρόγραμμα με τον Χριστό Παντοκράτορα στον τρούλο και την Κοίμηση της Θεοτόκου πάνω από το τρίβηλο, τεχνοτροπία που χρονολογείται στον 5^ο ή τον 6^ο αιώνα. Στα σπάνια χαρακτηριστικά του προστίθεται και η εξολοκλήρου χρήση οικοδομικού υλικού της ευρύτερης περιοχής του Δίου (Visit Dion Olympus).
- Η Ιερά Μονή του Οσίου Εφραίμ του Σύρου. Ιδρύθηκε το 1983 ως γυναικείο ιδιωτικό Ησυχαστήριο και δύο χρόνια αργότερα, το 1985 υπήχθη επίσημα στην Ιερά Μητρόπολη Κίτρους, Κατερίνης και Πλαταμώνος. Είναι το

μοναδικό προσκύνημα του Αγίου στον Ελλαδικό χώρο. (Μοναστήρια της Ελλάδας)

- Η εκκλησία της Αγίας Κόρης. Το εκκλησάκι βρίσκεται μέσα σε ένα καταπράσινο τοπίο, όπου ο επισκέπτης για να την βρει περνάει από περίπου 180 σκαλοπάτια. Σύμφωνα με το θρύλο εκεί κατέφυγε μια νεαρή κόρη στα χρόνια της Τουρκοκρατίας για να γλιτώσει από τον Αλή-Πασά (Visit Dion Olympus).
- Το ξωκλήσι της Αγίας Τριάδας στην περιοχή της παλιάς Βροντού. Είναι μεταβυζαντινό κτίσμα και χρονολογείται το 16^ο αι., κτισμένο πάνω σε ένα βράχο σε απότομη πλαγιά (Πουλάκη-Παντερμαλή, 2013).
- Ο Άγιος Νικόλαος είναι διατηρητέο μνημείο, ένας λιθόκτιστος ναός με ξυλόγλυπτο τέμπλο και καμπαναριό και βρίσκεται στον οικισμό της Παλιάς Βροντού. Χτίστηκε γύρω στο 1700 και ανακαινίστηκε το 1879 (Βικιπαιδεία).
- Επισκέψιμα οινοποιία και αμπελώνες στην ευρύτερη περιοχή της Πιερίας για τους επισκέπτες με οινικό ενδιαφέρον.

2. Αξίες – Αρχές

- ✓ Αρχές αειφόρας
- ✓ Εθελοντική Εργασία που παρέχεται από όλα τα μέλη της
- ✓ Ομαδική εργασία
- ✓ Κοινό πλαίσιο συνέργειας
- ✓ Τήρηση των προθεσμιών για τις ενέργειες που απαιτούνται

3. Στόχοι των Διαδρομών

- ✓ Τη δημιουργία ενός brand name διεθνώς αναγνωρισμένο για την περιοχή.
- ✓ Ανάδειξη της φυσικής, πολιτιστικής και άυλης κληρονομιάς της περιοχής.
- ✓ Τη προσέλκυση των επισκεπτών.
- ✓ Τη βιωματική προσέγγιση των επισκεπτών.
- ✓ Δημιουργία ευκαιριών για τις τοπικές επιχειρήσεις και τους παραγωγούς.

- ✓ Σύνδεση τουρισμού με αειφόρο ανάπτυξη.
- ✓ Άμβλυνση της εποχικότητας.

4. Συνέργειες

- ✓ Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας
- ✓ Τοπική Αυτοδιοίκηση
- ✓ Αρχαιολογική Υπηρεσία
- ✓ Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου
- ✓ Επιμελητήρια
- ✓ Τουριστικές Επιχειρήσεις
- ✓ Τοπική Κοινωνία
- ✓ Ορειβατικοί Σύλλογοι
- ✓ Ξεναγοί
- ✓ Συνεργασία με φεστιβάλ της περιοχής (Φεστιβάλ Ολύμπου, Olympus Marathon).
- ✓ Συνεργασία με σχολές Γραφιστικής και Πολυμέσων για την δημιουργία λογότυπου της διαδρομής και εναλλακτικού-πολιτιστικού χάρτη διαδρομών
- ✓ Με πολιτιστικούς συλλόγους της περιοχής, για την συλλογή στοιχείων πολιτιστικής κληρονομιάς
- ✓ Με εθελοντές για την υποστήριξη του έργου
- ✓ ClioMuse για ψηφιακή εφαρμογή με ξεναγήσεις για τα κινητά για τη διάχυση του πολιτισμού και την δημιουργία κοινοτήτων (ενιαία πλατφόρμα πολλών πολιτιστικών περιεχομένων).

5. Συμμετοχή ερευνητικών κέντρων η Πανεπιστημιακών ιδρυμάτων για τη διασταύρωση των πληροφοριών και την επιστημονική τεκμηρίωση.

- ✓ Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου
- ✓ Εφορεία Αρχαιοτήτων Πιερίας
- ✓ Πανεπιστημιακά Ιδρύματα

6. Τεκμηρίωση και Υποδομή

- ✓ Τεκμηριωμένη μελέτη για τα μνημεία και τη κατάσταση που βρίσκονται όπου χρειαστεί από εμπειρογνώμονες, αρχαιολόγους, αρχιτέκτονες, συντηρητές πολιτιστικής κληρονομιάς κλπ.

7. Τρόποι ένταξης των επιχειρήσεων/προϊόντων (δικτύωση)

- ✓ Διοργάνωση ημερίδων, παρουσιάσεων αφενός για τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά της περιοχής, αφετέρου για τις δυνατότητες που μπορούν να έχουν οι πολιτιστικές διαδρομές(επιχειρήσεις και τοπική κοινωνία).
- ✓ Μεμονωμένες ενημερώσεις.
- ✓ Crowdsourcing: δημιουργία ιστοσελίδας στο Facebook, για να συλλεχθούν πληροφορίες και στοιχεία γύρω από τον πολιτισμό της περιοχής, τα ήθη έθιμα τη γαστρονομία, τα τοπικά προϊόντα.
- ✓ Καταλογογράφηση όλων των τοπικών προϊόντων.

8. Χρηματοδοτήσεις

- ✓ Ευρωπαϊκά προγράμματα (Ευρώπη 2020)
- ✓ Χορηγία
- ✓ CrowdFunding

9. Εκπόνηση σχεδίου υλοποίησης της διαδρομής

- ✓ Εκπόνηση οργανισμού διαχείρισης έργου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα
- ✓ Εκπόνηση αναλυτικού σχεδίου δράσης
- ✓ Δημιουργία ομάδων δράσης ανά στόχο

10. Δράσεις Προβολής (Διαφήμιση, Δημόσιες σχέσεις)

- ✓ Δημιουργία Ιστοσελίδα των διαδρομών (Δίγλωσση)
- ✓ Καμπάνια στα Social Media (Facebook, Instagram, Youtube, Pinterest, Blog)

- ✓ Ψηφιακές αφηγήσεις και εικονικές περιηγήσεις μέσα από εφαρμογές κινητής τηλεφωνίας (storytelling)
- ✓ Δημιουργία έντυπου αλλά και ψηφιακού πολιτιστικού χάρτη με τις διαδρομές, σε δύο γλώσσες (ελληνικά και αγγλικά) σε πρώτο στάδιο, με κοινό λογότυπο.
- ✓ Συνέργειες προβολής με άλλα πολιτιστικά δρώμενα της περιοχής
- ✓ Προβολή σε ραδιοφωνικές, και τηλεοπτικές εκπομπές σχετικές με τον τουρισμό

11. Προωθητικές Ενέργειες

Παρουσίαση των διαδρομών σε:

- ✓ Εκθέσεις
- ✓ Travel Bloggers
- ✓ Καμπάνια στα Social Media
- ✓ Σταδιακό λανσάρισμα σε ταξιδιωτικά περιοδικά και ταξιδιωτικές ιστοσελίδες σε Ελλάδα και Εξωτερικό που προβάλλουν τον εναλλακτικό τουρισμό
- ✓ Σε εξειδικευμένα τουριστικά γραφεία που προβάλλουν τον εναλλακτικό τουρισμό
- ✓ Διανομή του προγράμματος και ενημέρωση, σε αστικά κέντρα (Θεσσαλονίκη, Λάρισα, Βόλο κ.α.) και στο αεροδρόμιο

12. Έλεγχος και αποτελεσματικότητα

Συλλογή αποτελεσματικότητας των διαδρομών όπου θα γίνεται πριν, κατά τη διάρκεια και μετά των διαδρομών μέσα από:

- ✓ Τις κριτικές στα Social media
- ✓ Από τα Google Analytics
- ✓ Από στοχευόμενα ερωτηματολόγια
- ✓ Από την ανταπόκριση των επισκεπτών σε κάθε σταθμό

Κατάλογος Εικόνων

Εικ.1, 2 Κέντρο Πληροφόρησης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, Πηγή: olympusfd.gr

Εικ.3 Εθνικός Δρυμός Ολύμπου, Πηγή: olympusfd.gr

Εικ.4 Βόθος(Bath of Zeus)Πηγή: Ιδίαφωτογράφιση

Εικ.5 Αγιο Σπήλαιο, Πηγή: Ιδία φωτογράφιση

Εικ.6 Παλαιά μονή Αγίου Διονυσίου, Πηγή: VisitDionOlympus.gr

Εικ.6 Καταρράκτες του Ενιπέα, Πηγή: Ιδία φωτογράφιση

Εικ.7 Πριόνια, Πηγή: seleo.gr

Εικ. 8 Κόκκινος Βράχος-Ρέμα Ορλιάς, Πηγή: VisitDionOlympus.gr

Εικ.9 Ρέμα Ορλιάς, Πηγή: neipori.gr.gr

Εικ.10 Αρχαίο Θέατρο Δίου, Πηγή: gtp.gr

Εικ.11 Αρχαιολογικός Χώρος Δίου, Πηγή: gtp.gr

Εικ.12 Αρχαιολογικό Μουσείο Δίων, Πηγή: VisitDionOlympus.gr

Εικ.13, 14 Αρχαιολογικός Πάρκο Λειβήθρων, Πηγή: leivithrapark.gr

Εικ.15 Οβάλ κτίριο Λειβήθρων, Πηγή: leivithrapark.gr

Εικ.16 Θέατρο Λειβήθρων, Πηγή: leivithrapark.gr

Εικ.17 Ακρόπολη των Λειβήθρων, Πηγή: leivithrapark.gr

Εικ.18 Πλατανόδασος Λειβήθρων, Πηγή: leivithrapark.gr

Εικ.19 Κάστρο Πλαταμόνα, Πηγή: VisitDionOlympus.gr

Εικ.20 Παλαιοί Πόροι, Πηγή: www.touristorama.com

Εικ.21 Παλιός Παντελεήμονας, Πηγή: Kathimerini.gr

Εικ.22 Άνω Σκοτίνα, Πηγή: Anoskotina.com

Εικ.23 Λίμνη Κατή Πηγή: MyVillage.gr

Εικ.24, 25 Παλαιά μονή Αγίου Διονυσίου, Πηγή: www.mountolympos.gr

Εικ.26 Νέα μονή Αγίου Διονυσίου, Πηγή: www.mountolympos.gr

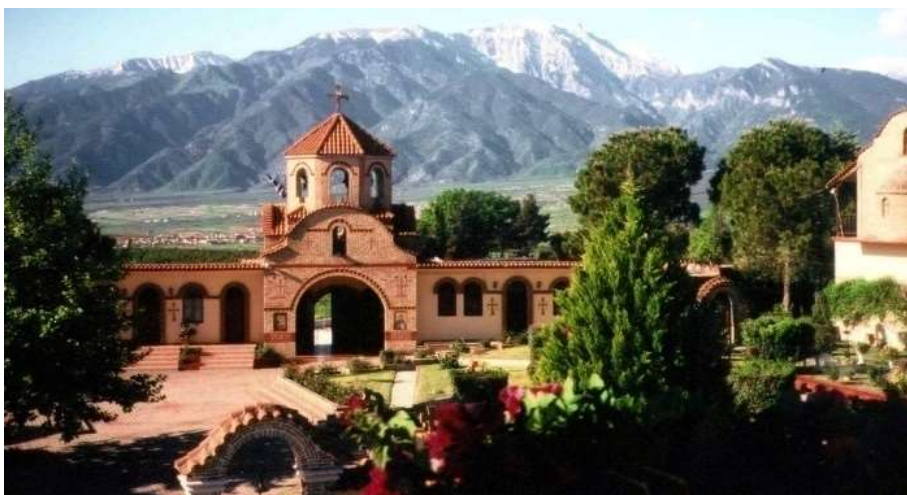
Εικ.27 Νέα μονή Αγίου Διονυσίου, Πηγή: www.mountolympos.gr

Εικ.28 Ναυτικό Μουσείο Λιτοχώρου, Πηγή: www.archaiologia.gr

Εικ.29 Μουσείο Γεωλογικής Ιστορίας Ολύμπου

Εικ.30 Ιερά Μονή Οσίου Εφραίμ του Σύρου, Πηγή: monastiria.gr

Εικ.31 Βυζαντινός Ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, Πηγή:monastiria.gr

Εικ.32 Αγία Τριάδα, Πηγή: VisitDionOlympus.gr

Εικ.32 Αγία Κόρη, Πηγή: VisitDionOlympus.gr

Ερωτήσεις συνεντεύξεων

Τα παρακάτω ερωτήματα είναι ερωτήματα γνώμης, ανοικτού τύπου, έτσι ώστε ο συνεντευξιζόμενος να μπορεί να απαντήσει σε αυτά χωρίς κανένα περιορισμό στην άποψη του.

1. Πως σας φαίνεται η ιδέα/αν συμφωνείτε/κατά πόσο σας φαίνεται πραγματοποιήσιμη;
2. Έχει προηγηθεί στο παρελθόν κάποια έρευνα ή προσπάθεια για το σχεδιασμό των πολιτιστικών διαδρομών; αν ναι από ποιον φορέα;
3. Υπάρχουν στο Δήμο Δίου Ολύμπου στοιχεία, μνημεία, χώροι, δράσεις πολιτισμού, ικανά να στηρίξουν πολιτιστικές διαδρομές; Αν ναι, ποια είναι αυτά;
4. Υπάρχουν τουρίστες με ανάλογα ενδιαφέροντα στο Δήμο Δίου Ολύμπου;
5. Είναι η τοπική κοινωνία σε θέση να ανταποκριθεί σε αυτές τις προοπτικές/προκλήσεις;
6. Ποιοι παράγοντες εμπόδια μπορούν να συμβάλουν αρνητικά στην υλοποίηση των πολιτιστικών διαδρομών;
7. Πιστεύετε ότι η πολιτιστική διαδρομή μπορεί να συμβάλει στην αύξηση τουρισμού/ενίσχυση τοπικής οικονομίας/ανάδειξη-προστασία φυσικής κληρονομιάς
8. Έχετε καμία ιδέα/πρόταση για τις διαδρομές; Τι θα μπορούσε να συμπεριληφθεί;

Ερωτηματολόγιο Ποσοτικής Έρευνας

Α) Στάση κατοίκων & Πολιτιστικού Τουρισμού

- 1. Κατά την γνώμη σας ο τουρισμός της περιοχής οφείλεται;(Μία ή περισσότερες απαντήσεις)**
 - Στα μνημεία
 - Στο φυσικό πλούτο
 - Στο δύπτυχο «ήλιος και θάλασσα»
 - Στην ποιότητα των παροχών (δωματίων, εστιατορίων κ.λπ.)

- 2. Από τις παρακάτω μορφές Εναλλακτικού Τουρισμού, ποιες θεωρείτε ότι μπορούν να αναπτυχθούν στο Δήμο Δίου Ολύμπου; (Μία ή περισσότερες απαντήσεις)**
 - Πολιτιστικός Τουρισμός
 - Θρησκευτικός Τουρισμός
 - Φυσιολατρικός Τουρισμός
 - Οικοτουρισμός
 - Αθλητικός Τουρισμός
 - Ορεινός Τουρισμός
 - Τουρισμός Περιπέτειας
 - Θαλάσσιος Τουρισμός
 - Αγροτουρισμός
 - Συνεδριακός Τουρισμός
 - Εκπαιδευτικός Τουρισμός (Εσωτερικό-Εξωτερικό)
 - Γαστρονομικός Τουρισμός

- 3. Ποιο η ποια κατά τη γνώμη σας από τα παρακάτω αποτελούν το κύριο τουριστικό αξιοθέατο της περιοχής; (Μία ή περισσότερες απαντήσεις)**
 - Εθνικός Δρυμός Ολύμπου

- Αρχαιολογικοί Χώροι (Δίον, Αρχαία Λίβηθρα, Κάστρο Πλαταμώνα)
- Εκκλησίες & Μοναστήρια
- Παραδοσιακοί Οικισμοί
- Γαστρονομία
- Λαογραφία (ήθη και έθιμα)

4. Ποια άλλα σημεία πιστεύετε ότι θα μπορούσαν να αποκτήσουν τουριστικό ενδιαφέρον στην ευρύτερη περιοχή Δίου Ολύμπου;

5. Πιστεύετε ότι η ανάπτυξη της περιοχής μπορεί να βασιστεί στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς (μουσεία, μνημεία, φεστιβάλ, γαστρονομία, ήθη και έθιμα);

- Ναι
- Όχι

6. Ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να επιφέρει στην περιοχή: (παρακαλώ βάλτε ένα X σε κάθε σειρά

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα Πολύ
Δημιουργία θέσεων εργασίας για τους κατοίκους	☐	☐	☐	☐	☐
Ενδυνάμωση του τοπικού πολιτισμού	☐	☐	☐	☐	☐
Πρωθρηση επαφών μεταξύ διαφορετικών πληθυσμών	☐	☐	☐	☐	☐
Διατήρηση και συντήρηση ιστορικών μνημείων	☐	☐	☐	☐	☐
Επαγγελματική επιμόρφωση των κατοίκων σχετικά με τα πολιτιστικά/τουριστικά ζητήματα	☐	☐	☐	☐	☐
Οικονομικό απόθεμα	☐	☐	☐	☐	☐
Αναβίωση παραδοσιακών επαγγελμάτων	☐	☐	☐	☐	☐
Κυκλοφοριακή συμφόρηση	☐	☐	☐	☐	☐
Αύξηση των κοινωνικών προβλημάτων και της εγκληματικότητας	☐	☐	☐	☐	☐
Αύξηση τιμή αγαθών και υπηρεσιών	☐	☐	☐	☐	☐
Αλλοίωση του τοπικού χαρακτήρα	☐	☐	☐	☐	☐

Γ) Ενδιαφέρον για τη συμμετοχή σε πολιτιστικές διαδρομές.

Η έννοια της πολιτιστικής διαδρομής ισοδυναμεί με περιηγήσεις δομημένες γύρω από ένα κεντρικό θέμα σε πολιτιστικά αξιοθέατα (αρχαιολογικοί χώροι, ιστορικά-θηρησκευτικά κτήρια, παραδοσιακούς οικισμούς, μνημεία φυσικής κληρονομιάς, φεστιβάλ κλπ) και από μια σειρά τουριστικών συμπληρωματικών στοιχείων (γαστρονομία, εναλλακτικές δραστηριότητες, νέες τεχνολογίες κ.α.).

1. Πριν διαβάσετε τον όρο της πολιτιστικής διαδρομής γνωρίζετε τι σημαίνει;

- Ναι
- Όχι

2. Έχετε πάρει μέρος σε κάποια πολιτιστική διαδρομή;

- Ναι
- Όχι

3. Θα σας ενδιέφερε να περιηγηθείτε σε κάποια πολιτιστική διαδρομή με τους σταθμούς/αξιοθέατα που αναφέρθηκαν παραπάνω;

- Ναι
- Όχι

4. Εάν απαντήσατε "Ναι", με ποιον τρόπο θα προτιμούσατε να την ακολουθήσετε

- Ξενάγηση με γκρουπ
- Μεμονωμένα με ξενάγηση
- Μεμονωμένα με εγχειρίδιο ξενάγησης

5. Εάν απαντήσατε Όχι, παρακαλώ αναφέρετε για ποιους λόγους δε θα συμμετείχατε στη συγκεκριμένη διαδρομή:

- Δε μου φαίνεται αρκετά ενδιαφέρον
- Για οικονομικούς λόγους
- Για λόγους υγείας
- Λόγω απόστασης από τον τόπο κατοικίας μου
- Άλλο

Στην απάντηση Άλλο παρακαλώ προσδιορίστε:

6. Παρακαλώ σημειώστε κατά πόσο θα σας ενδιέφερε να συμμετάσχετε στις παρακάτω διαδρομές: (παρακαλώ βάλτε ένα X σε κάθε σειρά)

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα Πολύ
Περιήγηση με θέμα τη μυθολογία π.χ. Μονοπάτια των Θεών στον Όλυμπο*	☐	☐	☐	☐	☐
Περιήγηση σε αρχαιολογικούς και ιστορικούς χώρους	☐	☐	☐	☐	☐
Περιήγηση με θέμα την την φυσική κληρονομιά	☐	☐	☐	☐	☐
Περιήγηση σε παραδοσιακούς οικισμούς	☐	☐	☐	☐	☐
Περιήγηση σε θρησκευτικά κτήρια	☐	☐	☐	☐	☐
Περιήγηση με θέμα την αγροτική παράδοση	☐	☐	☐	☐	☐

7. Οι πολιτιστικές διαδρομές εκτός από τους σταθμούς/αξιοθέατα που αναφέρθηκαν παραπάνω, μπορούν να περιλαμβάνουν και βιωματικές δραστηριότητες. Παρακαλώ σημειώστε κατά πόσο θα σας ενδιέφερε να συμμετάσχετε σε αυτές: (παρακαλώ βάλτε ένα X σε κάθε σειρά)

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα Πολύ
Πεζοπορία	☐	☐	☐	☐	☐
Ορειβασία	☐	☐	☐	☐	☐
Ποδηλασία	☐	☐	☐	☐	☐
Canyoning (κατάβαση φαραγγιού)	☐	☐	☐	☐	☐
Αγώνες ορεινού τρεξίματος	☐	☐	☐	☐	☐
Αλεξίπτωτο πλαιγιάς (παρα πέντε)	☐	☐	☐	☐	☐
Σκι	☐	☐	☐	☐	☐
Yoga	☐	☐	☐	☐	☐
Αναρρίχηση	☐	☐	☐	☐	☐
Τοξοβολία	☐	☐	☐	☐	☐
Ιππασία	☐	☐	☐	☐	☐
Οίνο-γνώση και Οίνογευση	☐	☐	☐	☐	☐
Συγκριτική των αγροτικών προϊόντων	☐	☐	☐	☐	☐
Μαθήματα μαγειρικής παραδοσιακής κουζίνας	☐	☐	☐	☐	☐
Μαθήματα χορού	☐	☐	☐	☐	☐
Συμμετοχή σε ημερίδες/συνέδρια	☐	☐	☐	☐	☐
Συμμετοχή σε φωτογραφησεις στα αξιοθεατα της περιοχής(Phototours)	☐	☐	☐	☐	☐

8. Ποια θεωρείται πως είναι η ιδανική τιμή για μία πολιτιστική διαδρομή;

- 6-10 Ευρώ
- 11-20 Ευρώ
- 21-30 Ευρώ
- 31-40 Ευρώ
- Δεν ξέρω/Δεν απαντώ

9. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι οι παραπάνω πολιτιστικές διαδρομές που προτείνονται μπορούν να συμβάλουν: (παρακαλώ βάλτε ένα X σε κάθε σειρά)

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα Πολύ
Στην αύξηση της τουριστικής κίνησης	☐	☐	☐	☐	☐
Στην ενίσχυση της τοπικής οικονομίας	☐	☐	☐	☐	☐
Στην ανάδειξη και προστασία της τοπικής φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς	☐	☐	☐	☐	☐
Στην κατανόηση της τοπικής κουλτούρας από τους επισκέπτες	☐	☐	☐	☐	☐
Στη σύφιξη των σχέσεων μεταξύ τουριστών και τοπικού πληθυσμού	☐	☐	☐	☐	☐
Στη βελτίωση της εικόνας/ φήμης των προορισμών	☐	☐	☐	☐	☐
Στη βελτίωση της εικόνας/ φήμης της Ελλάδας στο εξωτερικό	☐	☐	☐	☐	☐

Δ) Δημογραφικά στοιχεία

1.Φύλο

- Άνδρας

- Γυναίκα

10. Ηλικία

- 18-25
- 26-35
- 36-45
- 46-55
- 56-65
- 65+

11. Μορφωτικό Επίπεδο

- Δημοτικό
- Γυμνάσιο
- Λύκειο
- ΤΕΙ/ΑΕΙ
- Μεταπτυχιακό
- Διδακτορικό

12. Περιοχή κατοικίας

- Μακεδονία
- Θεσσαλία
- Ήπειρος
- Θράκη
- Πελοπόννησος
- Κρήτη
- Νησιά Αιγαίου Πελάγους
- Νησιά Ιονίου Πελάγους
- Στερεά Ελλάδα
- Εξωτερικό

Εάν απαντήσατε Εξωτερικό παρακαλώ προσδιορίστε :

13. Εθνικότητα

- Ελληνική
- Άλλη

Εάν απαντήσατε Άλλη παρακαλώ προσδιορίστε :

14. Επαγγελματική Ιδιότητα

- Ιδιωτικός Υπάλληλος
- Δημόσιος Υπάλληλος
- Φοιτητής
- Άνεργος
- Συνταξιούχος

15. Οικογενειακή κατάσταση

- Έγγαμος
- Έγγαμος με παιδιά
- Άγαμος